

**ULUSLARARASI LİTERATÜRDE YAYINLANAN AŞI TEREDDÜTÜ İLE
İLGİLİ BİLİMSEL ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK VE İÇERİK
ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

Akın Can DEĞİRMEN

Eskişehir 2024

**ULUSLARARASI LİTERATÜRDE YAYINLANAN AŞI TEREDDÜTÜ İLE
İLGİLİ BİLİMSEL ÇALIŞMALARIN BIBLIYOMETRİK VE İÇERİK
ANALİZİ**

Akın Can DEĞİRMEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İletişim Tasarımı ve Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Figen ÜNAL ÇOLAK

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ocak 2024

ÖZET

ULUSLARARASI LİTERATÜRDE YAYINLANAN AŞI TEREDDÜTÜ İLE İLGİLİ BİLİMSEL ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK VE İÇERİK ANALİZİ

Akın Can DEĞİRMEN

İletişim Tasarımı ve Yönetimi Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ocak 2024

Danışman: Prof. Dr. Figen ÜNAL ÇOLAK

Covid-19 sürecinde insanların aşılarla karşı tutumları, aşı konusundaki tereddütler ve aşılarla güven gibi kavramlar gündeme gelmiştir. Literatür incelendiğinde aşı tereddütü konusunda bibliyometrik analiz çalışmalarının sayısının oldukça kısıtlı olduğu ve Covid-19 sonrasında güncel bir çalışma gerçekleştirilmediği görülmüştür. Bu araştırmanın amacı, Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaları ve bu çalışmaların küresel ölçekte nasıl ele alındığını incelemektir. Bu doğrultuda, aşı tereddütü konulu çalışmaların zaman içerisindeki değişimini saptamak, sosyal bilimler alanındaki çalışmaları kapsamlı bir şekilde incelemek ve bu sayede aşı tereddütü konusunda iletişimin ve iletişim çalışmalarının önemini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu çalışmada, Web of Science veritabanından elde edilen, İngilizce dilinde yayınlanmış ve aşı tereddütü konulu uluslararası bilimsel çalışmaların analizi gerçekleştirilmiştir. Ulaşılan 2305 çalışma metin dosyası olarak indirilmiş ve verilerin analiz edilmesi için Maxqda ve Vosviewer yazılımına aktarılmıştır. Nitel yapıdaki bu çalışmanın verilerini oluşturan çalışmalar bibliyometrik analiz ve içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiş ve açıklanmıştır. Çalışma sonucunda genel olarak Covid-19 pandemisinin bu alandaki çalışmaların sayısının önemli ölçüde artmasını sağladığı, çalışmaların genelinin kamu, çevre ve iş sağlığı alanında gerçekleştirildiği, iletişim alanındaki çalışmaların aşı tereddütü konusunda önemli bir etkiye sahip olacağı fakat iletişim alanındaki çalışmaların sayısının yetersiz olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aşı tereddütü, Covid-19, Bibliyometrik analiz, İçerik analizi.

ABSTRACT

BIBLIOMETRIC AND CONTENT ANALYSIS OF SCIENTIFIC STUDIES ON VACCINE HESITATION PUBLISHED IN INTERNATIONAL LITERATURE

Akın Can DEĞİRMEN

Department of Communication Design and Management

Anadolu University, Graduate Education Institute, January 2024

Advisor: Prof. Dr. Figen ÜNAL ÇOLAK

In the context of the Covid-19 pandemic, concepts such as people's attitudes towards vaccines, vaccine hesitancy, and confidence in vaccines have come to the forefront. A review of the literature reveals a limited number of bibliometric analysis studies on vaccine hesitancy, and no recent studies have been conducted post-Covid-19. The aim of this research is to examine scientific studies on the topic of “vaccine hesitancy” available in the Web of Science database and to investigate how these studies are addressed globally. In this context, the objective is to identify the changes over time in studies on vaccine hesitancy, comprehensively examine studies in the field of social sciences, and thus highlight the importance of communication and communication studies in the context of vaccine hesitancy. In this study, an analysis of international scientific studies on vaccine hesitancy published in English and obtained from the Web of Science database was conducted. A total of 2305 study files were downloaded, and the data were transferred to Maxqda and Vosviewer software for analysis. The qualitative nature of this study's data, constituting bibliometric and content analysis, was analyzed and explained. The results of the study indicate a significant increase in the number of studies in this field due to the Covid-19 pandemic. The majority of studies were conducted in the fields of public health, environmental health, and occupational health. It is concluded that studies in the field of communication will have a significant impact on vaccine hesitancy, but the number of studies in this area is insufficient.

Keywords: Vaccine hesitancy, Covid-19, Bibliometric analysis, Content analysis.

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmamda benimle engin bilgilerini paylaőan ve bana yol gösteren değerli danışman hocam Prof. Dr. Figen ÜNAL ÇOLAK’a sonsuz saygılarımı ve teőekkürlerimi sunarım.

Her zaman yanımda olan ve bu süreçte benim en büyük destekçim olan Fadime ÇETİNKAYA’ya sonsuz sevgilerimi ve teőekkürlerimi sunarım.

Son olarak sevgili aileme sevgilerimi ve teőekkürlerimi sunarım.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Akın Can DEĞİRMEN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç.....	1
1.3. Önem	4
1.4. Sınırlılıklar	4
1.5. Tanımlar.....	4
2. ALANYAZIN	5
2.1. Aşı Kavramı	5
2.1.1. Aşının tarihi.....	5
2.1.2. Türkiye’de aşı tarihi.....	7
2.1.3. Aşı türleri.....	13
2.2. Aşı Tereddütü	13
2.1.1. Aşı tereddütü ve aşı karşıtlığı kavramlarının ayrımı.....	15
2.1.2. Aşı tereddütü modelleri.....	16
2.1.3. Aşı tereddütü ve Covid-19.....	18
2.3. Yeniliklerin Yayılması Kuramı ve Covid-19.....	19
2.4. Sağlık İletişimi.....	21
2.5. Bibliyometrik Analiz.....	22
2.1.4. Bibliyometrik Analiz ve İletişim	27
3. YÖNTEM.....	30
3.1. Araştırma Modeli.....	30
3.2. Evren ve Örneklem	30
3.3. Verilerin Toplanması	31
3.4. Verilerin Kodlanması ve Analizi	32

4. BULGULAR VE YORUM	33
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	66
5.1. Sonuç	66
5.2. Öneriler	68
KAYNAKÇA	70
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1. Türkiye Cumhuriyeti’inde Aşı Konusundaki Önemli Gelişmeler.....	11
Tablo 2.2. Aşı Türleri	13
Tablo 2.3. Bibliyometrinin Kullanım Alanları.....	23
Tablo 3.1. Vosviewer Programı Analiz Türleri ve Analiz Birimleri.....	32
Tablo 4.1. Veri Seti ile İlgili Genel Bilgiler.....	33
Tablo 4.2. 2013-2023 Yılları Arasında “vaccine hesitancy” Anahtar Kelimesi Kullanılarak Yapılan Yıllık Çalışma Sayıları ve Oranları.....	33
Tablo 4.3. Çalışmaların Yayınlanma Sayısı ve Oranına Göre İlk 10 Ülke.....	35
Tablo 4.4. En Fazla Çalışmaya Sahip İlk 10 Yazar.....	38
Tablo 4.5. Çalışmaların Yayınlanma Sayısı ve Oranlarına Göre İlk 10 Yayıncı.....	40
Tablo 4.6. Çalışmaların Yayınlanma Sayısı ve Oranlarına Göre İlk 10 Dergi	41
Tablo 4.7. Çalışmalarda Kullanılma Sayısına Göre İlk 10 Anahtar Kelime	43
Tablo 4.8. Çalışmaların Araştırma Alanlarına Göre Dağılımında İlk 10 Alandaki Yayın Sayısı ve Oranı	45
Tablo 4.9. İletişim Alanındaki Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı	59
Tablo 4.10. İletişim Alanındaki Çalışmaların Kelime Frekansları.....	60
Tablo 4.11. İletişim Alanındaki Çalışmaların Yayınlandığı Dergilere İlişkin Dağılım ..	62
Tablo 4.12. İletişim Alanındaki Çalışmaların Web of Science Index’ine İlişkin Dağılımı	63
Tablo 4.13. İletişim Alanındaki Çalışmalarda Kullanılan Yöntemlere İlişkin Dağılım.....	64
Tablo 4.14. İletişim Alanındaki Çalışmaların Çalışma Tasarımına İlişkin Dağılımı.....	64

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Aşı Tereddütünün Sürekliliği.....	16
Şekil 2.2. 3C Modeli	17
Şekil 2.3. S-Şekli Difüzyon Eğrisinin.....	20
Şekil 3.1. Dokümanların Taranması ve Belirlenmesine İlişkin Akış Şeması.....	31
Şekil 4.1. Çalışmaların Sayısının Yıllara Göre Değişimi.....	34
Şekil 4.2. Ülkeler İçin Ortak Yazarlık Haritası	35
Şekil 4.3. Ülkeler İçin Ortak Yazarlık Yoğunluk Haritası	36
Şekil 4.4. Kurumlar İçin Ortak Yazarlık Haritası	37
Şekil 4.5. Yazarlar İçin Ortak Yazarlık Haritası.....	38
Şekil 4.6. En Fazla Çalışmaya Sahip İlk 10 Yazar Grafiği	39
Şekil 4.7. Çalışmaların Yayınlanma Sayısına Göre İlk 10 Yayıncı Grafiği.....	41
Şekil 4.8. Çalışmaların Yayınlanma Sayısına Göre İlk 10 Dergi Grafiği	42
Şekil 4.9. Çalışmalarda Kullanılan Anahtar Kelimelerin Kavram Birlikteliği Haritası .	44
Şekil 4.10. Çalışmalarda Kullanılan Anahtar Kelimelerin Kavram Birlikteliği Yoğunluk Haritası.....	45
Şekil 4.11. Çalışmaların Araştırma Alanlarına Göre Dağılımında İlk 10 Alan Grafiği .	46
Şekil 4.12. Alıntı Yapılan Yazar Analizi Haritası	47
Şekil 4.13. Alıntı Yapılan Dergiler Analizi Haritası.....	48
Şekil 4.14. Alıntılanan Referanslar Haritası.....	49
Şekil 4.15. İncelenen Çalışmaların Atıfta Bulunduğu Referanslar İçin Bibliyografik Eşleşme Haritası.....	50
Şekil 4.16. Dergiler İçin Bibliyografik Eşleşme Haritası.....	51
Şekil 4.17. Yazarlar İçin Bibliyografik Eşleşme Haritası	52
Şekil 4.18. Kurumlar İçin Bibliyografik Eşleşme Haritası	53
Şekil 4.19. Ülkeler İçin Bibliyografik Eşleşme Haritası	54
Şekil 4.20. Doküman Atıf Ağı Haritası.....	55
Şekil 4.21. Dergi Atıf Ağı Haritası	56
Şekil 4.22. Yazar Atıf Ağı Haritası.....	57
Şekil 4.23. Kurum Atıf Ağı Haritası	58
Şekil 4.24. Ülke Atıf Ağı Haritası	59

KISALTMALAR

BCG	: Verem Aşısı (Bacillus Calmette-Guerin)
Covid-19	: Yeni Koronavirüs Hastalığı (Coronavirus Disease 2019)
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
GMP	: İyi Üretim Uygulamaları (Good Manufacturing Practices)
SAGE	: Aşılama Konusunda Stratejik Danışma Uzmanları Grubu (Strategic Advisory Group of Experts on Immunization)
SJR	: SCImago Journal Rank
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
VOS	: Vosviewer
WG	: Çalışma Grubu (Working Group)
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)
WoS	: Web of Science
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Sağlık, tarih boyunca insanlar için hayattaki en önemli unsurlardan biri olmuştur (Aytaç ve Kurtdaş, 2016: 231). Sağlık hem insan yaşamının temelini oluşturan hem de insanlar tarafından tarih boyunca birçok defa araştırma konusu haline getirilen bir olgudur. Sağlık konusunda yapılan bilimsel çalışmaların bir sonucu olan aşılardan ise hem geçmişte hem de günümüzde insanları birçok hastalıktan korumuş ve can kayıplarını önlemiştir (Kader, 2019: 378). 2019 yılında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve hızla tüm dünyadaki birçok insanı etkileyen Covid-19 pandemi sürecinde aşılardan etkisi tekrar gözler önüne serilmiş ve sağlık konusu tarih boyunca olduğu gibi tekrar araştırmaların gündemi haline gelmiştir. Bu süreçte sağlık iletişimi konusu da ön plana çıkmış ve önemli araştırma konularından biri haline gelmiştir (Ceylan, 2020: 594). Covid-19 sürecinde insanların aşılar karşısındaki tutumları, aşı konusundaki tereddütler ve aşılar karşısındaki güven gibi kavramlar çerçevesinde şekillenen çalışmalar bulunsun da literatür incelendiğinde aşı tereddütü konusunda bibliyometrik analiz çalışmalarının sayısının kısıtlı olduğu görülmüştür (Değirmen ve Ünal Çolak, 2022). Bibliyometrik analiz çalışmalarının literatüre genel bir bakış sağlaması, mevcut literatürün durumunun özetlenmesi ve gelecek çalışmalar için rehber niteliği taşıması gibi faktörler dikkate alındığında, aşı tereddütü konusunda yapılacak olan bir bibliyometrik analiz çalışmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın temel problemi aşı tereddütü konusunu inceleyen bilimsel çalışmaların nasıl ele alındığı ve zamanla nasıl bir değişim yaşadığıdır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı, Web of Science veritabanında yer alan "aşı tereddütü" konulu bilimsel çalışmaları ve bu çalışmaların küresel ölçekte nasıl ele alındığını incelemektir. Bu doğrultuda, aşı tereddütü konulu çalışmaların zaman içerisindeki değişimini saptamak, sosyal bilimler alanındaki çalışmaları kapsamlı bir şekilde incelemek ve bu sayede aşı tereddütü konusunda iletişimin ve iletişim çalışmalarının önemini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların ülkelere göre dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların ülkeler için ortak yazarlık dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların kurumlar için ortak yazarlık dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların yazarlar için ortak yazarlık dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmalarda en fazla çalışmaya sahip ilk 10 yazar dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların yayınlanma sayısı ve oranına göre ilk 10 yayıncı dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların yayınlanma sayısı ve oranına göre ilk 10 dergi dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların anahtar kelime dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların anahtar kelimelerin kavram birlikteliği dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların araştırma alanlarına göre dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların alıntı yapılan yazar analizi dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların alıntı yapılan dergiler dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların alıntılanan referanslar dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların atıfta bulunduğu referanslar için bibliyografik eşleşme dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların yayınlandığı dergiler için bibliyografik eşleşme dağılımı nasıldır?

- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmalarda yazarlar için bibliyografik eşleşme dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmalarda kurumlar için bibliyografik eşleşme dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmalarda ülkeler için bibliyografik eşleşme dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların doküman atıf ağı dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların dergi atıf ağı dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların yazar atıf ağı dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların kurum atıf ağı dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu bilimsel çalışmaların ülke atıf ağı dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu ve iletişim alanındaki bilimsel çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu sosyal bilimler alanındaki bilimsel çalışmaların kaç tanesi iletişim bilimleri alanını kapsamaktadır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu ve iletişim alanındaki bilimsel çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu ve iletişim alanındaki bilimsel çalışmaların kelime frekans dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu ve iletişim alanındaki bilimsel çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu ve iletişim alanındaki bilimsel çalışmaların yayımlandığı dergilere göre dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu ve iletişim alanındaki bilimsel çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu ve iletişim alanındaki bilimsel çalışmaların Web of Science Index’ine göre dağılımı nasıldır?

- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu ve iletişim alanındaki bilimsel çalışmaların kullanılan yöntemlere göre dağılımı nasıldır?
- Web of Science veritabanında yer alan “aşı tereddütü” konulu ve iletişim alanındaki bilimsel çalışmaların çalışma tasarımına göre dağılımı nasıldır?

1.3. Önem

Bu çalışmanın, “aşı tereddütü” konusunu bibliyometrik analiz yöntemiyle inceleyen ilk çalışmalardan biri olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte aşı tereddütü konulu çalışmaların incelenmesinin; toplum sağlığını koruma, aşı ve toplum arasındaki ilişkiyi sağlam temeller üzerine kurma ve olağanüstü durumlarda rehber niteliği taşıma açılarından topluma yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Covid-19 sonrasında tekrar gündeme gelen aşı tereddütü konusunun derinlemesine incelenmesinin hem aşı tereddütünü azaltma hem de gelecekte aşular ile ilgili oluşacak tereddütleri önleme konularında bir kaynak niteliğine sahip olacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

- 1) Toplanan veriler Web of Science veritabanı ile sınırlıdır.
- 2) Bu çalışmada 2305 bilimsel yayın incelenmiştir.
- 3) Çalışma, 2013-2023 yılları arasındaki bilimsel yayınlar ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Aşı tereddütü: Aşının bulunmasına karşın kabul edilmesinde ya da reddedilmesinde gecikmedir (World Health Organization [WHO], 2014: 7).

Bibliyometrik analiz: Yayınlanmış çalışmaların bilimsel iletişim ve yayıncılık bağlamında matematiksel ve istatistiksel teknikler kullanarak incelenmesidir (Diodato, 1994; Çiçek ve Kozak, 2012: 735).

İçerik analizi: İletilerin belirgin içeriklerinin objektif olarak ölçülebilir ve doğrulanabilir bir izahını yapmak amacıyla kullanılan bir yöntemdir (Fiske, 1996: 176).

2. ALANYAZIN

2.1. Aşı Kavramı

Vaccination yani aşılama, Latince’de inek anlamına gelen “vacca”dan türetilmiştir. Hem ilk aşiyı bulan hem de aşı kavramını geliştiren Edward Jenner, 1796 yılında çiçek hastalığını önlemek için gerçekleştirdiği çalışmalar sırasında inek çiçeği lezyonlarından aldığı irini insan hastalardaki açık kesiklere yerleştirmesini tanımlamak için “vaccination” terimini icat etmiştir (Männikkö, 2011: 680). Jenner bu terimi inek çiçeği hastalığı anlamına gelen “variola vaccinae”den türetmiştir ve bu ifadeyi ilk defa 1798 yılındaki “An inquiry into the causes and effects of the variola vaccinae: a disease discovered in some of the western counties of England, particularly Gloucestershire, and known by the name of the cow pox” adlı kitabının başlığında kullanmıştır (Jenner, 1798; Baxby, 1999: 301). TDK ise aşiyı “birtakım hastalıklara karşı bağışıklık sağlamak için vücuda verilen, o hastalığın mikrobuyla hazırlanmış eriyik” şeklinde tanımlamıştır ([http-1](http://1)).

2.1.1. Aşının tarihi

Modern aşuların temeli ve ilk resmi aşı, çiçek hastalığına karşı geliştirilen çiçek aşısıdır. Bir İngiliz cerrah olan Edward Jenner, 1796’da başladığı çalışmalarının ve deneylerinin sonucunda, 1798 yılında yayımlandığı ayrıntılı raporda çiçek aşısını bulduğunu ve deneylerinde olumlu sonuçlar elde ettiğini ispatlamıştır. Çiçek hastalığının insanları ilk olarak nerede ve ne zaman etkilediği bilinmemektedir. Çiçek hastalığı, tarih öncesi dönemde doğal bir hastalık olarak ortaya çıkmıştır. Çiçek hastalığının Asya ya da Afrika’daki ilk tarımsal yerleşimler sırasında, M.Ö. 10.000 civarında ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bu hastalığın, evcilleştirilmiş hayvanlardaki zararsız çiçek virüslerinden birinden aşamalı bir şekilde evrimleştiği ve insana adapte olduğu söylenebilir. İnsanların tarımsal faaliyetlere başlaması, tarım devriminin sonucunda yerleşik hayata geçmeleri ve hayvanların nasıl evcilleştirilebileceğini keşfetmeleri sonucunda yeni evcilleştirilmiş hayvanlarıyla aynı ev ya da ortam içerisinde yaşam sürmelerini de beraberinde getirmiştir. Bu durumun çiçek hastalığının insanlara adapte olmasındaki en önemli neden olduğu söylenebilir. Çiçek hastalığının vahşi hayvanlarla

temas sonucunda insanlara bulaşmış olma ihtimali de vardır (McNeill, 1976: 51; Hopkins, 1983: 13).

Çiçek hastalığına dair en eski bulgular M.Ö. 1570-1085 dönemine denk gelen, 18. ve 20. Mısır hanedanlarına ait mumyaların yüzlerindeki yara izlerinde bulunmuştur. Ayrıca eski Asya kültürlerinde çiçek hastalığının rapor edildiği kayıtlar mevcuttur. Hastalık, M.Ö. 1122 tarihinde Çin kayıtlarında tanımlanmış ve Hindistan'daki antik Sanskritçe metinlerde hastalıktan bahsedilmiştir (Riedel, 2005: 21). Çiçek hastalığı yüzyıllar boyunca ticaret, göç ve savaş gibi insan etkileşimi içeren eylemler sonucunda dünyanın birçok bölgesine yayılmıştır.

İnsanlar, M.Ö. 430 tarihinde çiçek hastalığından kurtulan kişilerin bu hastalığa karşı bağışıklığa sahip olduğu bilgisine sahipti ve bu dönemde çiçek hastalığı geçiren kişiler hastalara refakat etmek için çağırılmaktaydı (Gross & Sepkowitz, 1998: 55). Yüzyıllar boyunca çiçek hastalığından korunmak ve hastalığın tedavisi için birçok yöntem denenmiş olsa da o dönemlerdeki en başarılı yöntemin variolasyon olduğunu söylemek mümkündür (Riedel, 2005: 22). İnokülasyon ya da Jennerian aşılama ayırt edebilmek için kullanılan adıyla variolasyon, kasıtlı bir şekilde enfeksiyona neden olmak amacıyla, çiçek hastalığı bulunan bir kişinin derisinden alınan irinin neşter aracılığıyla bağışık olmayan kişilerin kol ya da bacaklarına deri altından uygulanması yöntemiyle gerçekleştirilmektedir (Hopkins, 1983: 7; Riedel, 2005: 22).

Günümüzde aşığı bulan ilk kişi olarak Edward Jenner kabul edilse de bazı kaynaklarda Jenner'dan önce aşının bulunduğuna dair iddialara da yer verilmektedir (Hopkins, 1983: 80; Horton, 1995: 62; Pead, 2003: 2104; Riedel, 2005: 25, Baxby, 2011: 14). İngiltere'de yaşayan çiftçi Benjamin Jesty ile ilgili iddialar ise bu iddialar arasında öne çıkmaktadır. 1700'lerde, inek çiçeği hastalığı geçiren kişilerin çiçek hastalığından kurtulduğuna dair hikayeler çiftçiler arasında yaygındı. Jesty, ineklerle çalışırken inek çiçeği hastalığına yakalanıp iyileşmiş biridir ve iki sütçü olan Anne Notley ve Mary Reade ile gerçekleştirdiği sohbetlerde her ikisinin de mesleki maruziyet sonucunda inek çiçeği hastalığına yakalanmasının bir sonucu olarak çiçek hastalığına yakalanmadıkları fikri, Jesty'nin inek çiçeği hastalığının, çiçek hastalığını önleyebileceğine dair fikirlerini kuvvetlendirmiştir (Pead, 2003: 2105). Benjamin Jesty, 1774 yılında eşi ve iki oğlunu çiçek hastalığı salgınından korumak için inek çiçeği ile aşılamaştır (Hopkins, 1983: 80; Pead, 2003: 2105; Riedel, 2005: 25). Jesty, eşi ve iki oğlunu inek çiçeği semptomlarına

sahip olduğunu bildiği bir inek sürüsünün yanına götürmüştür ve ineklerin memelerini kontrol ederek inek çiçeği lezyonlarına sahip olanı bulmaya çalışmıştır. Jesty, çorap iğnesi kullanarak lezyondan aldığı materyali eşinin koluna aktarmış ve dirseğinin altından derisine sokmuştur. Daha sonra bu yöntemi iki oğlu için tekrarlamıştır. Jesty'nin eşi olan Elizabeth'in kısa bir süre içerisinde ateşi yükselmiş ve kolu iltihaplanmıştır. Elizabeth, bir süre sonra tıbbi tedaviler sayesinde iyileşmiştir. Jesty'nin oğulları ise hafif semptomlar ile bu süreci atlattır. Aşılama sonrasında, Elizabeth ve iki oğlu birçok kez maruz kalmalarına rağmen hiçbir zaman çiçek hastalığına yakalanmamıştır (Pead, 2003: 2105-2108; Riedel, 2005: 25).

Bazı kaynaklara göre Jesty'nin ilk aşı benzeri uygulamayı yapmış olma ihtimali olsa da bunu sistematik ve deneye dayalı bir şekilde kanıtlamadığı ve bütün bu kanıtları bilimsel yayın aracılığıyla sunan kişi, 1798 yılındaki "An Inquiry into the Causes and Effects of the Variolae Vaccinae" çalışmasıyla Jenner olduğu için ilk aşığı bulan kişi olarak literatürde Edward Jenner yer almaktadır. Jenner, bu yayınından 2 yıl önce, 14 Mayıs 1776 tarihinde ilk aşı uygulamasını 8 yaşındaki James Phipps'e yapmıştır. Jenner, elinde inek çiçeği lezyonları bulunan bir sütçü olan Sarah Nelmes'in lezyonlarından aldığı maddeyle Phipps'i aşılamıştır. Phipps birkaç gün boyunca kendini iyi hissetmese de tamamen iyileşmiştir ve 1 Temmuz'da Jenner, Phipps'in direncini test edebilmek için bu sefer ona insan çiçek hastalığı lezyonundan aldığı maddeyi aşılamıştır. Phipps bu aşından etkilenmemiştir ve Jenner'in aşısının etkinliği bu sayede kanıtlanmıştır. Jenner, 1798'deki çalışmasında Phipps'e yaptığı aşıyla birlikte birkaç kişiye daha yaptığı aşı uygulamasına yer vermiş ve bunları rapor haline getirmiştir (Hopkins, 1983: 79; Stern ve Markel, 2005: 612; Artenstein ve Grabenstein, 2008: 1225).

2.1.2. Türkiye'de aşı tarihi

Türkiye'deki ilk aşı uygulamaları Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlamıştır. Jenner'in aşı buluşundan önceki dönemlerde kullanılan inokülasyon ya da variolasyon yönteminin Osmanlı İmparatorluğu'nda da kullanıldığı bilinmektedir (McNeill, 1976: 223; Barquet ve Domingo, 1997: 637). Bu yöntem, Osmanlı İmparatorluğuna 1670'li yıllarda Kafkas tüccarlar tarafından getirilmiştir (Barquet ve Domingo, 1997: 637; Akdeniz ve Kavukcu, 2016: 12; Evered ve Evered, 2020: 2). İki Yunan hekim olan Emanuel Timonis ve Jacob Pylarini'nin mektuplarında da 1701 yılında variolasyon

teknığının Osmanlı İmparatorluğu'nda uygulandığına dair kanıtlar mevcuttur (Yenen, 2014: 157).

Osmanlı İmparatorluğu'nun İngiliz Büyükelçisi'nin eşi Lady Mary Wortley Montagu, İstanbul'da öğrendiği ve gözlemlediği variolasyon yönteminin İngiltere'de uygulanmasını ve bu sayede variolasyon yönteminin İngiltere ve ardından da Avrupa'da ilk defa kullanılmasını sağlamıştır (Hopkins, 1983: 47; Barquet & Domingo, 1997: 637; Riedel, 2005: 22). Lady Mary, 1 Nisan 1717'de arkadaşı Sarah Chiswell'e yazdığı mektupta, ceviz kabuklarının içinde saklanan zayıflatılmış çiçek hastalığı püstüllerinden ve bu püstüllerin yaşlı kadınlar tarafından deri altına aşılanarak nasıl variolasyon yapıldığından bahsetmiştir (Montagu, 1763: 125-126). Bu mektup variolasyon yönteminin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamıştır (Dinç ve Ulaman, 2007: 4263).

Osmanlı'da çiçek aşısı konusunda Mustafa Behçet Efendi ve Şanizâde Mehmed Atâullah Efendi ön plana çıkmaktadır (Elmacı, 2015: 215). Jenner'in aşı tekniğinin Türk tıp literatürüne ilk girişi, Jenner'ın *Inquiry* kitabını İtalyanca'ya çeviren Guiseppe Marshall'ın bu çeviri eserininin *Risale-i Telkih-i Bakari* adıyla Mustafa Behçet Efendi tarafından 1801 yılında Osmanlıca'ya çevrilmesi ve Şanizâde Mehmed Atâullah Efendi'nin 1820'de yazdığı beş kitaptan oluşan *Hamse-i Şanizade* eserleri ile gerçekleşmiştir (Yıldırım, 1979: 444; Dinç & Ulaman, 2007: 4265; Yenen, 2014: 160; Bayat, 2016: 323). *Hamse-i Şanizade* eserleri sırasıyla şu şekildedir: *Mir'âtü'l-Ebdân fi Teşrihi Âzâü'l-İnsân* (anatomi), *Usûlü't-Tabî'a* (fiziyojoloji), *Miyârü'l-Etibbâ* (iç hastalıkları), *Kanûnü'l-Cerrâhîn* (cerrahi) ve *Mîzânü'l-Edviye* (farmakolojoloji) (Yıldırım, 1979: 444-446; Bayat, 2016: 323-324). Şanizâde Mehmed Atâullah Efendi, *Miyârü'l-Etibbâ* eserinde Anton von Störck'ün 1776 yılında yazdığı *Medicinisches-praktisches Unterricht für die Feld- und Landwundärzte der österreichischen Staaten* (Avusturya Memleketleri Asker ve Köy Hekimleri İçin Pratik Tıbbî Öğretim) kitabındaki eski variolasyon konusu yerine incelediği yeni yayınlar ve Müslümanlar tarafından yazılmış risaleleri özetleyerek Jenner'ın buluşu olan vaccination (inek çiçeği aşısı) metodunu eklemiştir (Yıldırım, 1979: 445). Yerli aşı üretimi için ilk girişim Şanizâde Mehmed Atâullah Efendi tarafından 1811 yılında Kağıthane'de bulunan Ayazağa çiftliğinde yapılmıştır ancak sonuç alınamamıştır (Ünver, 1948: 9; Yenen, 2014: 160; Ünlü ve Albayrak, 2021: 308).

Osmanlı'da 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilanı sonrasında başlayan sağlık alanındaki iyileştirme girişimleri sonucunda çiçek aşısı ve aşılama operasyonu konularında görevlendirilen ve kökleri 2. Mahmud'un 1827'de kurduğu Tıbhâne-i Âmire'ye uzanan Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane kurulmuştur (Yıldırım, 2010: 74; Bayat, 2016: 326). O yıllarda İstanbul'da aşı yaptırmanın İslam açısından caiz olup olmadığı halk arasında tartışma konusudur ve birçok kişi bu nedenden dolayı aşı olmayı tercih etmemiştir. Bu dönemde Şeyhülislam'ın aşılamanın İslam'a uygun olduğunu ve aşı yaptırmanın caiz olduğunu belirten fetvasının akabinde Sultan Abdülmecid'in emriyle 20 Mayıs 1840 yılında okullarda çiçek aşısı ücretsiz olarak uygulanmaya başlamıştır. 1848 yılında okula gidip gitmediğine bakılmaksızın tüm çocukların aşı olması zorunlu hale getirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda aşılama çalışmalarının başladığı ilk dönemde aşular Avrupa'dan ithal edilmiştir ve 1841-1844 yılları arasında 5.274 çocuk aşılanmıştır (Yıldırım, 2010: 74-76). 1871 yılında İstanbul'da yaşanan çiçek salgını, Avrupa'dan ithal edilen aşılarıdaki tedarik sıkıntısı ve aşıların gerekli bölgelere ulaşana kadar bozulması gibi problemler nedeniyle Osmanlı'da yeni adımlar atılmıştır (Evered ve Evered, 2020: 3; Ünlü ve Albayrak, 2021: 310). Bu adımlar neticesinde denetimlerin sağlanması ve sürecin yürütülmesi için 1872 yılında İstanbul'da Mekteb-i Tıbbiye'de aşı inspektörlüğü (müfettişliği) kurulmuş ve bu kurumun başına Mekteb-i Tıbbiye'den İlm-i Hayvanat Muallimi Miralay Dr. Hüseyin Remzi Bey getirilmiştir (Ünver, 1948: 107; Yıldırım, 2010: 75; Eroğlu vd., 2014: 207). Osmanlı'da bu gelişmeler yaşanırken 1885 yılında Pasteur dünyada aşıyla ilgili en önemli gelişmelerden biri olan kuduz aşısını keşfetmiştir. Pasteur, bu süreçte çalışmalarını sürdürebilmek ve enstitü kurmak için maddi kaynağa ihtiyaç duymuştur. Yaşadığı ülkede bu desteği bulamayan Pasteur, diğer ülkelere bu konuda mektuplar göndermiştir ve II. Abdülhamid, Pasteur'e destek olmayı kabul etmiştir. II. Abdülhamid, bu destek karşılığında çalışmaların Osmanlı topraklarında gerçekleşmesini talep etmiş olsa da Pasteur, çalışmalarını yaşadığı ülkede devam ettirmek istediğini ve maddi destek karşılığında Osmanlı'dan üç kişinin yanında asistan olarak yer alabileceğini belirtmiştir. Bu anlaşma sonucunda Alexander Zoeros Paşa, Dr. Hüseyin Remzi Bey ve Veteriner Hüseyin Hüsnü Bey'in oluşturduğu üç kişilik Osmanlı heyeti Paris'e, Pasteur'ün yanına gönderilmiştir. Burada 6 ay eğitim gördükten sonra Osmanlı'ya geri dönen heyet, edindikleri deneyimler sayesinde Osmanlı'da mikrobiyoloji biliminin gelişmesinde ve bu alanda çalışmalar yapılmasında önemli bir rol oynamıştır. Dr. Hüseyin Remzi Bey'in talebi sonucunda çiçek aşısı üretimi için modern

bir tesis kurulması amacıyla 27 Temmuz 1892 yılında çıkarılan fermanla “Telkikhane-i Şahane” kurulmuştur. Bu gelişme sayesinde Osmanlı’da resmi olarak ilk büyük ölçekli yerli çiçek aşısı üretimi başlamıştır (Yıldırım, 2010: 75; Demirden vd., 2022: 252-253).

Bu süreçten sonra Osmanlı’da çiçek aşısı nizamnameleri olarak adlandırılan ve 4 nizamnameden oluşan kanun düzenlemeleri yapılmıştır. Bu düzenlemelerden ilki olan 9 maddelik Çiçek Aşısı Nizamnamesi 1885 yılında yürürlüğe girmiştir ve nizamnameye göre aşı belgesi olmayan çocukların okul kaydı yapılamayacağı bildirilmiştir. Bu nizamnameye göre ilk defa devlet hizmetine, medreselere, askeriye ve zaptiyeye girecek olanların aşılı olması zorunluluk haline getirilmiştir (Ünver, 1948: 222-223; Yıldırım, 2010: 76; Yenen, 2014: 161; Evered ve Evered, 2020: 3; Ünlü ve Albayrak, 2021: 311; Demirden vd., 2022: 251). 1894 yılında yürürlüğe giren 25 maddelik 2. Çiçek Aşısı Nizamnamesi’nde ise yeni doğanlara 6 ay içerisinde çiçek aşısı yapılması zorunluluk haline getirilmiştir. Bu nizamnamede, çiçek aşısı bulunmadan önce Osmanlı’da yıllarca kullanılan ve hayat kurtarıcı olarak görülen variolasyon yöntemi 23. Madde ile resmi olarak yasaklanmıştır (Ünver, 1948: 253; Yıldırım, 2010: 76). Aşılamanın ücretsiz yapılmasına vurgu yapan 2. Çiçek Aşısı Nizamname’inde ilk aşının etkili olmaması durumunda aşının ikinci kez tekrarlanması, onun da etkili olmaması durumunda üçüncü tekrarın yapılması zorunlu kılınmıştır. Ayrıca bu nizamnamede hastalık görülen hanelerdeki herkesin aşılması, aşılama konusunda bölgenin idarecilerinin sorumlu tutulması ve aşının her 5 yılda bir tekrarlanması gibi konular da yer almaktadır (Ünver, 1948: 233-235; Yıldırım, 2010: 76; Yenen, 2014: 161; Ünlü ve Albayrak, 2021: 312). Osmanlı’daki 28 maddelik 3. nizamname ise bazı kaynaklara göre 1903 yılında (Ünver, 1948: 250; Eroğlu vd., 2014: 203; Evered & Evered, 2020: 4) bazı kaynaklara göre ise 1904 yılında (Yıldırım, 2010: 76; Yenen, 2014: 161) çıkarılmıştır. Bu nizamnamede, önceki nizamnamelere ek olarak ticarethaneler ve fabrikalar için aşılama zorunlu hale getirilmiştir. Şehadetnamesi yani aşı sertifikası olmayanların veya aşı sertifikasının tarihi 5 yılı geçenlerin toplu alanlara kabul edilmeyeceği de bu nizamnamenin 1. maddesinde yer almaktadır (Ünver, 1948: 250). Osmanlı’daki 4. ve son nizamname ise 1915 yılında çıkarılmıştır. Bu nizamnameye göre Osmanlı’da bulunan herkes 19 yaşına kadar 3 defa aşılama zorundadır. İlk aşı çocukların doğumundan sonraki 6 ay içerisinde, ikincisi 7 yaşına kadar ve üçüncüsü ise 19 yaşına kadar yapılmalıdır. Aşılı olsun ya da olmasın askeriye girecek herkesin aşılması zorunlu tutulmuştur (Ünver, 1948: 264-265). Bu nizamname’nin 15. maddesinde variolasyon

yönteminin kesinlikle yasak olduğu tekrarlanmıştır. Bu durum 2. nizamnamenin 23. maddesinde yer alan variolasyon yöntemi ile ilgili yasağın halk tarafından tam olarak benimsenmemiş olma ihtimalini göstermektedir.

1893 yılında, Dr. Nicolle ve Hasan Zühtü Nazif Bey tarafından, İstanbul'daki büyük kolera salgınıyla mücadele edebilmek için Bakteriyolojihane-i Şahane kurulmuştur. Bakteriyolojihane-i Şahane'de hem aşı üretimi yapılmış hem de öğrencilere eğitim sağlanmıştır. Bu dönemde dünyada aşı ile ilgili önemli gelişmeler de yaşanmaya başlamıştır. 1885 yılında kuduz aşısının keşfiyle başlayan süreç, Waldemar Haffkin tarafından 1892 yılında kolera ve 1897 yılında veba aşısının geliştirilmesi ve Almroth Wright tarafından 1896 yılında tifo aşısının geliştirilmesiyle devam etmiştir. Dr. Nicolle, Avrupa'nın farklı yerlerine seyahat ederek bu aşularla ilgili bilgiler edinmeye çalışmıştır. Bu seyahat ve çabalar sayesinde, Bakteriyolojihane-i Şahane'de 1911 yılında tifo, 1913 yılında kolera, dizenteri ve veba aşuları üretilmeye başlanmıştır (Demirden vd., 2022: 253-254; http-2). Bu gelişmelerden çok kısa bir süre sonra başlayan I. Dünya Savaşı, birçok hastalığın yayılmasına neden olmuştur. Bunlardan biri de birçok kişinin ölümüne neden olan tifüs hastalığıdır. Tifüs aşısı dünyada ilk defa 1916 yılında Dr. Reşat Rıza Kor tarafından geliştirilmiş olsa da insana uygulayan ve büyük çaplı üretim yapan ilk kişi Dr. Refik Saydam'dır (Akdeniz ve Kavukcu, 2016: 18; Demirden vd., 2022: 254).

Osmanlı'nın ardından Cumhuriyet'in ilan edilmesi aşı çalışmaları için de önemli bir dönüm noktası olmuştur. Cumhuriyet'in ilanı ile ilk olarak tüm aşı üretim tesisleri yenileme için kapatılmış ve ardından modernizasyonları tamamlanıp tekrar açılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'ndeki aşı konusundaki önemli gelişmeler Tablo 2.1'de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. *Türkiye Cumhuriyeti'nde Aşı Konusundaki Önemli Gelişmeler (http-2; Demirden vd., 2022: 259-260)*

Tarih	Gelişme
1927	İlk defa oral BCG ve Semple tipi kuduz aşısı üretilmiştir.
1928	Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsü kurulmuştur
1930	"Hıfzıssıhha Kanunu" sayesinde ilk kez dünya standartlarında aşı üretimiyle ilgili kanun çıkarılmıştır.

Tablo 2.2. (Devam) Türkiye Cumhuriyeti'inde Aşı Konusundaki Önemli Gelişmeler
(http-2; Demirden vd., 2022: 259-260)

1931	İlk defa difteri ve tetanos toksoid aşılarının üretimi başlamıştır.
1934	Tüm insan aşısı tesisleri Hıfzıssıhha adı altında birleştirilmiştir.
1940	Türkiye, Çin'e kolera aşısı göndermiştir.
1942	İlk defa Cox tipi tifüs aşısı üretilmiştir.
1947	İlk defa intradermal BCG aşısı üretilmiştir.
1948	İlk defa boğmaca aşısı üretilmiştir.
1950	Hıfzıssıhha bünyesinde İnfluenza laboratuvarı kurulmuştur ve Türkiye'de ilk defa influenza aşısı üretilmiştir. Bu laboratuvar, Dünya Sağlık Örgütü tarafından "Uluslararası Bölgesel İnfluenza Merkezi" sertifikası almıştır.
1953	Hıfzıssıhha enstitüsünde; tifo, dizanteri, kolera, veba, difteri, tetanos, tifüs, kuduz, çiçek vd. olmak üzere 17 farklı aşı üretimi yapılmıştır.
1965	Türkiye'de ilk defa toz formda çiçek aşısı üretilmiştir.
1976	Türkiye'de ilk defa toz formda BCG aşısı üretilmiştir.
1977	Tifüs hastalığı eradike olduğu için tifüs aşısı üretimi durdurulmuştur.
1980	Çiçek hastalığı eradike olduğu için çiçek aşısı üretimi durdurulmuştur.
1990	Dünya Sağlık Örgütü'nün aşı üretim standartları konusunda önerileri üzerine üretimler azalmıştır.
1995	Aşı üretimi için altyapı ve kalite iyileştirme çalışmaları yapılmıştır.
1996	İyileştirme çalışmaları tam olarak gerçekleştirmediği için Dünya Sağlık Örgütü'nün standartları yakalanamamıştır. DTP ve kuduz aşısı üretimi durdurulmuştur.
1997	Tüm farklı tiplerdeki BCG aşılarının üretimi durdurulmuştur.
1998	Tüm aşı üretimleri durdurulmuştur.
1999	Tüm aşı tesisleri kapatılmıştır. Hıfzıssıhha'da sadece araştırmalar gerçekleştirilmiştir.
2002	Tekrar aşı üretimine başlamak için çalışmalar yürütülmüştür.
2008	İlk kez GMP standartlara uygun aşı dolun sistemleri Türkiye'ye getirilmiştir.
2010	İlk kez GMP standartlara uygun aşı formülüzasyon cihazları Türkiye'ye getirilmiştir.
2011	Hıfzıssıhha kapatılmıştır.
2013	Türkiye'de aşı üretiminin yeniden başlatılması için Hacettepe Üniversitesi ve Keymen İlaç A.Ş, çalışmalar yapmaya başlamıştır.
2017	Hacettepe-Keymen İlaç işbirliği sonucunda ilk kez rekombinant Hepatit-B aşısı antijenden başlayarak baştan sona Türkiye'de üretilmiştir.
2020	Türk İlaç A.Ş tarafından Türkiye'de ilk kez GMP standartlarına uygun Tetanos-Difteri karma aşısı üretilmiştir.
2021	Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı ve Erciyes Üniversitesi tarafından "TURKOVAC" adlı yerli inaktif Covid-19 aşısı için acil kullanım onayı alındı ve aşı üretimine başlandı.

2.1.3. Aşı türleri

Aşıların hazırlanışında kullanılan antijen gruplarının sınıflandırılmalarına göre adlandırılan 4 aşı türü vardır. Bu 4 aşı türü ve özellikleri Tablo 2.2’de listelenmektedir:

Tablo 2.3. Aşı Türleri

Canlı Atenüe Aşılar	İnaktif Aşılar	mRNA ve DNA İçeren Aşılar	Vektör Aşıları
Hastalık yapıcı virüs veya bakterinin laboratuvar şartlarında zayıflatılması sonucunda elde edilir.	Toksoid Aşılar: Toksinli mikroorganizmaların toksin yapılarının değiştirilerek toksik özelliklerinin yok edilmesi ve bağışıklık yanıtı oluşturan özellikleri korunması ile oluşturulan aşılardır. Tam Hücre Aşıları: Bir mikroorganizmanın tamamının ölü halde bulunduğu aşılardır. Fraksiyone Aşılar: Mikroorganizmanın inaktivasyonu ardından belirli kısımlarını barındıran aşılardır.	mRNA Aşılar: Mikroorganizmanın antikor oluşturan antijenik yapısının mRNA’sını içeren aşılardır. DNA Aşılar: Mikroorganizmanın antikor oluşturan antijenik yapısının DNA’sını içeren aşılardır.	Modifiye edilmiş virüslere, mikroorganizmanın antikor oluşturan antijenik yapısının genetik bilgisinin eklenmesiyle oluşturulan aşılardır.

Kaynak: <http-3>

2.2. Aşı Tereddütü

Tereddüt kavramı, TDK tarafından kararsızlık ve duraksama şeklinde tanımlanmıştır (<http-1>). Emre (2020: 24), tereddüt kavramını tanımlarken tereddüt etmenin olumsuz tarafa daha yakın olmayı içeren bir hal olduğunu, kararsızlığın insan

doğasına aykırı bir durum olduğunu ve bu durumun insanı kaosa sürükleyeceğini belirtmiştir.

2012 yılında kurulan Strategic Advisory Group of Experts on Immunization (SAGE)'ın ilk görevi aşıyla ilgili tereddütün tanımını ve kapsamını önermek ve aşı kabulü ile ilgili davranışsal karar etkenlerini kategorize etmek için model geliştirmektir (MacDonald ve SAGE Working Group on Vaccine Hesitancy, 2015: 1). Aşı tereddütü; aşının bulunmasına karşın kabul edilmesinde ya da reddedilmesinde gecikme olarak tanımlanmaktadır (World Health Organization [WHO], 2014: 7). Bu tanımın öncesinde, SAGE Working Group on Vaccine Hesitancy (WG)'nin ilk toplantılarında tereddüt kelimesinin sorunu tanımlayıp tanımlamadığı bir süre tartışılmıştır. Tereddüt yerine daha olumlu bir kelime olan “güven”, literatürde en fazla önerilen alternatif olmasına karşın aşı kabul kararlarının etkenlerinden yalnızca birini kapsadığı ve dar kapsamlı olduğu için seçilmemiştir. Üzerinde düşünülen diğer kavramlar (aşı kabulü ve aşı alımı) kapsamlı olmadığı için hariç tutulmuştur.

Sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalar, aşılama konusundaki kararların daha geniş bir sosyo-kültürel bakış açısıyla incelenmesinin gerekli olduğunu göstermektedir. Aşılamanın, sağlık hizmetleriyle ilgili geçmiş deneyimler, aile geçmişleri, kontrol duygusu, arkadaşlarla iletişim ve diğer faktörlerin aşılama kararı üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu gösteren daha geniş sosyal dünyanın bir parçası olduğu vurgulanmaktadır (Dubé vd., 2013: 1765-1766).

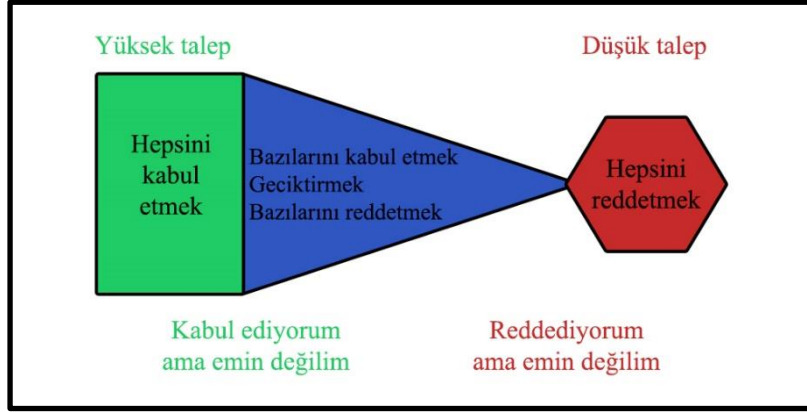
Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık'taki aşılama tarihine bakıldığında, aşı tereddütünün halka yayılmasında medyanın büyük bir rol oynadığı görülmektedir. Aşılamanın güvenliği ve etkinliğine dair sağlam kanıtlara rağmen medya söylemi aşı korkusunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ayrıca internetin ve geleneksel medyanın aşı karşıtlarının mesajlarını yaymak için bir fırsat sağladığı ve aşı karşıtı içeriğin internetin her yerinde bulunması nedeniyle aşı kullanımını olumsuz etkilediği düşünülmektedir (Dubé vd., 2013: 1765-1766; Wilson ve Wiysonge, 2020: 1). MacDonald ve Dubé (2020: 21)'a göre sosyal medya ortamındaki aşı bilgilerinin bir kısmı bilimsel veya kanıta dayalı değildir ve sosyal medyada yayılan yanlış bilgiler, bilimsel temelli bilgileri gölgede bırakabilir ve aşı tereddütünü güçlendirebilir. Literatürdeki kanıtlar, sosyal medya ortamındaki aşı karşıtı içeriğe maruz kalmanın aşı ile ilgili görüşleri doğrudan etkileyeceğini ve aşı tereddütünü tetikleyebileceğini

göstermektedir (Puri vd., 2020 :2588). Sosyal medyadaki aşı karşıtı söylem özellikle son 5-10 yılda büyük ölçüde doğru olmayan aşı tehlikelerine odaklanmıştır ve bunda özellikle aşı muadili olarak gördükleri kendi doğal ürünlerini pazarlamak için aşı karşıtı içerikler yayınlayan sosyal medya fenomenlerinin etkisi fazladır (Mills vd., 2020: 19). Covid-19 pandemisi sırasında, sosyal medyanın etkisi önemli ölçüde artmıştır. Sosyal medyada virüs, tedavi yöntemleri, korunma yolları ve aşı çalışmaları gibi konularda sık sık bilgi paylaşımı yapılmış ve fikirler belirtilmiştir. Bu ortamda, aşı karşıtı sosyal medya hesaplarının sayısındaki artış, aşya ilişkin şüphelerin artma riskini ortaya çıkarmıştır. (Değirmen ve Ünal Çolak, 2021; Hernandez vd., 2021).

Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus, 15 Şubat 2020'de gerçekleşen Münih Güvenlik Konferansı'nda, Covid-19 pandemisi sırasında infodemiye ele almanın önemine dikkat çekti. Covid-19 sürecinde, sosyal medya platformlarında yanlış bilgilerin hızla yayılması hem bilgi yayıcılarının hem de bu bilgilere maruz kalanların geçmiş deneyimlerine dayalı tahminlerde bulunmalarını ve gelecekle ilgili fikirler oluşturmalarını tetiklemektedir. Ancak, bu tür tahminler ve fikirler, gerçeklikten ve bilimsel temellere dayanmaktan uzak olduğunda, iddia ya da komplo teorisi olarak nitelendirilmektedir (Değirmen ve Ünal Çolak, 2021). Covid-19 ve aşılarla yönelik söylentiler ve komplo teorileri, sadece yanlış inançlar olarak değil, aynı zamanda yaygın korku ve kaygıların ifadeleri olarak da görülmelidir. Bu anlatılar genellikle büyük toplumsal belirsizlik dönemlerinde ortaya çıkar ve bu bağlamda okunmalıdır (Pertwee vd., 2022: 456-457).

2.2.1. Aşı tereddütü ve aşı karşıtlığı kavramlarının ayrımı

Aşı tereddütü, aşya karşı yüksek talep ve düşük talep arasındaki süreklilikte ortaya çıkmaktadır. Yani aşıların bir kısmını ya da tamamını önerilen programa uygun bir biçimde yaptırma konusunda yaşanan belirsizlik veya aşı olmayı geciktirmedir (WHO, 2014: 9). Aşı talebi ve aşı reddi arasındaki bu süreklilik, SAGE tarafından aşı tereddütünün sürekliliği olarak adlandırılmış ve Şekil 2.1'de gösterilmiştir.

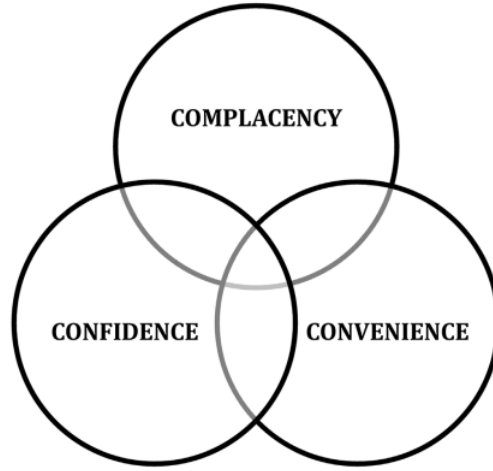
Şekil 2.1. *Aşı Tereddütünün Sürekliliği*

Aşı tereddütünün kapsamı bazı aşılar karşı kabul ya da red tutumuna sahip olmak veya aşı olmayı geciktirmek iken, aşı karşıtlığı tüm aşıları reddetmeyi içermektedir.

Aşı karşıtlığının, Edward Jenner'ın çiçek hastalığına karşı inek çiçeği ile aşılama girişimiyle başlayan uzun bir geçmişi vardır. Bu karşıtlık geçmişte farklı nedenlerle çeşitli protestolara yol açmakla birlikte bazı durumlarda aşı programlarının iptal edilmesine neden olmuştur. Özellikle nörolojik bozukluklarla ilgili son dönemde ortaya çıkan iddialar aşılar olan güveni sarsmış, boğmaca hastalıklarının ve bebek ölümlerinin artmasına neden olmuştur (Jacobson vd., 2015: 1563).

2.2.2. Aşı tereddütü modelleri

WG'nin 2014 yılında yayınladığı çalışmada Şekil 2.2'de yer alan 3C modeli aşı tereddütü ile ilgili etkenlerin belirlenmesinde ve anlaşılmasında önemli bir göstergedir.

Şekil 2.2. 3C Modeli

3C modelinde yer alan confidence yani güven 3 alt başlıkta açıklanmaktadır. 1) aşıların güvenliği ve etkinliğine duyulan güven; 2) Sağlık profesyonelleri ve sağlık hizmetlerinin güvenilirliği ve yeterliliği; 3) İhtiyaç duyulan aşılar karar veren politika yapıcıların motivasyonu. Complacency yani gönül rahatlığı, aşı sayesinde önlenebilecek hastalıklarla ilgili algılanan risklerin düşük olduğu ve aşılamanın ihtiyaç duyulan bir önleyici eylem olarak görülmediği durumlarda mevcuttur. Öz yeterlilik, gönül rahatlığının tereddütlü olma durumunu ne düzeyde belirlediğini de etkilemektedir. Convenience yani kolaylık ise coğrafi erişebilirlik, uygun fiyat, sağlık okuryazarlığı sonucunda anlama yeteneği ve fiziksel kullanılabilirlik gibi etkenler ile ölçülmektedir. Aşılanma hizmetinin koşulları aşılama ile ilgili kararı etkilemekte ve aşı tereddütüne yol açabilmektedir (WHO, 2014: 11-12; MacDonald ve SAGE Working Group on Vaccine Hesitancy, 2015: 2-3).

2013 yılındaki revizyonla birlikte WG'nin matrisinde aşı tereddütünün ilk üç nedeni aşağıda sıralanmıştır:

- 1) Sağlık ve sağlığı koruma ile ilgili inançlar, tutumlar ve motivasyon.
- 2) Aşıların risk/yararı
- 3) İletişim ve medya ortamı

Aşı tereddütünü oluşturan en önemli konu başlıkları ise yan etkilerden korkmak, aşıya karşı güvensizlik ve medyada aşı karşıtı bilgilerin etkisidir. WG'nin raporu özellikle

son zamanlarda Covid19 aşılarıyla ilgili birçok kişinin deneyimlemeye devam ettiği aşı tereddütü konusunda medyanın önemini açıkça ortaya koymaktadır.

2.2.3. Aşı tereddütü ve Covid-19

Çin'in Wuhan kentinde 2019'un son aylarında ortaya çıkan, solunum yolları üzerinde etkisi görülen Covid-19 virüsü kısa süre içerisinde önce ülke geneline ardından tüm dünyaya yayılmıştır ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından dünya genelinde 11 Mart 2020'de pandemi ilan edilmiştir (http-4). Covid-19'un dünya çapında yayılmasını azaltmak adına karantinalar, sosyal mesafe tedbirleri ve hareketlilik kısıtlamaları gibi birtakım önlemler uygulanmıştır (Hiscott vd., 2020: 6). 4 Nisan 2020 tarihinde DSÖ tarafından dünya çapında 1 milyonun üzerinde Covid-19 vakası doğrulanmıştır (http-5). WHO verilerine göre 30 Kasım 2023'e kadar pandemi sürecinde toplam 772 milyon vaka ve 6.9 milyon ölüm gerçekleşmiştir (http-6).

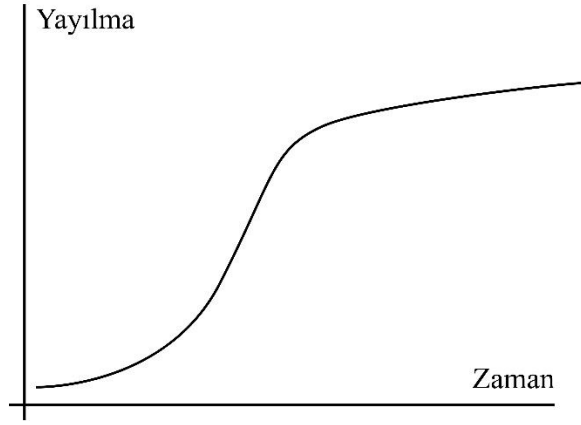
Covid-19'un yayılma hızı ve yıkıcı etkileri nedeniyle aşı üretimi ve aşı geliştirme aşamaları hızlandırılmıştır. ABD, Almanya, Rusya ve Çin gibi ülkeler başta olmak üzere birçok ülke aşı geliştirme çalışmalarına başlamıştır. Zayıflatılmış canlı virüs, viral vektör, inaktif virüs, RNA/DNA, protein subunit ve virüs benzeri partikül içeren aşılar, bu dönemde geliştirilmeye çalışılan aşı türleri olmuştur. Sinovac, Sinopharm, AstraZeneca, CanSino, Gamaleya, Janssen, Moderna, Pfizer/BioNTech, Anhui Zhifei Longcom Biopharmaceutical, Novavax, CureVac gibi geliştirici ve üreticiler aşı geliştirme faaliyetlerinde yer almıştır (Gürbüz vd., 2021: 46-47). Hızlanan aşı geliştirme aşamaları, normalde 10 yıl sürecek bir aşı geliştirme sürecini birkaç yıl gibi önemli bir süreye indirmiş ve DSÖ tarafından verilen acil kullanım onayı sayesinde aşılarda kullanımına kısa bir süre içinde başlanmıştır. Aşının normalden çok daha hızlı bir şekilde üretilmesi, aşya karşı şüpheleri ve tereddütleri arttıran bir etken olmuştur. Araştırma ve aşılarda ilgili güvensizlik (örneğin; aşının hızlı geliştirilmesi ve olumsuz yan etkiler) aşı tereddütünün sıkça bildirilen nedenlerinden biriydi. Araştırmalara olan güvensizlik, özellikle pandeminin başlangıcında bazen çelişkili ve hızla gelişen araştırma durumlarına bağlanabilir. Bu bağlamda, medya iletişimi, özellikle sosyal medya, birçok çalışmada Covid-19 pandemisi bağlamında korkularla ve aşı tereddütüyle ilişkilendirilmiş ve ilgili kompto teorileriyle bağlantılı görünmektedir (Bendau vd., 2021: 1-2).

Araştırmalar, aşı karşıtlılığının beklenenden farklı ve ilginç bir şekilde, modern tıbbaya güvenmeyen, doğal yaşamı destekleyen ve genellikle yüksek eğitim ve entelektüel düzeye sahip kesimler arasında yaygın olduğunu göstermektedir (Topçu ve Nasuhbeyoğlu, 2020: 280).

2.3. Yeniliklerin Yayılması Kuramı ve Covid-19

Yeniliklerin Yayılması Kuramı ilk kez 1903 yılında Fransız sosyolog Gabriel Tarde tarafından tartışılmıştır (Toews, 2003: 82). Tarde, orijinal S-şekilli difüzyon eğrisinin ana hatlarını çizmiştir. Bunu daha sonra Everett Rogers tarafından popüler hale getirilen güncel kuramda kullanılan benimseyici kategorileri sunan Ryan ve Gross (1943) takip etmiştir. Ayrıca Katz (1957), bu iki gruptaki kanaat önderleri, kanaat mensupları ve medya arasındaki etkileşimi ilk kez ortaya koyarak Yeniliklerin Yayılması Kuramı'na katkıda bulunmuştur.

Yeniliklerin benimsenme süreci uzun bir süredir araştırılmaktadır ve en popüler benimseme modellerinden biri Rogers'ın "Yeniliklerin Yayılması" adlı kitabında açıklanmaktadır (Rogers, 1995; Sherry ve Gibson, 2002: 179). Rogers (1995)'in teorisine göre yenilik; birey veya örgütler tarafından yeni olarak algılanan bir fikir, uygulama veya nesne olarak tanımlanmıştır. Yeniliklerin kökenlerinin, sektöre, pazara, insan müdahalesine, algıya, ruh haline veya önceki bilimsel birikime bağlı olabileceği ifade edilebilir. Yayılma ise yenilik sonucunda gelen yeni uygulamaların kullanımını ifade etmektedir. Yenilik, uygulanmasından hemen sonra, toplumun farklı kesimlerine yayılmaya başlar. Yeniliğin gücü ve toplumdaki ihtiyaca bağlı olarak, yayılma genellikle S eğrisi şeklinde değişen hızlarda olur (Rogers, 1995; şeker, 2014: 27-30). Yayılma hızı ve zamanı gösteren S-şekilli difüzyon eğrisi şekil 2.3'te gösterilmiştir.

Şekil 2.3. S-Şekilli Difüzyon Eğrisi

Covid-19 sürecinde ortaya çıkan aşılar, özellikle yeni mRNA teknolojisi kullanılarak üretilenler, aşı teknolojilerinin birer yeni ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Covid-19 aşısı bu bağlamda yenilikçi bir davranıştır ve bu davranışın benimsenmesini açıklayacak bir çerçeve gerekmektedir. Şimdiye kadar kullanılan teoriler, bu yenilikçi davranışın erken aşamalarda benimsenmesini ve yaygınlaşmasını açıklayamamıştır. Yeniliklerin Yayılması Kuramı bu süreci anlamak için en popüler teorilerden biridir. (Mo vd., 2021: 2). Yeniliklerin Yayılması Kuramı, dört faktör önermektedir. Bunlar; Yeniliğin özellikleri, iletişim kanalı, benimseyenlerin özellikleri ve sosyal sistemdir. Yeniliğin özellikleri; göreceli avantaj, uyumluluk, karmaşıklık, denenebilirlik ve gözlemlenirlik gibi algılanan çeşitli niteliklere işaret eder. Göreceli avantaj, Covid-19 aşısının benimsenmesini açıklamak için en uygun yapıdır. İletişim kanalı, insanların yenilik hakkında bilgi edindiği ortamları ifade etmektedir. Sosyal medya, özellikle Covid-19 sürecinde sağlık bilgileri aramak için kullanımı giderek artan bir platform olmuştur fakat aynı zamanda komplo teorileri ve infodemi için de bir kanal olarak tanımlanmaktadır. Benimseyenlerin özellikleri, kişinin yenilikçilik seviyesi ve yeniliklere açıklığını ifade etmektedir. Araştırmalar, yeniliğe açıklık düzeyinin Sosyal sistem, kişinin yeniliklere ilişkin tutumlarını etkileyebilecek sosyal sistem yapısını ifade etmektedir. Sosyal normların Covid-19 aşısını benimseme niyetiyle ilişkilendirildiği tespit edilmiştir (Demir, 2006: 368-373; Mo vd., 2021: 2-3).

2.4. Sağlık İletişimi

İletişim, insanların birbirlerine buldukları durumda, ortamda, konumda yer alan olaylar, nesnelere, olgulara ilişkin değişiklikleri haber vermesi, tüm bunlara ilişkin bilgilerini birbirlerine aktarması, aynı konuya ilişkin fikirlerini birbirlerine aktarması süreçlerinin tamamıdır (Oskay, 2015: 23). İletişim insanların bulunduğu tüm durumları, ortamları, konumları kapsamı bakımından insan ile ilişki içerisinde olan tüm alanlarla da ilişkilidir. Sağlık ise başlı başına insana ilişkin bir kavramdır. İnsanların gerek fiziksel gerekse zihinsel normalliklerinin bozulduğu durumlarda sağlık konusu insanların gündemlerinde sıkça yer bulmaktadır (Alu, 2017: 33). İnsanlar, sağlıklarına ilişkin bir sorun ile karşılaştıklarında ya da herhangi bir kontrol durumu söz konusu olduğunda ortamlarında, durumlarında ve konumlarında değişiklikler yaşanmaktadır. Bu durumlarda insanlar iletişim tanımında açıkça yer aldığı gibi içerisinde buldukları değişim süreçlerinden birbirlerini haberdar etmek, bilgilendirmek, fikir alışverişi yapmak ihtiyacında olurlar. Başlangıçta temel iletişim tanımı çerçevesinde ihtiyaç süreci olarak ele alınabilecek olan sağlık iletişimi kavramı daha geniş bir çerçevede hasta, hasta yakını, sağlık personeli, sağlık konusunda bilgilendirmede bulunan uzmanlar, akademisyenler vb. arasında yer alan tüm haber verme, bilgilendirme, fikir aktarımı süreçleridir.

Parott (2006)'a göre, sağlık iletişimine Amerika Birleşik Devletleri'nin "Healthy People 2010" hedeflerinde ilk defa bir bölüm tahsis edildi ve bu durum sağlık iletişiminin giderek artan önemini ortaya koymaktadır. Avcı ve Avşar (2014: 182), sağlık iletişimini sağlığı geliştirme yaklaşımına uygun olarak bireyleri, kurumları ve toplumu önemli sağlık sorunları hakkında bilgilendirmek, etkilemek ve motive etmek için kullanılan bir teknik olarak tanımlamaktadır. Okay (2009: 21)'e göre sağlık iletişimi, sağlıkla ilgili birey veya grupların, belirli hedef kitlelere yönelik olarak gerçekleştirdiği iletişim sürecidir. Tabak (2006: 29)'a göre sağlık iletişimi; sağlıkla ilgili etkileşim ve işlemlerin bireyler arasında gerçekleşmesini ifade etmektedir. Bu süreç iletişim ve ilgili kavramların uygulanmasını içerir. Ayaz ve Ayaz (2017: 148), sağlık iletişimini sağlıkla ilgili bilinçlendirme, bilgi ihtiyacını giderme, sağlık okuryazarlığını arttırmaya yönelik iletişim süreci şeklinde tanımlamıştır.

Sağlık hizmeti sağlayıcıları ve tüketicileri, tedavi kararları almak, değişken sağlık koşullarına uyum sağlamak ve sağlık koruma faaliyetlerini koordine etmek amacıyla

iletişim yeteneklerini kullanırlar. İletişim, ayrıca sağlık tanıtım uzmanlarının hedef kitlelere uygun sağlık bilgilerini sunarak sağlık bilgisini, tutumunu ve davranışlarını etkilemek amacıyla ikna edici mesajlar oluşturmalarına ve bu mesajları yayınlamasına olanak sağlamaktadır (Kreps vd., 1998: 1).

2.5. Bibliyometrik Analiz

Bibliyometri kelimesi “bibliyo” ve “metrik” kelimelerinin birleşiminden türemiştir. “Bibliyo” terimi, kitap anlamına gelen Bybl(os)’un karşılığı olan Latince ve Yunanca kökenli “biblion” kelimesinden türetilirken “metrik” terimi ise aynı kökene sahip metre yani ölçü birimini ifade eden “metricus” kelimesinden türetilmiştir (Sengupta, 1992: 76).

Bibliyometri kavramı ilk olarak Pritchard (1969)’ın “Journal of Documentation” dergisinde yayınlanan “Statistical Bibliography or Bibliometrics” adındaki makalesinde ortaya çıkmıştır ve “*istatistiksel ve matematiksel yöntemlerin kitaplar ve diğer iletişim ortamlarına uygulanması*” olarak tanımlanmıştır.

Bibliyometri kavramı, Scientometrics kavramıyla neredeyse aynı anda tanıtılmıştır. Scientometrics kavramı yalnızca bilimsel çalışmalara ilişkin ölçümleri kapsamaktayken bibliyometri kavramı daha geniş bir çerçevede çalışma imkanı sunmaktadır. İlerleyen yıllarda bibliyometri ve scientometrics kavramları arasında neredeyse hiçbir fark kalmamış ve kavramlar birbirleri yerine kullanılmaya başlanmıştır (Glanzel, 2003: 6). Bibliyometrik analiz, matematik ve istatistik kullanılarak bir araştırma konusunda yer alan yazar, anahtar kelime, ülke gibi öğeleri sınıflandırmak, sıralamak, ölçmek vasıtalarıyla incelenen araştırma alanındaki bilimsel iletişimi haritalama tekniği yardımıyla açıklamaktır (Çiçek ve Kozak, 2012: 736; Şimşir, 2021: 14). Elde edilen bulgular; bilimsel araçların ve kullanılan yöntemlerin tespitinde, ilgili literatürde en çok atıf elde eden yayınların belirlenmesinde, atıf ağı analizi ile çalışmalar arasında bilimsel iletişim ağının tespitinde ve ilgili alanlarda en çok kullanılan anahtar kelimelerin belirlenmesinde kullanılabilir.

Tablo 2.4. Bibliyometrinin Kullanım Alanları

Kullanıcı Grupları	Kullanım Alanları
Bibliyometri Uzmanları İçin Bibliyometri (Metodoloji)	Bibliyometrik araştırmanın temel alanıdır ve bibliyometrinin metodolojik gelişimi gerçekleştirilir.
Bilimsel Disiplinler İçin Bibliyometri (Bilimsel Bilgi)	Daha fazla ve daha çeşitli araştırmacıların bilimsel yönelimleri dolayısıyla bilim bilgilerinin metrik bir uzantısıdır.
Bilim Politikası ve Yönetimi İçin Bibliyometri (Bilim Politikası)	Ulusal, bölgesel ve kurumsal yapıları ve karşılaştırmalı sunumları kapsamaktadır.

Bibliyometrik analiz, Tablo 2.3'te kullanım alanlarına göre üç başlık altında incelenmektedir: bibliyometri uzmanları için bibliyometri (metodoloji), bilimsel disiplinler için bibliyometri (bilimsel bilgi), bilim politikası ve yönetimi için bibliyometri (bilim politikası). Bibliyometri uzmanları için bibliyometri, bibliyometrik araştırmanın temel alanıdır ve bibliyometrinin metodolojik gelişimi gerçekleştirilir. Bilimsel disiplinler için bibliyometri, daha fazla ve daha çeşitli araştırmacıların bilimsel yönelimleri dolayısıyla bilim bilgilerinin metrik bir uzantısıdır. Bilim politikası ve yönetimi için bibliyometri, ulusal, bölgesel ve kurumsal yapıları ve karşılaştırmalı sunumları kapsamaktadır (Glanzel, 2003: 9-10).

Geleneksel literatür taramaları küçük bir çalışma kümesini ayrıntılı bir şekilde ele alırken, bibliyometrik araştırmalar binlerce çalışmayı daha yüzeysel bir şekilde ve genel hatlarıyla ele almaktadır. Bu bağlamda bibliyometrik araştırmalar, geleneksel literatür taraması ve içerik analizi gibi yöntemlerde bir veri olarak kullanılabilir (Şimşir, 2021: 17).

Tablo 2.4. *Bibliyometrik Araştırmalarda Bilimsel alışmaların Performansının lülmesi Amacıyla Kullanılan 3 Ana Gösterge*

Ana Gruplar	Göstergeler
Dergi Performansını Ölçmeye Yönelik Göstergeler	Dergi Etki Faktörü, Derginin eyreklik ve Yüzdellik Değerleri, Dergi h-dizini, SJR, Kaynak Normalleştirilmiş Etki Faktörü, Makale Etki Puanı, Toplam Makale Sayısı, Toplam Atıf Sayısı.
Bireysel Performansı Ölçmeye Yönelik Göstergeler	h-endeksi, g-endeksi, hg-endeksi, A-endeksi, R-endeksi, m-endeksi, q2-endeksi, h(2)-endeksi, i10 indeksi, o-endeksi, hw-endeksi, hI-endeksi, Erdős sayısı, Merkez ve Otorite endeksleri, Tori-endeksi, Ri-q-endeksi, Read-10 indeksi, İndirme İstatistikleri, Toplam Makale Sayısı, Toplam Atıf Sayısı.
Bibliyometrik Yasalar	Lotka Yasası, Bradford Yasası, Zipf Yasası, Price Yasası, Garfield Yasası, Sengupta Yasası.

Kaynak: Gutiérrez-Salcedo vd., 2018: 1276; şimşir, 2021: 18

Bibliyometrik araştırmalarda, bilimsel çalışmaların performansının ölçülmesi amacıyla kullanılan 3 ana gösterge Tablo 2.4'te yer almaktadır. Bu göstergeler içerisinde toplam makale sayısı ve toplam atıf sayısı gibi herhangi bir hesaplama olmadan bir performans göstergesi olarak sadece saymayı temel alan bazı göstergeler mevcuttur. Fakat göstergelerin büyük çoğunluğu bu sayma temelinde yapılan hesaplamalara dayanmaktadır (şimşir, 2021: 18).

Aşağıda, Tablo 2.4'te belirtilen göstergelerden en yaygın olanlarıyla ilgili açıklamalara yer verilmiştir (şimşir, 2021: 18-25):

Dergi etki faktörü, genelde bir dergide son iki veya beş yılda çıkarılan çalışmalara yapılan atıf ve yayın sayıları göz önünde bulundurularak hesaplanmaktadır.

Derginin eyreklik ve yüzdellik değerleri, belirli bir konu çerçevesinde kategorize edilen dergilerin etki faktörüne göre sıralamasını oransal olarak yansıtmaktadır.

Makale etki puanı, bir dergide yayımlanan makalelerin ilk beş yıl içindeki etkisini göstermektedir.

Dergi h-dizini, kişisel performansı ölçmeye dönük bir göstergedir ve Hirsch (2005) tarafından geliştirilen özgün h-dizini tanımından yola çıkarak oluşturulmuştur. Bir dergide yayımlanan h sayıdaki makalenin her birine en az h sayıda atıf yapılması olarak tanımlanmaktadır.

Kaynak Normalleştirilmiş Etki Faktörü, Scopus'ta kullanılan bir ölçümdür. Hesaplamaların temelinde etki faktörü hesaplaması bulunmaktadır ve hesaplamada yıl aralığı 3 yıldır.

SJR (SCImago Journal Rank), prestije yönelik bir ölçümdür. SJR, derginin prestijine ve “tüm atıfların eşit olmadığı” fikrine dayanmaktadır.

h-endeksi, fizikçi Jorge E. Hirsch tarafından, araştırmacının atıflarını ve çalışmalarını dikkate alarak üretkenliğini ölçmek için önerdiği bir göstergedir.

g-endeksi, Leo Egghe tarafından önerilmiştir. Araştırmacının atıf sayılarına göre aldığı sıra numarasının karesinin, atıf sayısının kümülatif toplamına eşit olduğu durum g-endekini göstermektedir.

Lotka'nın Ters Kare Yasası, bir alandaki yazarların alana katkılarının ne olduğu ve çalışmalarının niceliksel dağılımının belirlenmesi için bilimsel üretkenliği ölçmeye çalışan yasadır.

Brandford'un Dağılım Yasası, genel olarak dergilerin üretkenliğini hesaplamak için kullanılmaktadır ve belirli bir literatürün dergilerde nasıl bir dağılıma sahip olduğunu göstermektedir.

Zipf'in Dilbilimi Yasası, belgelerdeki kelime frekanslarının sıralamasına dayanarak geliştirilmiştir.

Price'ın Bilimsel Üretkenliğe İlişkin Karekök Yasası, bir araştırma alanındaki çalışmaların yarısının o alandaki toplam yazar sayısının karekökü kadar yazar tarafından yazılması prensibine dayanmaktadır.

Tablo 2.5. Bibliyometrik Araştırma Aşamaları

Aşama 1: Araştırmanın Amacı	<ul style="list-style-type: none">- Araştırmanın temel amacı, araştırmadan beklenen sonuçlar, amaç doğrultusunda cevap aranana sorular nelerdir?- Araştırmanın kapsamı ve odağı nedir?
Aşama 2: İlgili Literatüre İlişkin Veri Setinin Oluşturulması	<ul style="list-style-type: none">- Veri Tabanının Seçilmesi- İlk Arama Süreci- Filtreleme- Veri Seti Dosyalarının İndirilmesi
Aşama 3: Analiz ve Görselleştirme	<ul style="list-style-type: none">- Uygun bibliyometrik analiz tekniklerinin belirlenmesi.- Analizler için uygun paket programın belirlenmesi.- Görselleştirme için uygun paket programın belirlenmesi.- Analiz sonuçlarının gösterimi.
Aşama 4: Analiz Sonuçlarının ve Bulgularının Yorumlanması	<ul style="list-style-type: none">- Araştırma soruları cevaplandı mı ve ne kadar cevaplandı?- Çalışma sonucunda yeni bulgular elde edildi mi?- Çalışma, ilgili literatür için yeni bir şey söylemekte midir?- Gelecek çalışmalar için öneriler var mı?

Kaynak: Şimşir, 2021: 35

Tablo 2.5’te bibliyometrik araştırma aşamaları gösterilmiştir. Bir bibliyometrik çalışmada ilk olarak araştırmanın amacı belirlenmektedir. Ardından ilgili literatüre ilişkin veri seti oluşturularak bu veri seti çerçevesinde analiz ve görselleştirmeler gerçekleştirilir. Son olarak analiz sonuçlarının ve bulgularının yorumlanmasıyla çalışma tamamlanmaktadır.

2.5.1. Bibliyometrik Analiz ve İletişim

Bibliyometrik analiz tanımlandığı ilk günden bu yana birçok farklı alanda araştırmacılar tarafından araştırma konusu haline getirilmiştir. Eğitim, sağlık, turizm, mühendislik gibi farklı birçok alanda kullanılan bibliyometrik analiz yöntemi aynı zamanda iletişim alanında da tercih edilmektedir. Literatürde yer alan çalışmalarda bibliyometrik analiz ve iletişim bağlantısı taranmıştır.

Borgman ve Rice (1992); 1977 ve 1987 yılları aralığında Sosyal Bilimler Atıf Dizini'nde (SSCI) yer alan tüm temel dergiler içerisinde bilgi bilimi ve iletişim disiplinlerinin bibliyometrik analizini gerçekleştirmiştir. Çalışmada iki disiplinin birbirine yaklaşıp yaklaşmadığı sorgulanmıştır.

Tijssen ve Van Wijk (1998); bilgi ve iletişim teknolojilerinin geliştirilmesi, kullanılması, dünya çapında bilimsel etkinliğin tanımlanması, izlenmesi, ilgili istatistiklerin sağlanmasını amaçlamıştır.

Feeley (2008), sosyal bilimler atıf dizininden 2002 ve 2005 yılları arasında yer alan dergi atıf verilerini kullanarak iletişim alanındaki dergileri sıralamıştır. Elde edilen veriler üzerinden ağ analizi gerçekleştirilmiştir.

Ucak ve Al (2009), atıf analizi aracılığıyla disiplinler arası bilimsel iletişimin farklılıklarını ve benzerliklerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çalışmada 1968 ve 2007 yılları arasında yayınlanan 391 tezden 29289 atıf, atıf analiziyle incelenmiştir.

Castillo-Esparcia ve Rubio-Moraga (2012); çalışmalarında sosyal bilimler atıf dizininde en yüksek etki faktörüne sahip on derginin içerik analizini gerçekleştirerek iletişim alanındaki akademik dergileri değerlendirilmesinde en yaygın metodolojik sorunlardan bazılarını incelemiştir.

Fernandez (2012); çalışmasında bibliyometrik analiz ve tematik analiz yoluyla Societat Catalana de Comunicacio tarafından 1989 – 2009 yılları arasında dergilerde yayınlanmış bilimsel çalışmaları analiz etmiştir.

Diaz-Campo (2014); 1997- 2012 yılları arasında İspanya'da iletişim bilimleri alanında savunulmuş doktora tezlerini teso veri tabanını kullanarak incelemiştir.

Kolle, Shankarappa, Manjunatha ve Muniyappa (2015); çalışmalarında IJPM’de 2005 – 2014 yılları arasında yayınlanan çalışmaların bibliyometrik analizini yapmışlardır.

Saez ve Ceballos-Castro (2015); İspanya’da kalkınma ve sosyal değişim için iletişim alanının kurumsallaşması konulu çalışmaların bibliyometrik analizini gerçekleştirmişlerdir.

Ezema ve Onyacha (2016); çalışmalarında Afrika’daki tıbbi bilimsel iletişimdeki sorunlara ışık tutmak amacıyla sağlık ve tıp dergilerinin bilimsel etkisinin incelendiği 134 dergi analizi gerçekleştirmişlerdir.

Lee ve Sohn (2016); iletişim alanında çalışmaları bulunan bilim insanlarının çalışmalarına diğer disiplinlerden kaynaklanan sosyal sermaye kavramını nasıl dahil ettiklerini incelemek için atıf modellerini araştırmışlardır.

Askeroglu (2018); 2011 yılından bu yana faaliyet gösteren Tojdac’ın yazar, konu, yayın yılı ve yazar sayısı analizlerini gerçekleştirmiştir.

Harker ve Saffer (2018); çalışmalarında spor krizi iletişimi alanında 25 yılda 25 dergide yayınlanan çalışmaların ağ analizini gerçekleştirmiş ve bibliyometrik yöntemleri birleştirerek alt alanının gelişimini çizmişlerdir.

Peterson (2019); çalışmasında PubMed’de indekslenen 548 makaleye yapılan 15000’den fazla atfın analizini gerçekleştirmiştir. Çalışmada kontrollere göre yeniden yayınlama sonrası atfın azaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Armenta-Medina, Ramirez-delReal, Villanueva-Vasquez ve Mejia-Aguirre (2020); çalışmalarında bilimsel makalelerdeki ana faktörler, yapı ve dinamiklerin saptanmasına olanak sağlayan bibliyometrik araçları kullanarak tarımda ileri bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilgili literatürün son 25 yıllık bir raporunu sunmaktadırlar.

Ji, Tao ve Rim (2020), iletişimde kurumsal sosyal sorumluluk literatürü üzerine 61 iletişim dergisinde ortak yazarlık ve ortak atıf ağ analizi gerçekleştirmişlerdir.

Clavijo-Tapia, Duque-Hurtado, Arias-Cerquera ve Tolosa- Castaneda (2021), çalışmalarında 2005 – 2020 yılları arasında kurumsal iletişim alanında sistematik bir inceleme amacıyla WoS ve Scopus’ta yayınlanan çalışmaların ortak atıflarının bibliyometrik analizini gerçekleştirmişlerdir.

Segarra-Saavedra, Cascales-Gonzalvez ve Carreton-Ballester (2021); çalışmalarında 1986 – 2019 yılları arasında 34 yıllık dönemde İspanya’da savunulan iç iletişim kavramına atıfta bulunan tüm doktora tezlerini belirleyip analiz etmişlerdir.

Harding, Fajardo ve Berenguer (2021); beden eğitiminde bilgi ve iletişim teknolojisi alanında Web of Science veri tabanından elde ettikleri 30 ülkeden 90 dergide yayınlanan 155 makale ve derlemenin bibliyometrik analizini gerçekleştirmişlerdir.

Kim, Kang ve Lee (2019); dijital pazarlama iletişimi araştırmalarında etkili atıf yapılan çalışmaları tespit etmek ve dijital pazarlama iletişimi araştırmalarının mevcut durumunu belirleyerek bu çalışmaları etkili çalışmaların ne şekilde etkilediğini ortaya koymak amacıyla 141 makalenin 5865 atılımını incelemişlerdir.

Ozcinar (2021); çalışmasında 1990 – 2020 yılları arasında iletişim eğitimi alanında yayınlanan ve Web of Science tarafından indekslenen makale ve bildirilerin bibliyometrik analizini gerçekleştirmiştir.

Akerlof, Timm, Rowan, Olds ve Hathaway (2022); çalışmalarında Scopus veri tabanından elde ettikleri 1970 – 2019 yılları arasında yayınlanan çevre ve iletişim anahtar kelimelerini içeren makaleleri analiz etmişlerdir.

3. YÖNTEM

Çalışmanın bu kısmında araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, verilerin kodlanması ve analizi başlıkları yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, Web of Science veritabanından elde edilen, İngilizce dilinde yayınlanmış ve aşı tereddütü konulu uluslararası bilimsel çalışmaların analizi gerçekleştirilmiştir. Nitel yapıdaki bu çalışmanın verilerini oluşturan çalışmalar bibliyometrik analiz ve içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiş ve açıklanmıştır.

Nitel araştırma, gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel veri elde etme metotlarının kullanıldığı, algı ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül açıdan değerlendirilmesine ilişkin nitel bir sürecin izlendiği araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 39).

Bibliyometrik analiz, yayınlanmış çalışmaların bilimsel iletişim ve yayıncılık bağlamında matematiksel ve istatistiksel teknikler kullanarak incelenmesidir (Diodato,1994; Çiçek ve Kozak, 2012: 735).

Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasının bir sonucu olarak, içerik analizi akademik araştırmacılar tarafından en çok tercih edilen araştırma yöntemlerinden biridir. Toplumbilimlerinin neredeyse her alanında içerik analizi kullanılmaktadır (Çilingir, 2017: 149). İçerik analizi, iletişim eylemlerini değerlendirir (Koçak ve Arun, 2006: 24). İçerik analizinde, metinden doğru sonuçlar çıkarmak için bir dizi yöntem kullanılır. Bu sonuçlar, mesajın göndereni ve mesajın kendisi/hedef kitlesi ile ilgilidir (Weber, 1989: 9).

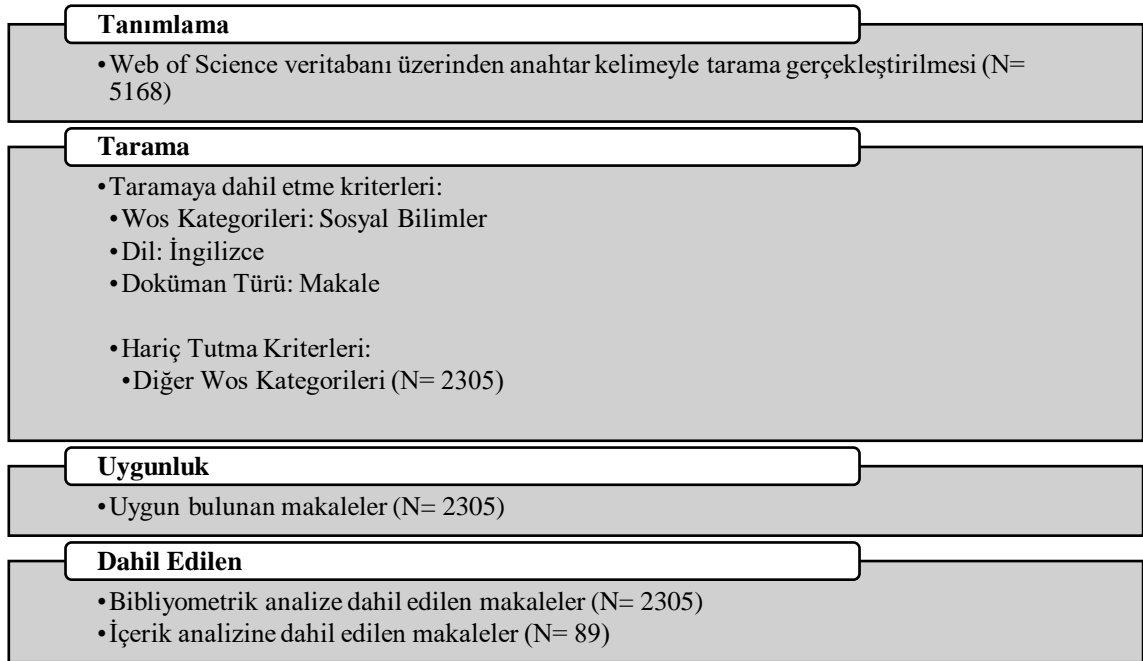
3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini “vaccine hesitancy” anahtar kelimesini içeren, Web of Science veri tabanında yer alan tüm bilimsel çalışmalar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise başlık, özet ya da anahtar kelimeler bölümlerinden birinde “vaccine hesitancy” anahtar kelimesini içeren, Web of Science veri tabanında yer alan, 2013-2023

yılları arasında yayınlanmış, İngilizce dilinde, makale kategorisinde ve sosyal bilimler alanında yer alan 2305 tane bilimsel çalışma oluşturmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Çalışmada veriler birden çok bilimsel atıf indeksine erişim sağlayan Web of Science (WoS) veri tabanından elde edilmiştir. Web of Science veri tabanında yüksek etki faktörüne sahip birçok dergi yer almaktadır ve bu durum araştırmacılar için kolaylaştırıcı niteliktedir. Çalışma kapsamında 2013-2023 yılları arasında aşı tereddütü konulu 2305 çalışma incelenmiştir. İncelenen çalışmalara WoS veri tabanında “vaccine hesitancy” anahtar kelimesiyle çalışmaların başlık, özet ve anahtar kelimelerinde gerçekleştirilen arama sonucunda ulaşılmıştır. Ulaşılan 2305 çalışma metin dosyası olarak indirilmiş ve verilerin analiz edilmesi için Maxqda ve Vosviewer yazılımına aktarılmıştır. Dokümanların taranması ve belirlenmesine ilişkin tanımlama, tarama, uygunluk ve dahil edilen başlıklarını içeren akış şeması Şekil 3.1’de yer almaktadır.

Şekil 3.1. Dokümanların Taranması ve Belirlenmesine İlişkin Akış Şeması

3.4. Verilerin Kodlanması ve Analizi

Bu çalışmada Web of Science veri tabanında bulunan çalışmaların bibliyometrik analizi için Vosviewer yazılım paketi ve sosyal bilimler alanındaki çalışmaların içerik analizi için Maxqda yazılım kullanılmıştır. İçerik analizi için kullanılan Maxqda yazılımı nitel metinlerin sistematik bir şekilde incelenmesi ve yorumlanmasını sağlamaktadır. Maxqda yazılımın kod birlikte oluşum modeli, hiyerarşik kod sistemi ve görsel haritalama özelliğine sahiptir. Veriler Excell ve SPSS gibi programlar ile entegre bir şekilde kullanılabilir olduğu için karma yöntem araştırmalarında sıkça tercih edilmektedir (Çayır ve Sarıştaş, 2017: 526). Tüm bu teknik gerekçeler ve yazılım özellikleri, Maxqda yazılımının içerik analizi için tercih edilmesinde önemli etkenler olmuştur. Çalışmada bibliyometrik analiz için Vosviewer programının 1.6.17 sürümü kullanılmış ve 2305 çalışma görsel haritalama yöntemi ile anahtar kelimelerin birlikte bulunma analizi, yazarların ortak atıf ağ analizi, yayınların ortak atıf ağ analizi, yazarların yayın sayıları gibi farklı başlıklar altında incelenmiştir. Vosviewer programında kullanılan analiz türleri ve analiz birimleri Tablo 3.1’de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. *Vosviewer Programı Analiz Türleri ve Analiz Birimleri*

Analiz Türü	Analiz Birimi
Bibliyografik Eşleşme	Doküman, kaynak, yazar, kurum, ülke
Ortak Atıf	Atıf yapılan referanslar, kaynaklar, yazarlar
Ortak Yazarlık	Yazarlar, kurumlar, ülkeler
Kavram Birlikteliği	Anahtar sözcükler
Atıf Ağı	Doküman, kaynak, yazar, kurum, ülke

4. BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bu bölümünde araştırma kapsamında elde edilen bulgulara ve bu bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir. İçerik analiziyle ilgili detaylar Ek-1’de yer almaktadır.

Tablo 4.1. *Veri Seti ile İlgili Genel Bilgiler*

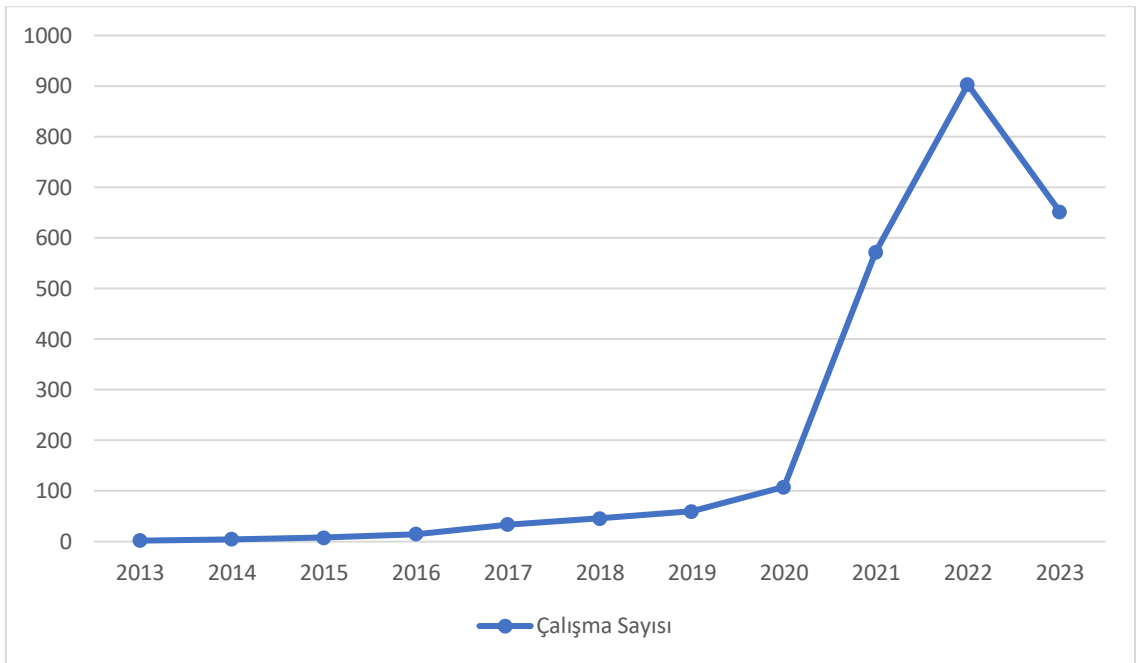
Zaman Aralığı	2013:2023
Çalışma Sayısı	2305
Toplam Alıntılanma Sayısı	33377
Çalışma Başına Ortalama Alıntı Sayısı	14,48
h-index	77

Web of Science veritabanında ilk kez 2013 yılında “vaccine hesitancy” anahtar kelimesini içeren bilimsel çalışma gerçekleştirildiği Tablo. 4.1’de görülmektedir. Veri setinde 2305 bilimsel çalışma yer almaktadır. Çalışmalara yapılan toplam atıf sayısı 33377 iken çalışma başına atıf sayısı ortalama 14,48’dir. Çalışmaların h-index’i 77’dir.

Tablo 4.2. *2013-2023 Yılları Arasında “vaccine hesitancy” Anahtar Kelimesi Kullanılarak Yapılan Yıllık Çalışma Sayıları ve Oranları*

Yayın Yılı	Çalışma Sayısı	% Yüzde Oran
2023	652	28.286
2022	903	39.176
2021	472	20.477
2020	108	4.685
2019	60	2.603
2018	46	1.996
2017	34	1.475
2016	15	0.651
2015	8	0.347
2014	5	0.217
2013	2	0.087

Yıllara göre “vaccine hesitancy” anahtar kelimesi ile yapılan bilimsel çalışma sayıları ve yıllara göre oranları Tablo 4.2’de verilmiştir. 2013-2023 yılları arasında “vaccine hesitancy” anahtar kelimesi kullanılarak yapılan yıllık çalışma sayıları incelendiğinde en çok çalışma yapılan yıl 903 çalışma ve %39.176 çalışma ortalaması ile 2022 yılı iken, en az çalışma yapılan yıl 2 çalışma ve %0.087 çalışma ortalaması ile 2013 yılıdır.

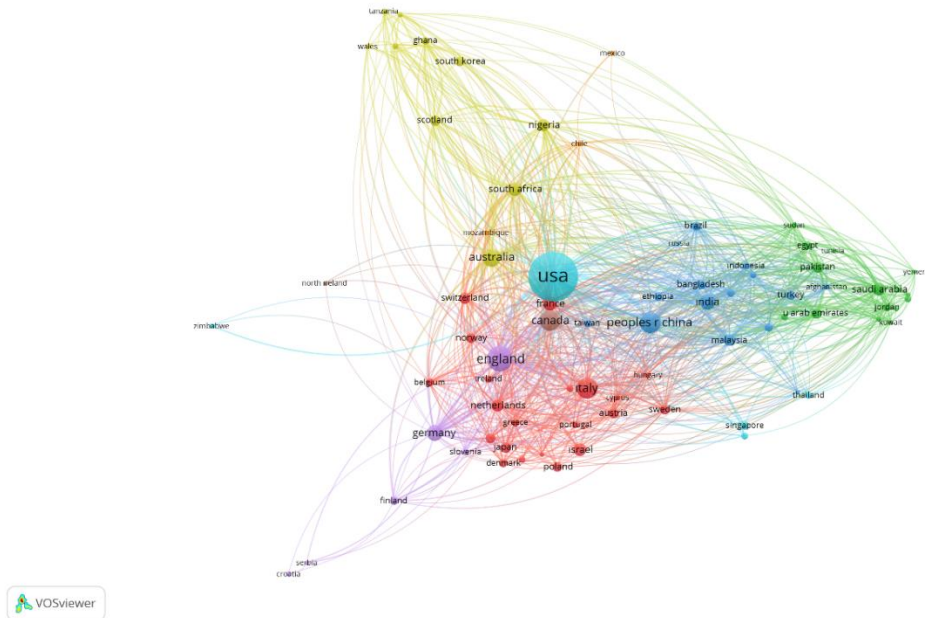
Şekil 4.1. Çalışmaların Sayısının Yıllara Göre Değişimi

Şekil 4.1’de görüldüğü gibi 2022 yılı en çok çalışma yapılan yıl olmuştur. 2013 yılından 2022 yılına kadar artış eğiliminde olan çalışmalar özellikle 2020 yılından sonra büyük bir sıçrayış yaşamış ve yapılan çalışma sayıları ciddi oranda artmıştır. Buna karşın 2023 yılında ilk defa düşüş yaşanmıştır.

Tablo 4.3. Çalışmaların Yayınlanma Sayısı ve Oranına Göre İlk 10 Ülke

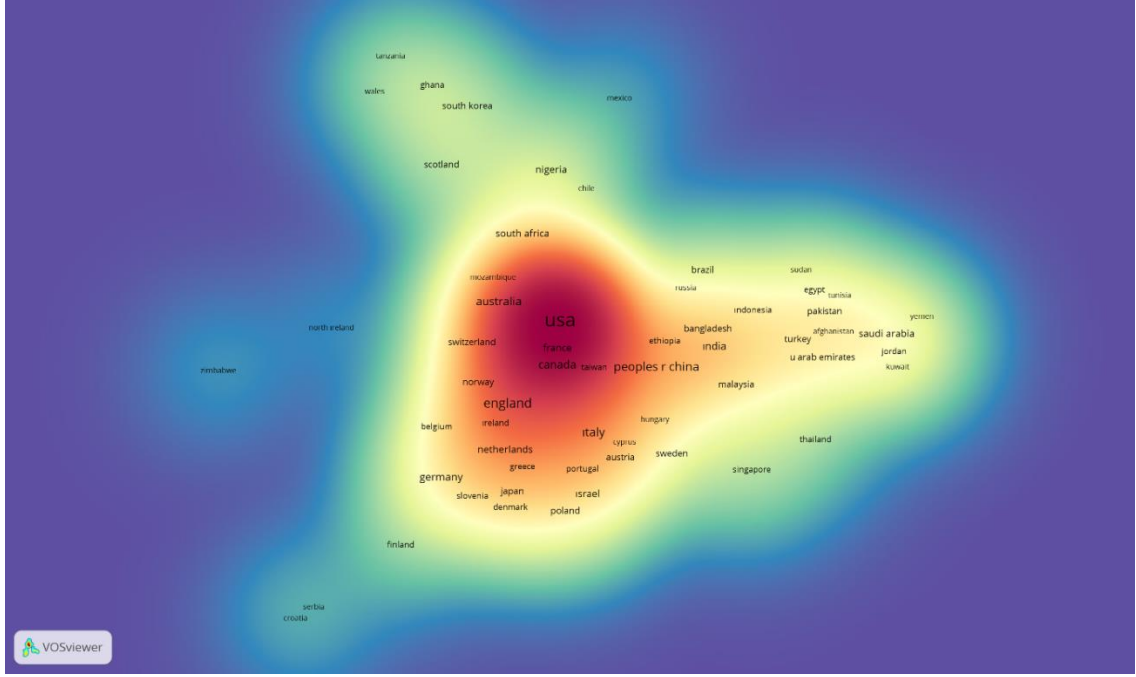
Ülke	Çalışma Sayısı	% Yüzde Oranı
Amerika Birleşik Devletleri	1006	43.644
İngiltere	248	10.759
Çin	160	6.941
İtalya	158	6.855
Kanada	146	6.334
Avustralya	115	4.989
Hindistan	89	3.861
Almanya	85	3.688
Fransa	68	2.950
Güney Afrika	66	2.863

Çalışmaların yayınlanma sayısı ve oranına göre ilk 10 ülke Tablo 5’te verilmiştir. Bu tabloya göre Amerika Birleşik Devletleri 1006 çalışma ile ilk sırada yer almaktadır. En fazla çalışma yapan ilk 10 ülke sıralaması içerisinde en az çalışma gerçekleştiren ülke 66 çalışma ile Güney Afrika’dır.

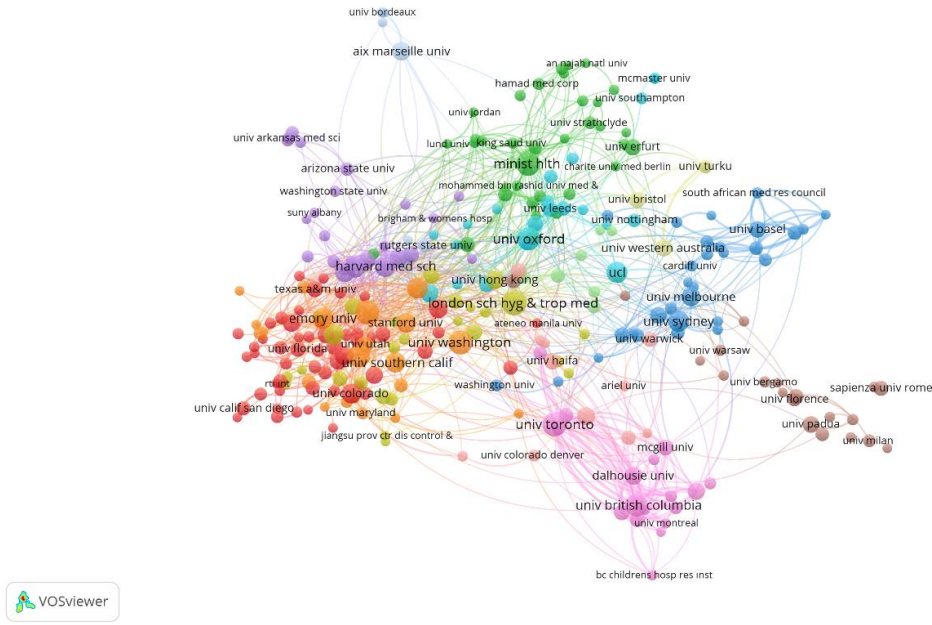
Şekil 4.2. Ülkeler İçin Ortak Yazarlık Haritası

Şekil 4.2'deki haritada daire büyüklükleri ülkelerin yayın sayısı ile orantılıdır ve renkler bu ülkelerde yapılan çalışmaların birbirlerine atıflarının olup olmadığını göstermektedir. Ayrıca ülkeler arasındaki çizgiler çalışmaların birbirleriyle ilişkisini belirtmektedir. Ülkelere göre analiz ile toplam 144 ülke arasında en az 5 kez atıf alan ülke sayısı 77 olarak tespit edilmiştir.

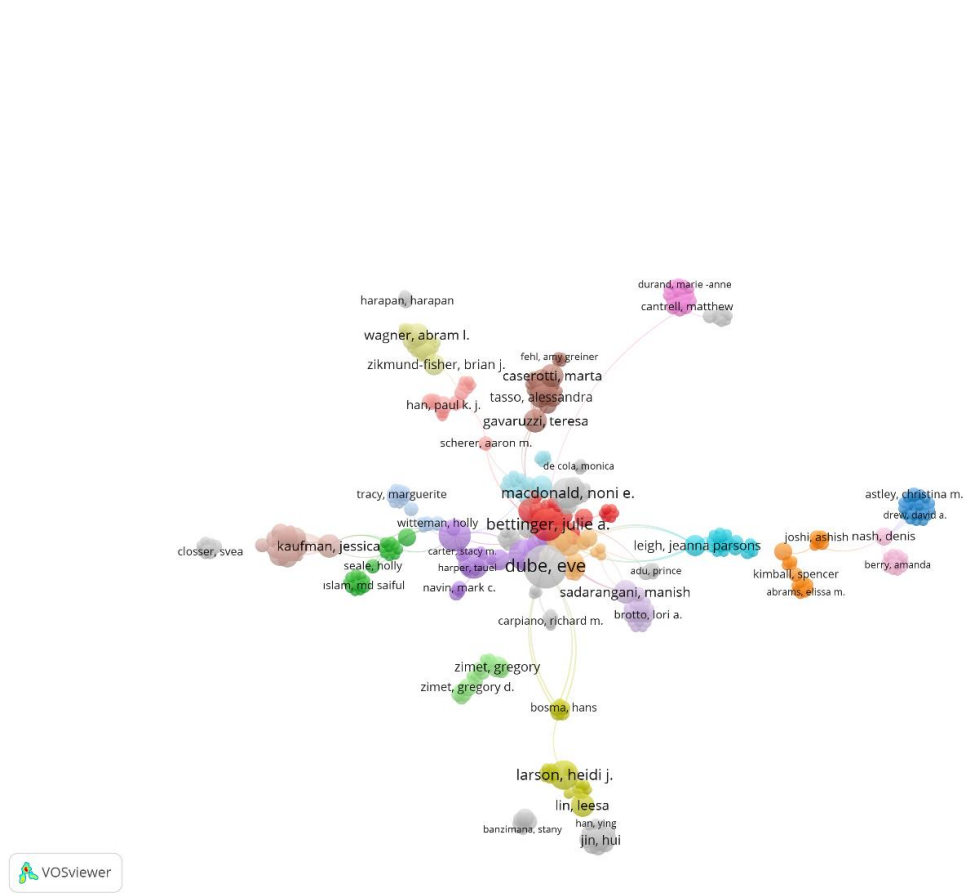
Şekil 4.3. Ülkeler İçin Ortak Yazarlık Yoğunluk Haritası

Şekil 4.3'te ülkeler için ortak yazarlık yoğunluk haritası görülmektedir. Bu haritaya göre çalışmaların Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Çin, İtalya, Kanada, Avustralya, Fransa gibi ülkelerin ekseninde yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin, çalışmalarda merkezi konumda olduğu söylenebilir.

Şekil 4.4. Kurumlar İçin Ortak Yazarlık Haritası

Şekil 4.4'te kurumlar için ortak yazarlık haritası yer almaktadır. Kurumlar için ortak yazarlık analizinde bir kurumun minimum doküman sayısı 5 seçilmiştir. Toplam 3545 kurumdaki 284 tanesi bu koşulu sağlamıştır. Bu analiz sonucunda kurumların, diğer kurumlarla ortak atıf bağlantılarının toplam gücü hesaplanmıştır. Haritadaki toplam bağlantı sayısı 1524 iken toplam bağlantı gücü 2113'tür. Haritalama sonucunda 13 küme oluşmuştur. Bu kümelerden ilk 5'i sırasıyla kırmızı (55), yeşil (35), mavi (30), sarı (27) ve mor (24) şeklinde listelenmiştir. Atıf sayısı bakımından 1220 atıfıyla Bristol Üniversitesi listenin başında yer alırken bağlantı gücü bakımından 89 bağlantı gücüyle British Columbia Üniversitesi ilk sırada yer almaktadır. Analiz sonucunda ortaya çıkan kümelerde pembe ve kahverengi renklerle temsil edilen kümelerin diğer kurumlardan daha uzak konumlandığı görülmektedir.

Şekil 4.5. *Yazarlar İçin Ortak Yazarlık Haritası*

Şekil 4.5 'de yazarlar için ortak yazarlık haritası yer almaktadır. Yazarlar için ortak yazarlık analizinde bir yazarın minimum doküman sayısı 1, minimum atıf sayısı 5 seçilmiştir. Toplam 11336 yazardan 5242 tanesi bu koşulu sağlamıştır. Bu analiz sonucunda yazarların, diğer yazarlarla ortak yazarlık bağlantılarının toplam gücü hesaplanmıştır. Haritadaki toplam bağlantı sayısı 2910 iken toplam bağlantı gücü 3530'dur. Haritalama sonucunda 27 küme oluşmuştur. Bu kümelerden ilk 5'İ sırasıyla kırmızı (27), yeşil (25), mavi (24), sarı (24) ve mor (22) şeklinde listelenmiştir. Bağlantı gücü bakımından Dubé (136) ilk sırada yer alırken Lewandowsky (105) ve Bettinger (74) ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır.

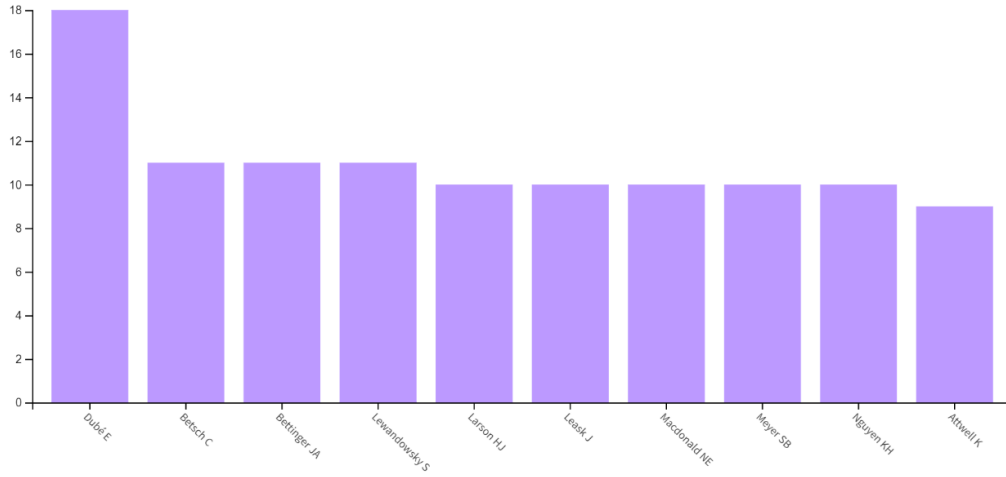
Tablo 4.4. *En Fazla Çalışmaya Sahip İlk 10 Yazar*

Yazar	Çalışma Sayısı
Dubé, Eve	18
Lewandowsky, Stephan	11
Betsch, Cornelia	11
Bettinger, Julie A.	10
Leask, Julie	10

Tablo 4.5. (Devam) *En Fazla Çalışmaya Sahip İlk 10 Yazar*

Nguyen, Kimberly H.	9
Macdonald, Noni E.	9
Meyer, Samantha B.	9
Attwell, Katie	9
Mcelfish, Pearl A.	8

Tablo 4.4'te toplam 11336 farklı yazardan, yayın sayısına göre ilk 10 yazar yer almaktadır. Bu tabloya göre sırasıyla Dubé, Eve (18), Lewandowsky, Stephan (11), Betsch, Cornelia (11), Bettinger, Julie A. (10), Leask, Julie (10), Nguyen, Kimberly H. (9), Macdonald, Noni E. (9), Meyer, Samantha B. (9), Attwell, Katie (9), Mcelfish, Pearl A. (8) çalışmayla yer almaktadır. Dubé, Eve 18 çalışmayla, çalışma sayısı bağlamında açık ara ilk sırada yer almaktadır.

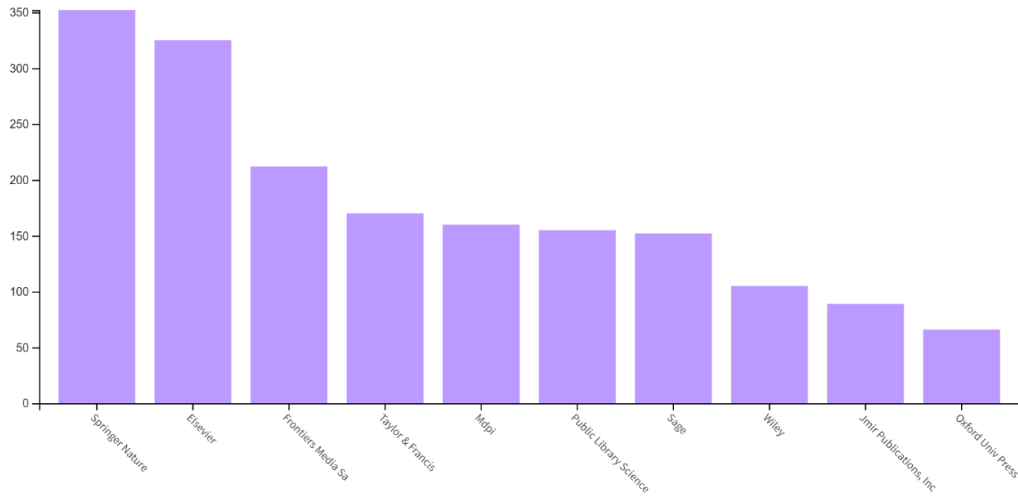
Şekil 4.6. *En Fazla Çalışmaya Sahip İlk 10 Yazar Grafiği*

Şekil 4.6'da en fazla çalışmaya sahip ilk 10 yazar grafiği yer almaktadır. Bu grafiğe göre Dubé, Eve dışındaki diğer yazarlar birbirlerine yakın sayıda çalışma gerçekleştirmiştir. Dubé, Eve ise yayınladığı 18 çalışma sayesinde bu alanda öncü yazar konumundadır.

Tablo 4.6. *Çalışmaların Yayınlanma Sayısı ve Oranlarına Göre İlk 10 Yayıncı*

Yayıncı	Yayın Sayısı	% Yüzde Oranı
Springer Nature	352	15.271
Elsevier	325	14.100
Frontiers Media Sa	212	9.197
Taylor & Francis	170	7.375
Mdpi	160	6.941
Public Library Science	155	6.725
Sage	152	6.594
Wiley	105	4.555
Jmir Publications, Inc	89	3.861
Oxford Univ Press	66	2.863

Tablo 4.5'te toplam 166 farklı yayıncı tarafından yayınlanmış çalışmaların yayınlanma sayısı ve oranlarına göre ilk 10 yayıncı yer almaktadır. Bu tabloya göre sırasıyla Springer Nature 352 yayın ve %15.271 yüzde oranı, Elsevier 325 yayın ve %14.100 yüzde oranı, Frontiers Media Sa 212 yayın ve %9.197 yüzde oranı, Taylor & Francis 170 yayın ve %7.375 yüzde oranı, Mdpi 160 yayın ve %6.941 yüzde oranıyla listede yer almaktadır.

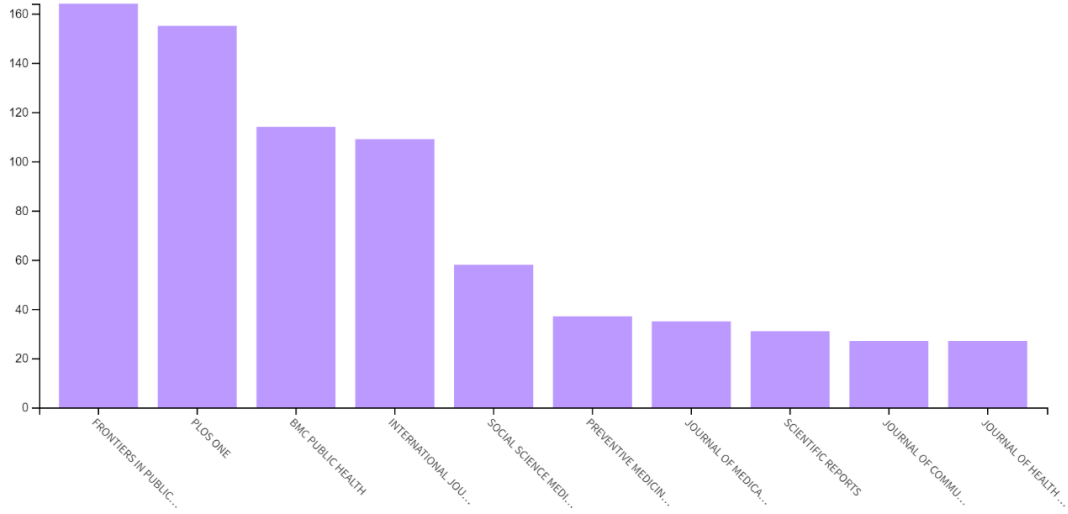
Şekil 4.7. Çalışmaların Yayınlanma Sayısına Göre İlk 10 Yayıncı Grafiği

Şekil 4.7’de çalışmaların yayınlanma sayısına göre ilk 10 yayıncı grafiği yer almaktadır. Bu grafiğe göre Springer Nature ve Elsevier’in çalışmaların büyük çoğunluğunun yayıncısı konumunda olduğu görülmektedir.

Tablo 4.7. Çalışmaların Yayınlanma Sayısı ve Oranlarına Göre İlk 10 Dergi

Dergi Adı	Yayın Sayısı	% Yüzde Oranı
Frontiers in Public Health	164	7.115
Plos One	155	6.725
BMC Public Health	114	4.946
International Journal of Environmental Research and Public Health	109	4.729
Social Science Medicine	58	2.516
Preventive Medicine Reports	37	1.605
Journal of Medical Internet Research	35	1.518
Scientific Reports	31	1.345
Journal of Community Health	27	1.171
Journal of Health Communication	27	1.171

Tablo 4.6’da toplam 590 farklı dergide yayınlanan çalışmaların yayınlanma sayısı ve oranlarına göre ilk 10 dergi yer almaktadır. Bu tabloya göre sırasıyla Frontiers in Public Health 164 yayın ve %7.115 yüzde oranı, Plos One 155 yayın ve %6.725 yüzde oranı, BMC Public Health 114 yayın ve %4.946 yüzde oranı, International Journal of Environmental Research and Public Health 109 yayın ve %4.729 yüzde oranı, Social Science Medicine 58 yayın ve %2.516 yüzde oranıyla listede yer almaktadır. Journal Of Health Communication 27 yayınlı ilk 10’a girerek iletişim bilimleri alanında dikkat çekmektedir.

Şekil 4.8. Çalışmaların Yayınlanma Sayısına Göre İlk 10 Dergi Grafiği

Şekil 4.8’de çalışmaların yayınlanma sayısına göre ilk 10 dergi grafiği yer almaktadır. Bu grafiğe göre Frontiers in Public Health, Plos One, BMC Public Health ve International Journal of Environmental Research and Public Health dergileri birbirlerine yakın oranlarda ilk sıralarda yer alırken diğer dergilerin bu dergilere kıyasla çok daha az yayına sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 4.8. *Çalışmalarda Kullanılma Sayısına Göre İlk 10 Anahtar Kelime*

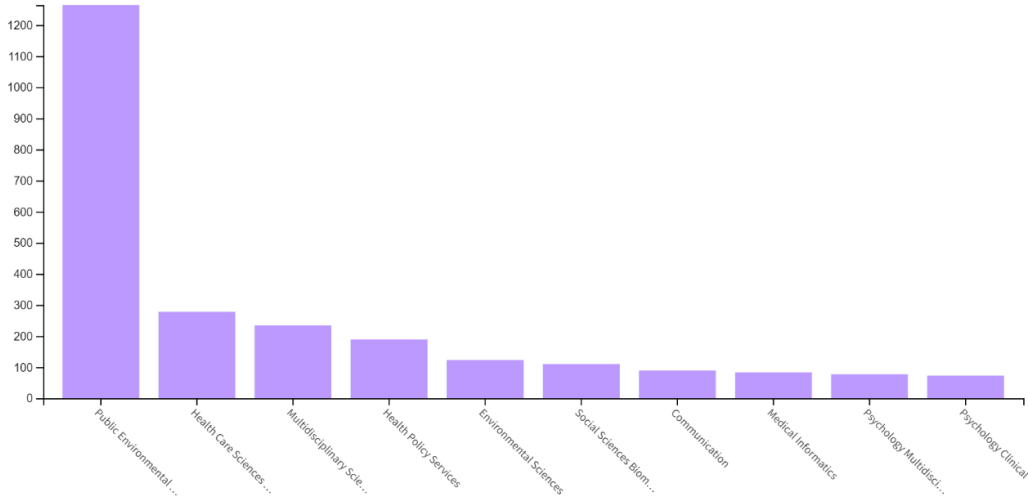
Anahtar Kelime	Kullanılma Sayısı
Vaccine hesitancy	1105
Covid-19	867
Vaccination	328
Vaccine	188
Covid-19 vaccine	133
Vaccines	131
Public health	118
Social media	97
Vaccine acceptance	97
Sars-cov-2	78

Tablo 4.7’de çalışmalarda kullanılan toplam 3664 farklı anahtar kelime içinden kullanılma sayısına göre ilk 10 anahtar kelime yer almaktadır. Bu tabloya göre sırasıyla Vaccine hesitancy anahtar kelimesi 1105, Covid-19 anahtar kelimesi 867, Vaccination anahtar kelimesi 328, Vaccine anahtar kelimesi 188, Covid-19 vaccine anahtar kelimesi 133 defa yer almıştır.

Tablo 4.10. (Devam) Çalışmaların Araştırma Alanlarına Göre Dağılımında İlk 10 Alandaki Yayın Sayısı ve Oranı

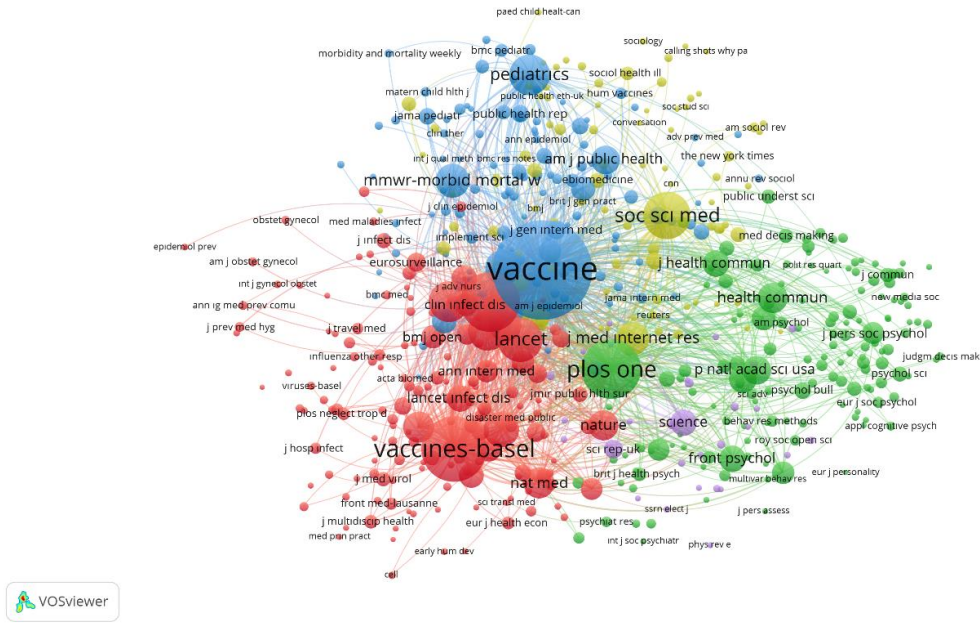
Psychology Multidisciplinary	77	3.341
Psychology Clinical	73	3.167

Tablo 4.8’de toplam 106 alanda yapılan çalışmaların araştırma alanlarına göre dağılımında ilk 10 alandaki yayın sayısı ve oranı gösterilmektedir. Bu tabloya göre sırasıyla Public Environmental Occupational Health alanında 1264 yayın ve %54.837 yüzde oranı, Health Care Sciences Services alanında 278 yayın ve %12.061 yayın oranı, Multidisciplinary Sciences alanında 234 yayın ve %10.152 yüzde oranı, Health Policy Services alanında 189 yayın ve %8.200 yayın oranı, Environmental Sciences alanında 123 yayın ve %5.336 yayın oranı yer almaktadır. Communication alanında ise 89 yayın ve %3.861 yayın oranı olduğu görülmektedir.

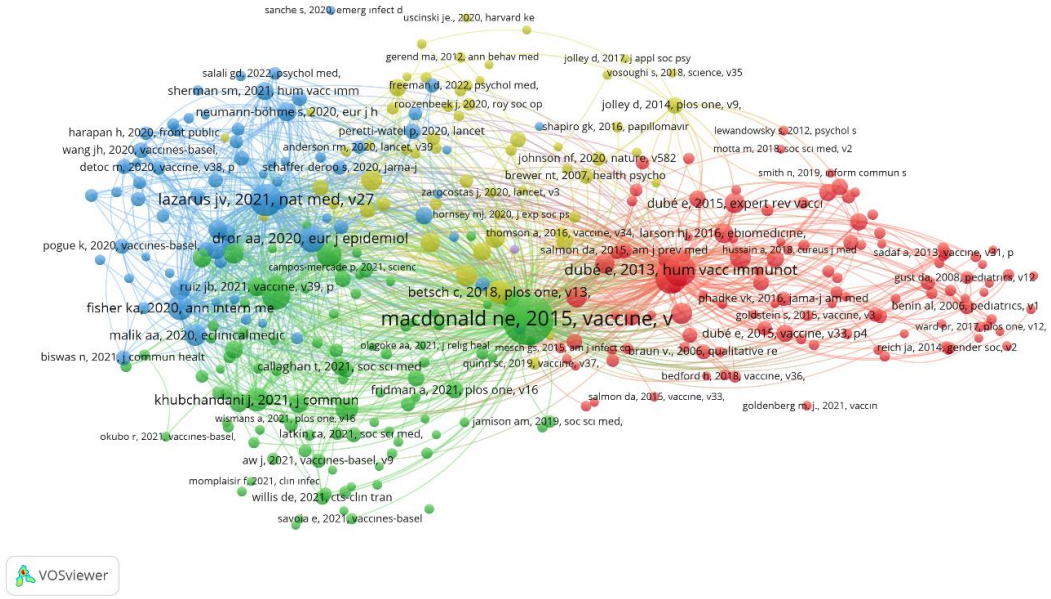
Şekil 4.11. Çalışmaların Araştırma Alanlarına Göre Dağılımında İlk 10 Alan Grafiği

Şekil 4.11’de çalışmaların araştırma alanlarına göre dağılımında ilk 10 alan grafiği yer almaktadır. Bu grafiğe göre “Public Environmental Occupational Health” alanı çalışmaların büyük bir dilimini kapsarken diğer alanlarda birbirine yakın sayılarda çalışmalar olduğunu görülmektedir.

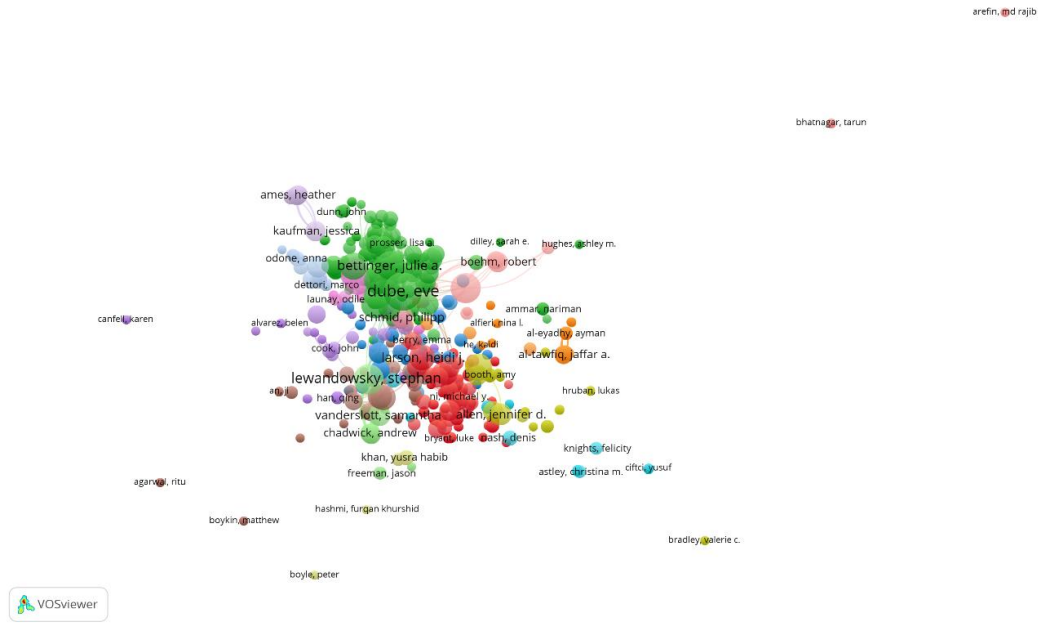
Şekil 4.13. Alıntı Yapılan Dergiler Analizi Haritası

Şekil 4.13'te alıntı yapılan dergiler analizi haritası yer almaktadır. Dergi ortak atıf analizinde bir derginin minimum atıf sayısı 20 seçilmiştir. Toplam 24743 dergiden 547 tanesi bu koşulu sağlamıştır. Bu analiz sonucunda kaynakların, diğer kaynaklarla arasındaki bağlantılarının toplam gücü hesaplanmıştır. Haritadaki toplam bağlantı sayısı 85732 iken toplam bağlantı gücü 1031329'dur. Haritalama sonucunda 5 küme oluşmuştur. Bu kümeler sırasıyla kırmızı (156), yeşil (150), mavi (123), sarı (90) ve mor (28) şeklinde listelenmiştir. Atıf sayısı (6471) ve bağlantı gücü (187461) bakımından “Vaccine” dergisi kümelerin bütününe öncülük etmektedir. Bu dergiyi “Vaccines (Basel)” (atıf sayısı 2768 ve bağlantı gücü 86646), “Plos One” (atıf sayısı 2305 ve bağlantı gücü 77534), “Human Vaccines & Immunotherapeutics” (atıf sayısı 2277 ve bağlantı gücü 73485) ve “Social Science & Medicine” (atıf sayısı 1436 ve bağlantı gücü 49132) takip etmektedir. Analiz sonucunda ortaya çıkan kümelerde sarı ve mor renkler ile temsil edilen kümelere diğer dergilere kıyasla daha uzak bir ilişki içerisinde olduğu görülmektedir.

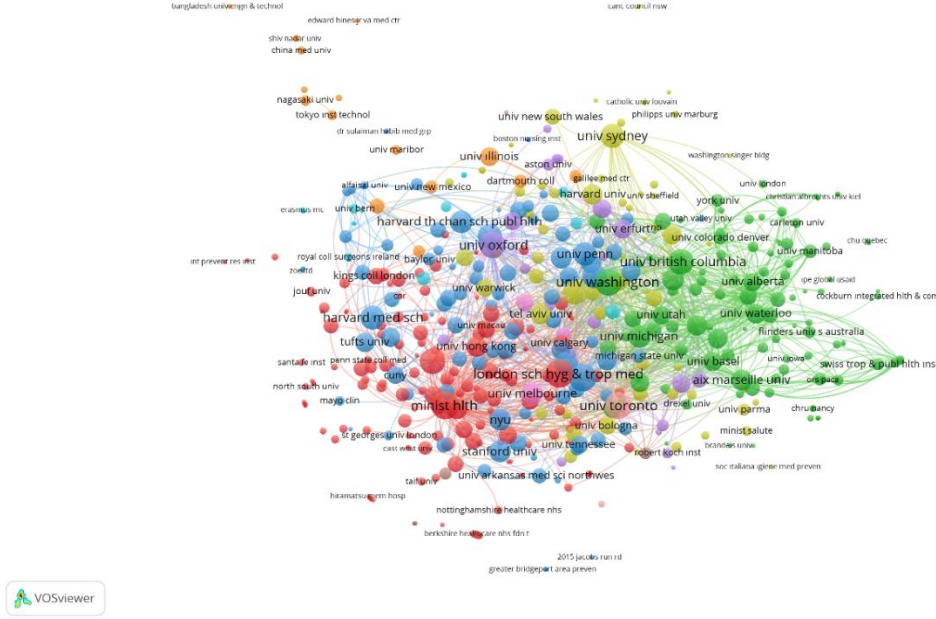
Şekil 4.14. Alıntılanan Referanslar Haritası

Şekil 4.14'te alıntılanan referanslar haritası yer almaktadır. Referans ortak atıf analizinde bir dokümanın minimum atıf sayısı 20 seçilmiştir. Toplam 59476 dokümandan 339 tanesi bu koşulu sağlamıştır. Bu analiz sonucunda alıntılanan referansların toplam gücü hesaplanmıştır. Haritadaki toplam bağlantı sayısı 29952 iken toplam bağlantı gücü 84390'dur. Haritalama sonucunda 5 küme oluşmuştur. Bu kümeler sırasıyla kırmızı (113), yeşil (99), mavi (69), sarı (57) ve mor (1) şeklinde listelenmiştir. Macdonald'ın çalışması 693 atıf ve 6440 bağlantı gücüyle kümelerin bütününe öncülük etmektedir.

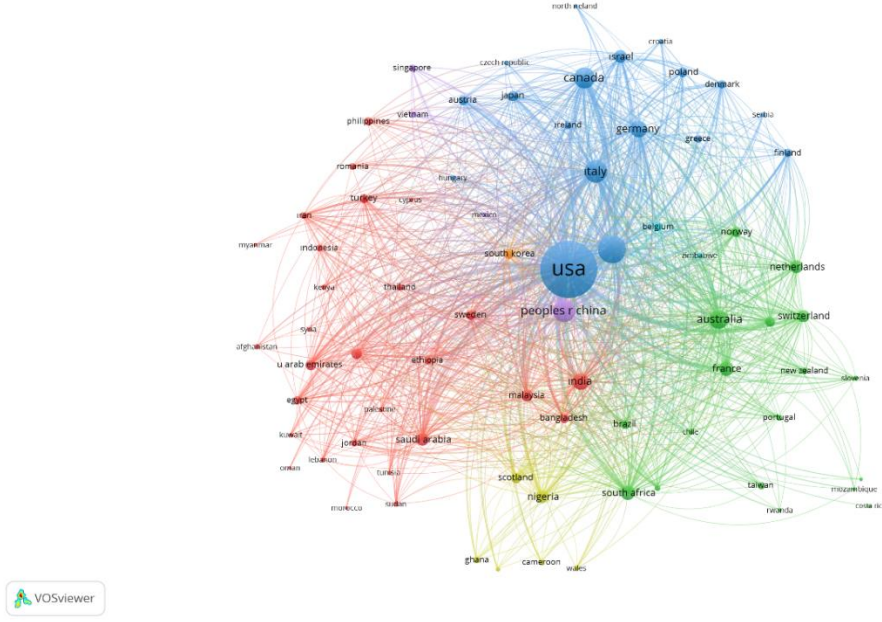
Şekil 4.17. *Yazarlar İçin Bibliyografik Eşleşme Haritası*

Şekil 4.17’de yazarlar için bibliyografik eşleşme haritası yer almaktadır. Yazarlar için bibliyografik eşleşme analizinde bir yazarın minimum doküman sayısı 1, minimum atıf sayısı 50 seçilmiştir. Toplam 11336 yazardan 934 tanesi bu koşulu sağlamıştır. Haritadaki toplam bağlantı sayısı 231375 iken toplam bağlantı gücü 1030475’dir. Haritalama sonucunda 14 küme oluşmuştur. Bu kümelerden ilk 5’i sırasıyla kırmızı (222), yeşil (169), mavi (106), sarı (68) ve mor (65) şeklinde listelenmiştir. Toplam bağlantı gücü dikkate alındığında sırasıyla Dubé (25266), Lewandowsky (17148), Bettinger (13862), Betsch (11936) ve Meyer (11100) dikkat çekmektedir.

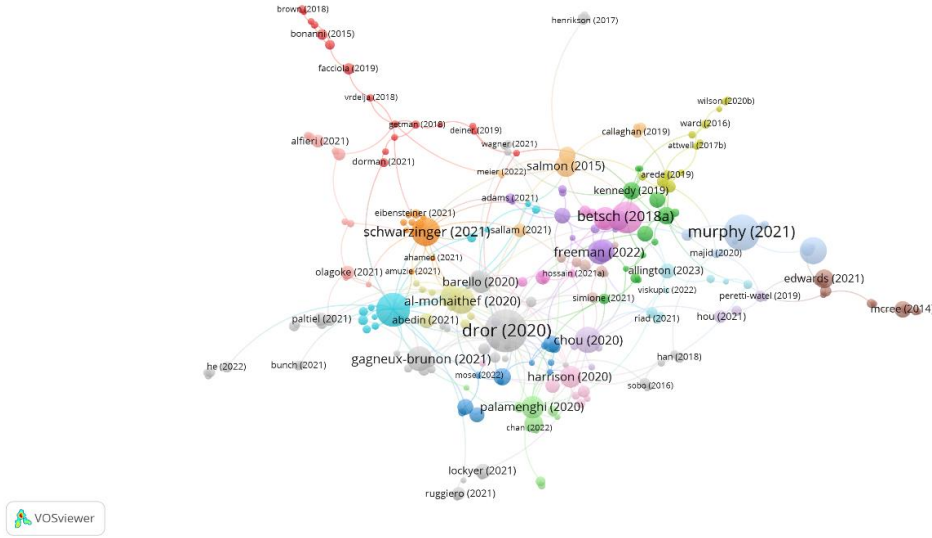
Şekil 4.18. Kurumlar İçin Bibliyografik Eşleşme Haritası

Şekil 4.18’de kurumlar için bibliyografik eşleşme haritası yer almaktadır. Kurumlar için bibliyografik eşleşme analizinde bir kurumun minimum doküman sayısı 1, minimum atıf sayısı 50 seçilmiştir. Toplam 3545 kurumdan 494 tanesi bu koşulu sağlamıştır. Haritadaki toplam bağlantı sayısı 101040 iken toplam bağlantı gücü 1627431’dir. Haritalama sonucunda 10 küme oluşmuştur. Bu kümelerden ilk 5’i sırasıyla kırmızı (151), yeşil (110), mavi (92), sarı (69) ve mor (24) şeklinde listelenmiştir. Analiz sonucunda ortaya çıkan kümelerde turuncu renk ile temsil edilen kümelenmenin diğer kurumlara kıyasla daha uzak bir ilişki içerisinde olduğu görülmektedir.

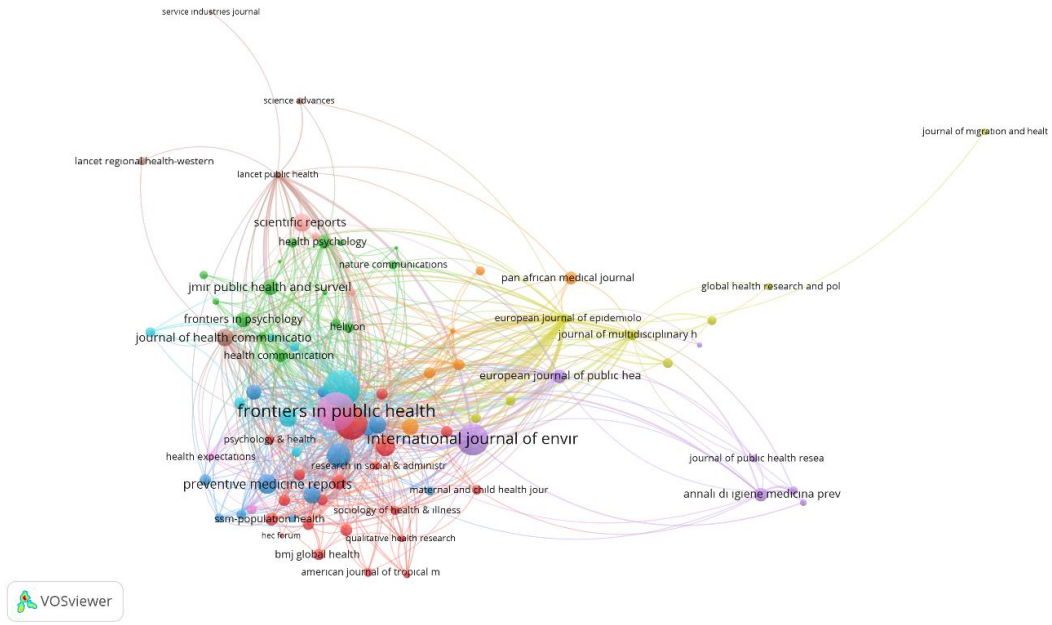
Şekil 4.19. Ülkeler İçin Bibliyografik Eşleşme Haritası

Şekil 4.19’da ülkeler için bibliyografik eşleşme haritası yer almaktadır. Ülkeler için bibliyografik eşleşme analizinde bir ülkenin minimum doküman sayısı 1, minimum atıf sayısı 50 seçilmiştir. Toplam 144 ülkeden 77 tanesi bu koşulu sağlamıştır. Haritadaki toplam bağlantı sayısı 2926 iken toplam bağlantı gücü 2239569’dur. Haritalama sonucunda 7 küme oluşmuştur. Bu kümelerden ilk 5’i sırasıyla kırmızı (28), yeşil (18), mavi (18), sarı (6) ve mor (4) şeklinde listelenmiştir. Analiz sonucunda ortaya çıkan kümelerde Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Çin gibi ülkelerin kümelerin kesişim noktalarında bulunduğu ve çalışmalara öncülük ettiği görülmektedir.

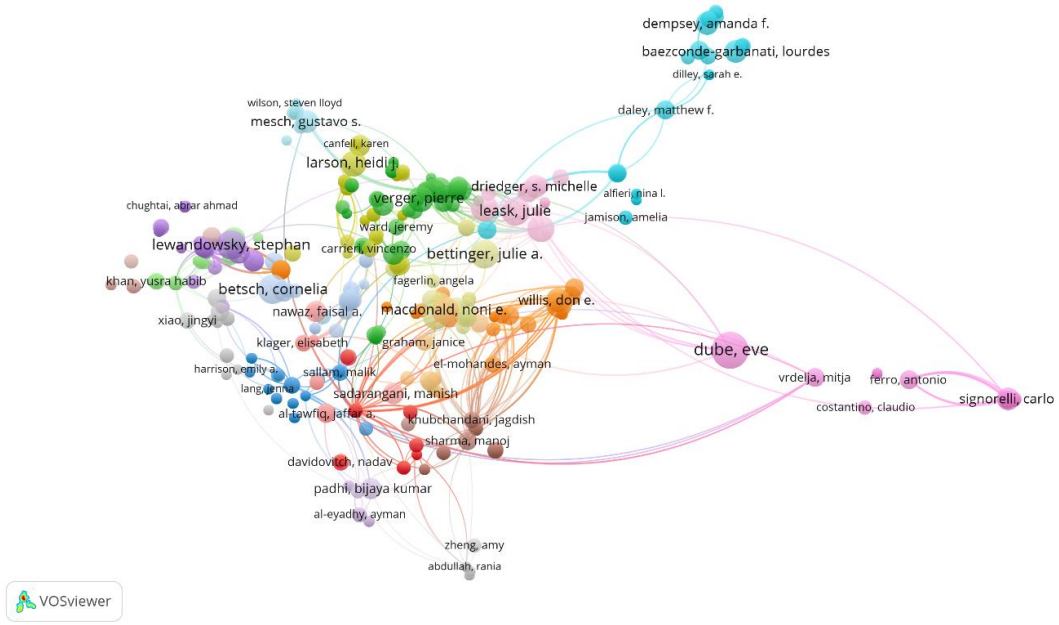
Şekil 4.20. Doküman Atıf Ağı Haritası

Şekil 4.20’de doküman atıf ağı haritası yer almaktadır. Doküman atıf ağı haritasında bir dokümanın minimum atıf sayısı 20 seçilmiştir. Toplam 2305 dokümandan 378 tanesi bu koşulu sağlamıştır. Haritadaki toplam bağlantı sayısı 359’dur. Haritalama sonucunda 28 küme oluşmuştur. Bu kümelerden ilk 5’i sırasıyla kırmızı (17), yeşil (13), mavi (12), sarı (12) ve mor (11) şeklinde listelenmiştir. Dror (2020) 1024 atıf ve 37 bağlantıyla haritada önemli bir konumda yer almaktadır. Bu dokümanı 716 atıf ve 5 bağlantı ile Murphy (2021), 627 atıf ve 25 bağlantı ile Khubchandani (2021) ve 566 atıf ve 2 bağlantı ile Betsch (2018a) takip etmektedir.

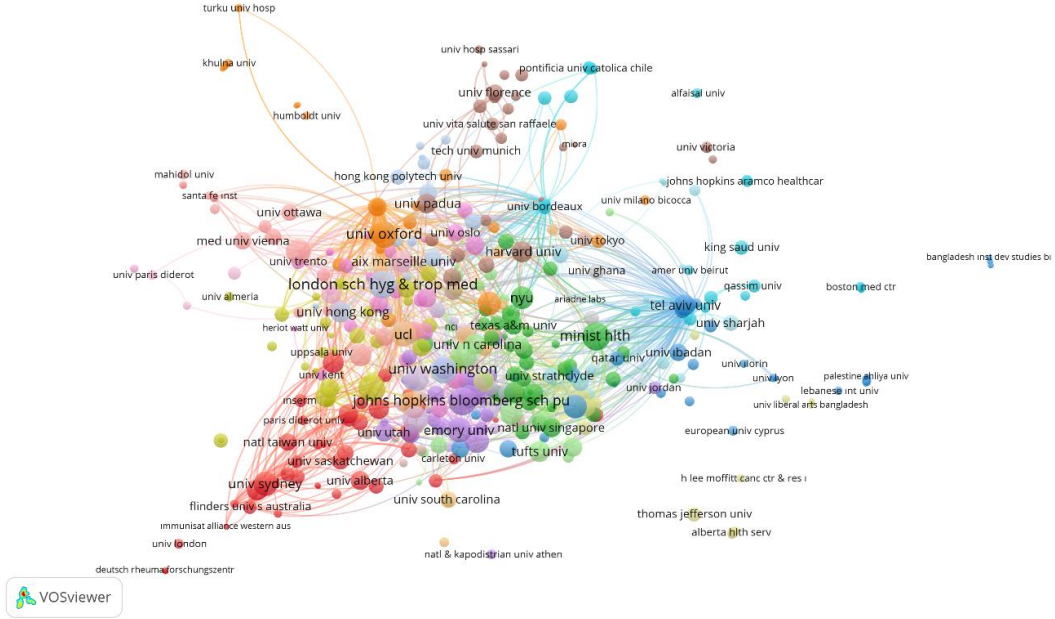
Şekil 4.21. *Dergi Atıf Ağı Haritası*

Şekil 4.21’de dergi atıf ağı haritası yer almaktadır. Dergi atıf ağı haritasında bir derginin minimum doküman sayısı 1, minimum atıf sayısı 50 seçilmiştir. Toplam 590 dergiden 92 tanesi bu koşulu sağlamıştır. Haritadaki toplam bağlantı sayısı 664 iken toplam bağlantı gücü 1446’dır. Haritalama sonucunda 10 küme oluşmuştur. Bu kümelerden ilk 5’i sırasıyla kırmızı (20), yeşil (16), mavi (12), sarı (8) ve mor (7) şeklinde listelenmiştir. Plos One dergisi 3704 atıf ve 188 bağlantı gücüyle listede ilk sırada yer almaktadır.

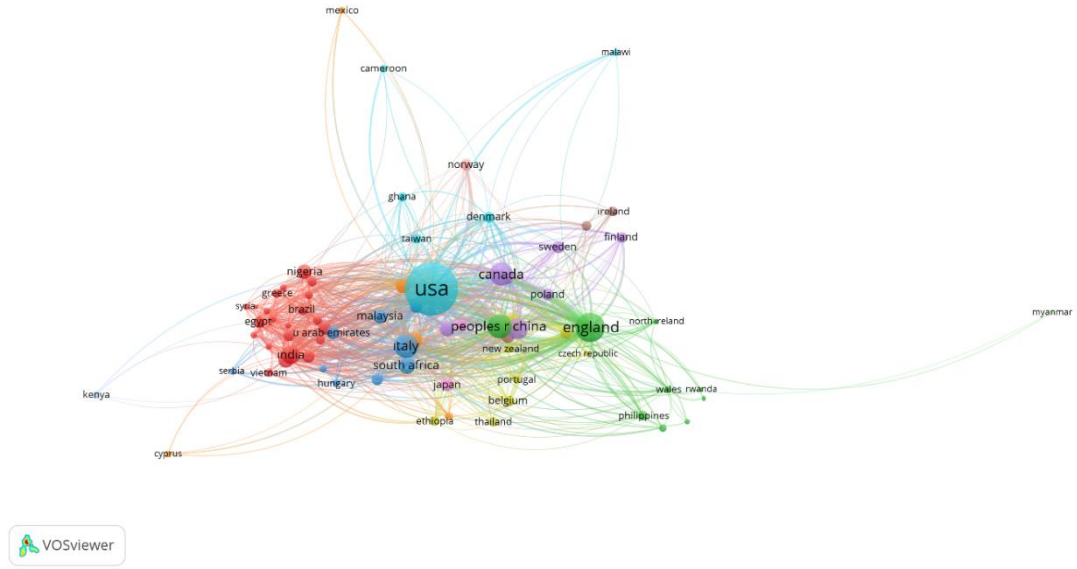
Şekil 4.22. *Yazar Atıf Ağı Haritası*

Şekil 4.22’de yazar atıf ağı haritası yer almaktadır. Yazar atıf ağı haritasında bir yazarın minimum doküman sayısı 1, minimum atıf sayısı 50 seçilmiştir. Toplam 11336 yazardan 934 tanesi bu koşulu sağlamıştır. Haritadaki toplam bağlantı sayısı 7581 iken toplam bağlantı gücü 9001’dir. Haritalama sonucunda 21 küme oluşmuştur. Bu kümelerden ilk 5’i sırasıyla kırmızı (59), yeşil (56), mavi (56), sarı (50) ve mor (49) şeklinde listelenmiştir. Analiz sonucunda ortaya çıkan kümelerde pembe ve turkuaz renkler ile temsil edilen kümelenmelerin diğer yazarlara kıyasla daha uzak bir ilişki içerisinde olduğu görülmektedir.

Şekil 4.23. Kurum Atıf Ağı Haritası

Şekil 4.23'te kurum atıf ağı haritası yer almaktadır. Kurum atıf ağı haritasında bir kurumun minimum doküman sayısı 1, minimum atıf sayısı 50 seçilmiştir. Toplam 3545 kurumdaki 494 tanesi bu koşulu sağlamıştır. Haritadaki toplam bağlantı sayısı 6656 iken toplam bağlantı gücü 8497'dir. Haritalama sonucunda 19 küme oluşmuştur. Bu kümelerden ilk 5'i sırasıyla kırmızı (43), yeşil (40), mavi (38), sarı (30) ve mor (30) şeklinde listelenmiştir. Haritada atıf sayısı bakımından sırasıyla Bristol Üniversitesi (1220), Cambridge Üniversitesi (1210), Tel Aviv Üniversitesi (1198), Bar-İlan Üniversitesi (1090) ve Galilee Medical Center (1049) yer almaktadır.

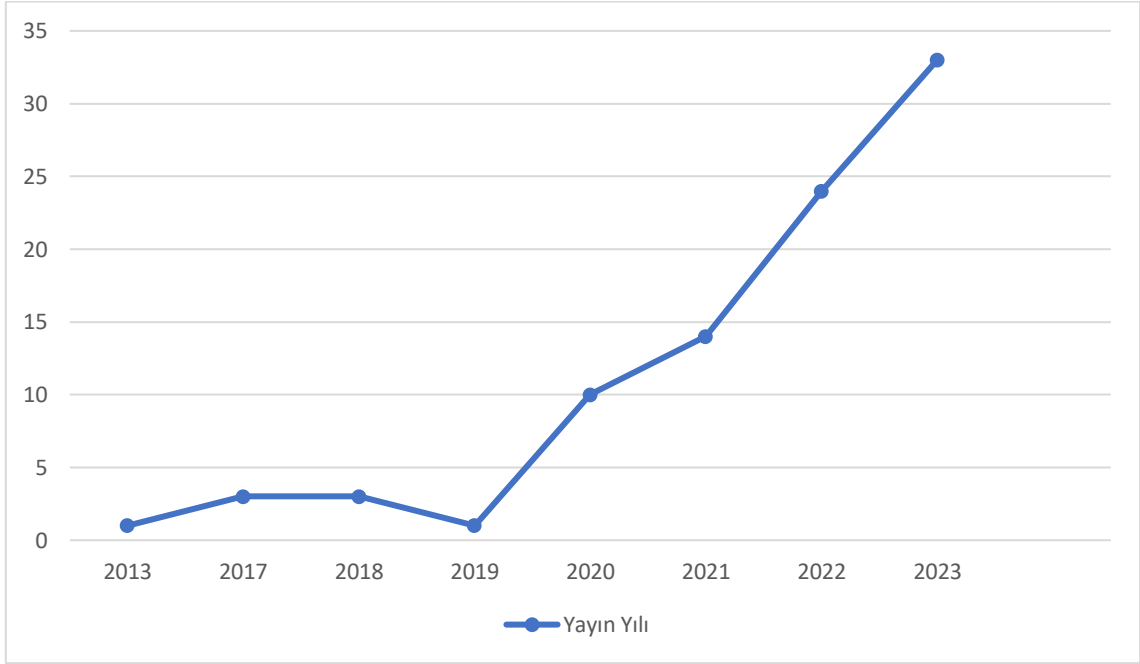
Şekil 4.24. Ülke Atıf Ağı Haritası

Şekil 4.24'te ülke atıf ağı haritası yer almaktadır. Ülke atıf ağı haritasında bir ülkenin minimum doküman sayısı 1, minimum atıf sayısı 50 seçilmiştir. Toplam 144 ülkeden 77 tanesi bu koşulu sağlamıştır. Haritadaki toplam bağlantı sayısı 960 iken toplam bağlantı gücü 4309'dir. Haritalama sonucunda 12 küme oluşmuştur. Bu kümelerden ilk 5'i sırasıyla kırmızı (24), yeşil (10), mavi (9), sarı (8) ve mor (7) şeklinde listelenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri 960 bağlantı ve 1006 doküman ile haritanın en önemli bileşeni konumundadır.

Tablo 4.11. İletişim Alanındaki Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Yayın Yılı	Yayın Sayısı
2023	33
2022	24
2021	14
2020	10
2019	1
2018	3
2017	3
2013	1

Tablo 4.9’da iletişim alanındaki çalışmaların yıllara göre dağılımı gösterilmektedir. Bu dağılıma göre sırasıyla 2023 yılında 33 tane, 2022 yılında 24 tane, 2021 yılında 14 tane, 2020 yılında 10 tane, 2019 yılında 1 tane, 2018 yılında 3 tane, 2017 yılında 3 tane ve 2013 yılında 1 tane çalışma yapılmıştır. 2020 yılından itibaren iletişim alanındaki çalışmaların sayısının arttığı ve 2023 yılında 33 çalışmayla zirve noktasına eriştiği görülmektedir.

Şekil 4.25. İletişim Alanındaki Çalışmaların Yıllara Göre Dağılım Grafiği

Şekil 4.25’de iletişim alanındaki çalışmaların yıllara göre dağılım grafiği yer almaktadır. Bu grafik, 2020 yılından 2023 yılına kadarki yayın sayısındaki artışı net bir şekilde göstermektedir. 2019 yılında yalnızca 1 tane çalışma yapılmıştır ve bu yıl en az çalışmanın yer aldığı yıldır.

Tablo 4.12. İletişim Alanındaki Çalışmaların Kelime Frekansları

Sözcük	Frekans	Belgeler
vaccine	10794	89
Covid-19	5010	75
health	4850	89
vaccination	3743	88

Tablo 4.13. (Devam) İletişim Alanındaki Çalışmaların Kelime Frekansları

information	2780	88
communication	2751	89
social	2710	89
hesitancy	2637	89
public	2129	89
research	2123	89
message	2091	79
effect	1727	88
vaccinate	1540	83
participant	1495	72
people	1486	88
journal	1408	89
belief	1360	87
risk	1327	82
news	1315	73

89 adet çalışma 513 binden fazla sözcük içermektedir. Sözcükler incelenerek ekler, tarihler, sayılar, yazar isimleri vb. elenerek en sık kullanılan kelimeler ortaya çıkarılmıştır. Tablo 4.10’da iletişim alanındaki çalışmaların kelime frekansları yer almaktadır. Bu tabloya göre ilk 10 kelime sırasıyla vaccine (10794), Covid-19 (5010), health (4850), vaccination (3743), information (2780), communication (2751), social (2710), hesitancy (2637), public (2129) ve research (2123) şeklinde listelenmektedir. 89 çalışmadan 75 tanesinde Covid-19 anahtar kelimesini içermektedir. Bu durum iletişim alanındaki çalışmaların %84’ünün Covid-19 konusunu incelediğini göstermektedir.

Tablo 4.11’de toplam 33 farklı dergide yayınlanan iletişim alanındaki çalışmaların yayınlanma sayısına göre ilk 10 dergi yer almaktadır. Bu tabloya göre sırasıyla ilk 5 dergi Journal Of Health Communication (27), Health Communication (13), Frontiers in Communication (8), Public Understanding of Science (4) ve Communication Research Reports (3) şeklinde sıralanmaktadır. Journal Of Health Communication dergisinin yayınların büyük bir çoğunluğuna sahip olduğu ve bu alanda öncülük ettiği görülmektedir.

Tablo 4.15. *İletişim Alanındaki Çalışmaların Web of Science Index’ine İlişkin Dağılımı*

Web of Science Index	Yayın Sayısı
Social Science Citation Index (SSCI)	67
Emerging Sources Citation Index (ESCI)	21
Arts & Humanities Citation Index (A&HCI)	4
Book Citation Index – Social Sciences & Humanities (BKCI-SSH)	1
Conference Proceedings Citation Index - Social Science & Humanities (CPCI-SSH)	1

Tablo 4.12’de iletişim alanındaki çalışmaların Web of Science Index’ine ilişkin dağılımı yer almaktadır. Bu tabloya göre 5 indeks yer almaktadır. Bu indeksler sırasıyla 67 çalışmayla Social Science Citation Index (SSCI), 21 çalışmayla Emerging Sources Citation Index (ESCI), 4 çalışmayla Arts & Humanities Citation Index (A&HCI), 1 çalışmayla Book Citation Index – Social Sciences & Humanities (BKCI-SSH) ve 1 çalışmayla Conference Proceedings Citation Index - Social Science & Humanities (CPCI-SSH) şeklinde yer almaktadır. İletişim alanındaki çalışmaların büyük çoğunluğunun SSCI indexine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.16. *İletişim Alanındaki Çalışmalarda Kullanılan Yöntemlere İlişkin Dağılım*

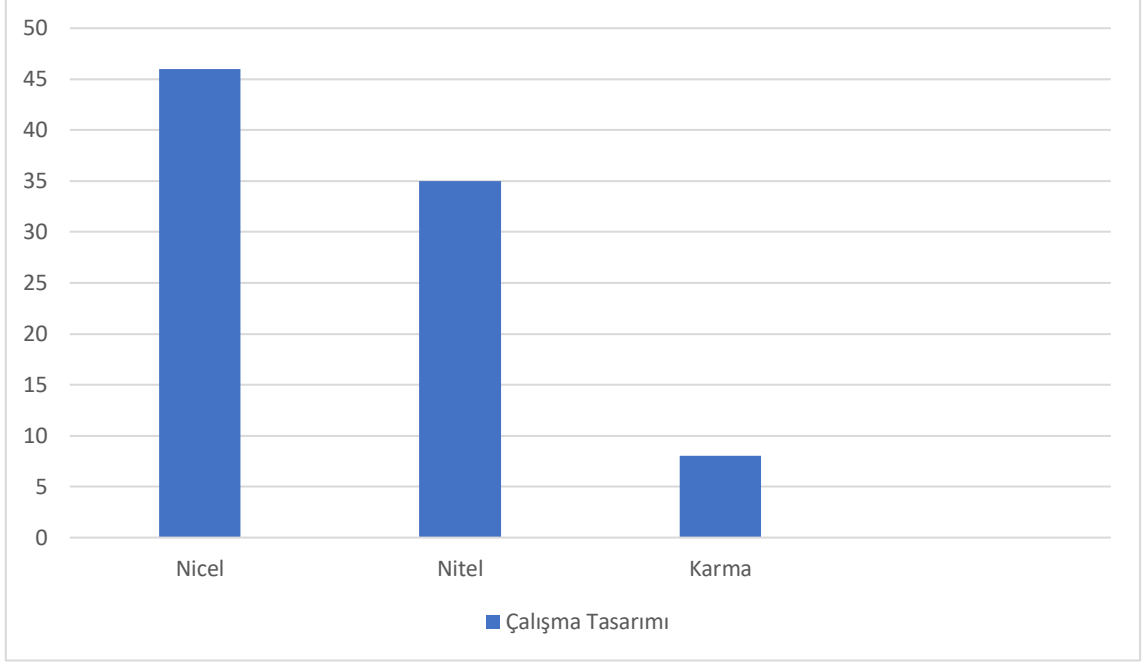
Yöntem	Yayın Sayısı
Anket	48
İçerik Analizi	16
Deney	13
Literatür Taraması	10
Görüşme	9
Ağ Analizi	2
Söylem Analizi	2
Vaka Analizi	1
Tematik Analiz	1
Odak Grup	1
Pilot Test	1
Retorik Analiz	1
Duruş Tespit Analizi	1
Müdahale	1

Tablo 4.13'te iletişim alanındaki çalışmalarda kullanılan yöntemlere ilişkin dağılımı yer almaktadır. Bu tablo çalışmalarda en çok anket yönteminin kullanıldığını göstermektedir. Sırasıyla ilk 5 yöntem anket (48), içerik analizi (16), deney (13), literatür taraması (10) ve görüşme (9) şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 4.17. *İletişim Alanındaki Çalışmaların Çalışma Tasarımına İlişkin Dağılımı*

Çalışma Tasarımı	Yayın Sayısı
Nicel	46
Nitel	35
Karma	8

Tablo 4.14'te iletişim alanındaki çalışmaların çalışma tasarımına ilişkin dağılımı yer almaktadır. Bu tabloya göre sırasıyla nicel (46), nitel (35) ve karma (8) çalışma tasarımları kullanılmıştır.

Şekil 4.27. İletişim Alanındaki Çalışmaların Çalışma Tasarımına İlişkin Dağılım Grafiği

Şekil 4.27’de iletişim alanındaki çalışmaların çalışma tasarımına ilişkin dağılım grafiği yer almaktadır. Nicel araştırmaların alanda en çok tercih edilen çalışma tasarımı olduğu net bir şekilde görülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, sosyal bilimler alanındaki aşı tereddütü konulu bilimsel çalışmalar incelenmiştir. Aşağıda, sonuçların genel bir özetine yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Çalışma kapsamında yıl kısıtlaması olmaksızın tarama yapılmış olup ilk çalışmanın 2013 yılında yapıldığı görülmüştür. 2013 yılından 2019 yılına kadar 170 çalışma yapılırken 2020 yılından 2023 yılına kadar 2135 çalışma yapılmıştır. Covid-19 pandemisi faktörü, 2020 yılı ve sonrasındaki aşı tereddütü konulu çalışmaların sayısının artışıdaki en önemli faktördür. Covid-19 pandemisi sonrasında tüm dünyada gündem haline gelen aşı tereddütü konusunun, akademik çalışmaların da odağı haline geldiği tespit edilmiştir. 2022 yılı 903 çalışmayla en fazla yayın yapılan yıl olsa da 2023 yılındaki 652 çalışma sonucunda 2013 yılından itibaren artış eğiliminde olan yayın sayısı ilk defa azalış eğilimine girmiştir. Buna rağmen 2022'den önceki yıllara oranla çalışma sayısının fazla olduğu görülmektedir.

Ülkeler bazında Amerika Birleşik Devletleri 1006 çalışma ve %43.644 yüzde oranıyla çalışmaların büyük çoğunluğunun yayınlandığı ülke olmuştur. Türkiye ise ilk 10 sıralamasında yer almamıştır. Ülkeler için oluşturulan haritalar dikkate alındığında, ortak yazarlık, atıf ağı ve bibliyometrik eşleşme gibi haritalama tekniklerinde Amerika Birleşik Devletleri'nin haritaların merkezinde ve en büyük daireye sahip olan ülke olarak yer aldığı görülmüştür.

Çalışmada kurumlarla ilgili haritalarda genel olarak Bristol Üniversitesi, Cambridge Üniversitesi, Tel Aviv Üniversitesi, Harvard Üniversitesi, Oxford Üniversitesi, Washington Üniversitesi, Londra Hijyen ve Tropikal Tıp Üniversitesi gibi kurumlar ön plana çıkmakta ve çalışmalara öncülük etmektedir.

11336 yazar ve 2305 çalışma arasında 18 çalışmayla Dubé, Eve yayın sayısı bakımından alana en fazla katkıda bulunan yazar olarak tespit edilmiştir. Ayrıca Dubé, ortak yazarlık haritasında 136 bağlantı gücüyle en fazla bağlantı gücüne sahip olması, yazarlar için bibliyografik eşleşme haritasında 25266 toplam bağlantı gücüyle ilk sırada yer alması bakımından da genel olarak dikkat çekmektedir.

Frontiers in Public Health (164) ve Plos One (155) dergilerinin birbirlerine yakın yayın sayılarıyla dergiler bazındaki incelemede ilk iki sırayı paylaştığı görülmektedir. Bu iki dergi haricinde BMC Public Health (114) ve International Journal of Environmental Research and Public Health (109) dikkate değer sayıda çalışma yayınlamıştır. Bu ilk 4 dergi dışındaki diğer dergilerin yayın sayısı, ilk sıralardaki dergilere kıyasla çok daha düşüktür. Dergiler için bibliyometrik eşleşme haritasında Frontiers in Public Health ve ve Plos One yeşil kümede ve haritanın merkezi konumunda yer almıştır.

Vaccine hesitancy anahtar kelimesi 1105 defa kullanılarak en fazla kullanılan anahtar kelime olmuştur. Bununla birlikte Covid-19 ile ilişkili ve çevresinde şekillenen “Covid-19”, “Covid-19 vaccine”, “Sars-cov-2” gibi anahtar kelimeler de dikkat çekmektedir. Bir bütün olarak bakıldığında Covid-19 ile ilişkili anahtar kelimelerin çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Çalışma sonucunda sosyal bilimler alanındaki aşı tereddütünü konu edinen çalışmaların kamu, çevre ve iş sağlığı alanı başta olmak üzere sağlık bilimleri hizmetleri ve multidisipliner bilimler gibi araştırma alanlarında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. İletişim alanı ise ilk 10 sıralamasında yer almasına karşın 89 çalışma sayısı ve %3.861 yüzde oranıyla ilk sıralardaki çalışmalardan çok daha az çalışma içermektedir. WG'nin aşı tereddütünün ilk 3 nedeni içerisinde yer alan iletişim ve medya ortamı faktörü dikkate alındığında iletişim alanındaki çalışmaların aşı tereddütü konusunda önemli bir etkiye sahip olacağı ancak çalışmaların sayısının yetersiz kaldığı görülmüştür.

Alıntı yapılan dergiler analizinde Vaccine, Vaccines (Basel) ve Plos One ön plana çıkmaktadır. Bu 3 derginin, incelenen çalışmaların birçoğundan atıf aldığını belirtmek mümkündür. Alıntılanan referanslar analizinde Macdonald (2015), 693 atıf ve 6440 bağlantı gücüyle ön plana çıkmaktadır.

İletişim alanındaki çalışmalar incelendiğinde 2023 yılının iletişim alanı için 33 çalışmayla en fazla yayın yapılan yıl olduğu ve 2020 yılından itibaren iletişim alanındaki çalışmalarda ciddi bir artış yaşandığı görülmüştür. Bu bulgular Covid-19 pandemisinin iletişim alanındaki çalışmaları da önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Nitekim bu durum iletişim alanındaki çalışmaların kelime frekansına da yansımaktadır. İletişim alanında frekansı en yüksek olan “vaccine” kelimesinin ardından ikinci sırada “Covid-

19” kelimesi yer almaktadır. Bu durum, Covid-19 pandemisinin çalışmaların seyrini ve çerçevesini önemli ölçüde belirlediği ve etkilediğini göstermektedir.

Journal of Health Communication dergisinde yayınlanan 27 çalışmanın tamamının iletişim alanında yer aldığı görülmektedir. Bu durum derginin “aşı tereddütü” konusunda yalnızca iletişim alanındaki çalışmaları yayınladığını göstermektedir.

İletişim alanındaki çalışmaların büyük çoğunluğu SSCI indeksine sahiptir. İletişim alanındaki çalışmaların genel olarak SSCI, ESCI, A&HCI, BKCI-SSH ve CPCI-SSH indekslerine sahip olduğu sonucuna erişilmiştir.

İletişim alanındaki çalışmaların büyük çoğunluğunda anket (46) yöntemi kullanılmıştır. Çalışmalardaki anketlerin birçoğu online olarak yapılmış ve anket yöntemi genellikle uygulama hızı nedeniyle tercih edilmiştir. Nicel çalışma tasarımı 46 çalışmayla iletişim alanında ilk sırada yer alırken nitel çalışma tasarımı 35 çalışmayla ikinci sırada yer almaktadır. Nicel çalışmaların sayısının fazla olmasının sebebi uygulama hızından dolayı tercih edilen anketlerin çalışmaların yöntemi olarak sıkça kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

Çalışma sonucunda genel olarak Covid-19 pandemisinin bu alandaki çalışmaların sayısının önemli ölçüde artmasını sağladığı, çalışmaların genelinin kamu, çevre ve iş sağlığı alanında gerçekleştirildiği, iletişim alanındaki çalışmaların aşı tereddütü konusunda önemli bir etkiye sahip olacağı fakat iletişim alanındaki çalışmaların sayısının yetersiz olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

5.2. Öneriler

Çalışma, sosyal bilimler alanındaki aşı tereddütü konulu çalışmalar üzerine gerçekleştirilmiştir. Tüm alanlardaki çalışmaların bibliyometrik analizinin gerçekleştirilmesi daha geniş bir bakış açısı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmadaki içerik analizi, iletişim alanındaki çalışmalar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Sosyal bilimler alanındaki ve tüm alanlardaki çalışmaların içerik analizlerinin gerçekleştirilmesi, alandaki çalışmaların derinlemesine incelenmesini sağlayacağı için önerilmektedir.

Türkiye’de sosyal bilimler alanında aşı tereddütü konusunu inceleyen yayın sayısı oldukça kısıtlıdır. Aşı tereddütü konusunun 2020 yılıyla birlikte popüler hale gelmeye başlaması ve Covid-19 sonrasında gündemi oluşturması gibi faktörler dikkate alındığında Sağlık Bakanlığı, YÖK ve TÜBİTAK gibi kurumların araştırmacıları teşvik etmesi önerilmektedir.

DSÖ raporlarında iletişimin ve iletişim bilimlerinin aşı tereddütü konusunda oldukça önemli bir yeri olduğu vurgulanmasına rağmen iletişim alanındaki çalışmalar kısıtlı sayıdadır. İletişim alanındaki çalışmaların artması, aşı tereddütü konusundaki akademik derinliği arttıracak gibi aşı tereddütünün çözümlenmesine de yardımcı olacaktır.

Yeniliklerin Yayılması Kuramı’nın özellikle Covid-19 bağlamında aşı kabulü, aşı tereddütü ve aşı reddi gibi kavramlar çerçevesinde kullanılabilirliği dikkate alındığında aşı tereddütünü incelemeyi hedefleyen çalışmalarda kullanılması önerilmektedir.

İletişim alanındaki 89 çalışma içerisinde 9 çalışmada yöntem olarak görüşme kullanılmıştır. Çalışmaların çoğunda anket yöntemi kullanıldığı dikkate alındığında aşı tereddütü ile ilgili konuların iletişim alanında derinlemesine incelenmesi bakımından görüşme yöntemi gelecekteki çalışmalarda kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Abdel-Raheem, A., & Alkhamash, R. (2021). 'To get or not to get vaccinated against Covid-19': Saudi women, vaccine hesitancy, and framing effects. *Discourse & Communication, 16*(1), 21–36.
- Akdeniz, M. & Kavukcu, E. (2016). Aşılama ve Aşıların Tarihçesi. *Klinik Tıp Aile Hekimliği, 8*(2), 11-28.
- Akerlof, K. L., Timm, K. M. F., Rowan, K. E., Olds, J. L., & Hathaway, J. (2022). The Growth and Disciplinary Convergence of Environmental Communication: A Bibliometric Analysis of the Field (1970–2019). *Frontiers in Environmental Science, 9*.
- Alieva, I., Robertson, D., & Carley, K. M. (2023). Localizing Covid-19 Misinformation: A Case Study of Tracking Twitter Pandemic Narratives in Pennsylvania Using Computational Network Science. *Journal of Health Communication, 28*(1), 76–85.
- AL-Jalabneh, A.-A. (2023). Health Misinformation on Social Media and its Impact on Covid-19 Vaccine Inoculation in Jordan. *Communication & Society, 36*(1), 185–200.
- Alu, A. (2017). Sağlıkın Temel Kavramları. *Sağlık Yönetimi Dergisi, 1*(2), 32-41.
- Armenta-Medina, D., Ramirez-delReal, T. A., Villanueva-Vásquez, D., & Mejia-Aguirre, C. (2020). Trends on Advanced Information and Communication Technologies for Improving Agricultural Productivities: A Bibliometric Analysis. *Agronomy, 10*(12), 1989.
- Artenstein, A. W., & Grabenstein, J. D. (2008). Smallpox vaccines for biodefense: need and feasibility. *Expert review of vaccines, 7*(8), 1225–1237.
- Ashwell, D., Cullinane, J., & Croucher, S. M. (2021). Vaccine Hesitancy and Support for Employer Vaccine Mandates. *Frontiers in Communication, 6*.

- Askeroğlu, E. D. (2018). Bibliometric Analysis of the Turkish Online Journal of Design Art and Communication. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 8(2), 190–202.
- Avcı, K., & Avşar, Z. (2014). Sağlık İletişimi ve Yeni Medya. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2014(39), 181-190.
- Ayaz, F., & Ayaz, H. (2017). Sağlık İletişimi ve Medyayı Konu Alan Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir Analiz. *Atatürk İletişim Dergisi* (14), 147-172.
- Aytaç, Ö., & Kurtdaş, M. Ç. (2016). Sağlık - Hastalığın Toplumsal Kökenleri ve Sağlık Sosyolojisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 231-250.
- Baines, A., Seo, H., Ittefaq, M., Shayesteh, F., Kamanga, U., & Liu, Y. (2022). Race/ethnicity, online information and Covid-19 vaccination: Study of minority immigrants' internet use for health-related information. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 29 (2), 268-287.
- Ball, H., Wozniak, T. R., & Kuchenbecker, C. M. (2023). *Shot Talk*: Development and Pilot Test of a Theory of Planned Behavior Campaign to Combat College Student Covid-19 Vaccine Hesitancy. *Journal of Health Communication*, 28 (2), 82-90.
- Barquet, N., & Domingo, P. (1997). Smallpox: the triumph over the most terrible of the ministers of death. *Annals of internal medicine*, 127(8 Pt 1), 635–642.
- Bass, S. B., Kelly, P. J., Hoadley, A., Arroyo Lloret, A., & Organtini, T. (2022). Mapping Perceptual Differences to Understand Covid-19 Beliefs in Those with Vaccine Hesitancy. *Journal of Health Communication*, 27 (1), 49-61.
- Bates, B. R., Villegas-Botero, A., Costales, J. A., Moncayo, A. L., Tami, A., Carvajal, A., & Grijalva, M. J. (2022). Covid-19 Vaccine Hesitancy in Three Latin American Countries: Reasons Given for Not Becoming Vaccinated in Colombia, Ecuador, and Venezuela. *Health Communication*, 37 (12), 1465-1475.
- Baxby, B. (2011). Edward Jenner's Role in the Introduction of Smallpox Vaccine. S. A. Plotkin (Ed.), *History of Vaccine Development içinde* (14). *Springer New York*, NY.

- Baxby, D. (1999). Edward Jenner's Inquiry; a bicentenary analysis. *Vaccine*, 17(4), 301–307.
- Bayat, A. H. (2016). *Tip tarihi* (genişletilmiş 3. baskı). İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi.
- Bendau, A., Plag, J., Petzold, M. B., & Ströhle, A. (2021). Covid-19 vaccine hesitancy and related fears and anxiety. *International Immunopharmacology*, 97, 107724.
- Bisiada, M. (2022). Discourse and Social Cohesion in and After the Covid-19 Pandemic. *Media and Communication*, 10(2), 204–213.
- Blank, G., & Reisdorf, B. (2023). Digital inequalities and public health during Covid-19: media dependency and vaccination. *Information, Communication & Society*, 26 (5), 1045-1065.
- Borah, P., Austin, E. W., & Lee, D. K. L. (2022). Covid-19 Vaccine Intention and Social Cognitive Theory: The Role of Individual Responsibility and Partisan Media Use in a Moderated Moderated Mediation Model. *Health Communication*, 38 (12), 2765-2773.
- Borah, P., Hwang, J., & Hsu, Y. C. (. (2021). Covid-19 Vaccination Attitudes and Intention: Message Framing and the Moderating Role of Perceived Vaccine Benefits. *Journal of Health Communication*, 26 (8), 523-533.
- Borgman, C.L. & Rice, R.E. (1992). The convergence of information science and communication: A bibliometric analysis. *J. Am. Soc. Inf. Sci.*, 43, 397-411.
- Brinson, N. H. (2022). Resistance to Persuasion: Examining the Influence of Political Ideology on Covid-19 Vaccine Uptake Hesitancy. *Frontiers in Communication*, 6.
- Brügger, N. (2022). Tracing a historical development of conspiracy theory networks on the web: The hyperlink network of vaccine hesitancy on the Danish web 2006–2015. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 28 (4), 962-982.
- Buturoiu, R., Udrea, G., Dumitrache, A. C., & Corbu, N. (2021). Media Exposure to Conspiracy vs. Anti-conspiracy Information. Effects on the Willingness to Accept

- a Covid-19 Vaccine. *Central European Journal of Communication*, 14(2(29)), 237–258.
- Campeau, K. (2023). Who's a Vaccine Skeptic? Framing Vaccine Hesitancy in Post-Covid News Coverage. *Written Communication*.
- Caron, R. M., & Dorsey, M. G. (2022). Challenges, Inquiry, and Recommendations: Effective Covid-19 Vaccine Management in the Face of Public Mistrust and Concern. *Frontiers in Communication*, 6.
- Castillo-Esparcia, A., Rubio-Moraga, Á., & Almansa-Martinez, A. (2012). Communication research: bibliometric analysis of the most-cited ISI-indexed journals. *Revista Latina de Comunicacion Social*, 247.
- Ceylan, A. (2020). Pandemi Sürecinde Sağlık İletişimi. E. Eroğlu & F. Ünal Çolak (Ed), *Sosyal Bilimci Gözüyle Pandemi* (593–603). Literatürk Academia.
- Chadwick, A., Kaiser, J., Vaccari, C., Freeman, D., Lambe, S., Loe, B. S., Vanderslott, S., Lewandowsky, S., Conroy, M., Ross, A. R. N., Innocenti, S., Pollard, A. J., Waite, F., Larkin, M., Rosebrock, L., Jenner, L., McShane, H., Giubilini, A., Petit, A., & Yu, L.-M. (2021). Online Social Endorsement and Covid-19 Vaccine Hesitancy in the United Kingdom. *Social Media + Society*, 7(2), 205630512110088.
- Cheng, C., & Espanha, R. (2023). The impact of Covid-19-related information scanning via social media on Chinese intentions regarding coronavirus vaccinations. *Frontiers in Communication*, 7.
- Chou, W.-Y. S., & Budenz, A. (2020). Considering Emotion in Covid-19 Vaccine Communication: Addressing Vaccine Hesitancy and Fostering Vaccine Confidence. *Health Communication*, 35(14), 1718–1722.
- Chu, H., & Liu, S. (2023). Psychological Distance, Construal Level, and Parental Vaccine Hesitancy for Covid-19, HPV, and Monkey Pox Vaccines. *Science Communication*, 45 (3), 279-309.

- Clavijo-Tapia, F. J., Duque-Hurtado, P. L., Arias-Cerquera, G., & Tolosa-Castañeda, M. A. (2021). Organizational communication: a bibliometric analysis from 2005 to 2020. *Clio América*, 15(29), 621–640.
- Clayton, C., Clayton, R., Al-Azri, S., Mogeh, I., & Potter, M. (2023). Understanding parental hesitancy toward children's Covid-19 vaccinations: The influence of government, media and interpersonal communication. *Frontiers in Communication*, 7.
- Conlin, J., Baker, M., Zhang, B., Shoenberger, H., & Shen, F. (2022). Facing the Strain: The Persuasive Effects of Conversion Messages on Covid-19 Vaccination Attitudes and Behavioral Intentions. *Health Communication*, 38 (11), 2302-2312.
- Conlin, J., Kumble, S., Baker, M., & Shen, F. (2023). Re-Routing Persuasion: How Conversion Messages Boost Attitudes and Reduce Resistance Among Holdouts Unvaccinated for Covid-19. *Health Communication*, 1–16.
- Çayır, M. Y ve Sarıştaş, M. T. (2017). Computer Assisted Qualitative Data Analysis: A Descriptive Content Analysis (2011 –2016). *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 11(2), 518-544.
- Çiçek, D. & Kozak, N. (2012). Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi'nde Yayımlanan Hakem Denetimli Makalelerin Bibliyometrik Profili. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 734-756.
- Çilingir, A. (2017). İletişim Alanında İçerik Analizi Yöntemi Kullanılarak Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Üzerine Bir İnceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(1), 148–160.
- David, A.-E., Enache, C.-R., Hasmațuchi, G., & Stanciu, R. (2022). No need for the needle. A qualitative analysis of the antivax movement in Romania. *El Profesional de la información*, 21 (1).
- Day, A. M., Volkman, J. E., Morse, C. R., & Hokeness, K. L. (2023). “I feel like the risks far outweigh the benefits of the vaccinations”: investigating vaccine risk perceptions, emotions, and the PRISM framework. *Atlantic Journal of Communication*, .

- Değirmen, A. C., & ÜNAL ÇOLAK, F., (2021). Aşı Karşıtlarının Sosyal Medya Paylaşımları ve En Sık Karşılaşılan İddialar . VII. Sağlık İletişimi Sempozyumu, Eskişehir, Turkey
- Değirmen, A. C., & ÜNAL ÇOLAK, F., (2022). Sosyal Bilimler Alanında Yayımlanmış İletişim ve Aşı Konulu Uluslararası Çalışmaların Bibliyometrik Analizi . 19. Communication in the Millennium, Eskişehir, Turkey
- Demir, K. (2006). Rogers'ın Yeniliğin Yayılması Teorisi ve İnternette Ders Kaydı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 12 (47), 367-392.
- Demirden, S. F., Alptekin, K., Kımız Geboloğlu, I., Öncel, S. Ş. (2022). Düünden bugüne Türkiye'de aşılama ve aşı üretiminin tarihçesi. *Türk Mikrobiyoloji Cemiyeti Dergisi*, 52(4), 247-264.
- Díaz Campo, J. (2014). La investigación sobre Internet en las facultades de comunicación española. Análisis bibliométrico de tesis doctorales (1997-2012). *Documentación de las Ciencias de la Información*, 37.
- Dinç, G., & Ulman, Y. I. (2007). The introduction of variolation 'A La Turca' to the West by Lady Mary Montagu and Turkey's contribution to this. *Vaccine*, 25(21), 4261–4265.
- Diodato, V. P. (1994). Dictionary of Bibliometrics. USA: The Hawthorne Press.
- Dubé, E., Laberge, C., Guay, M., Bramadat, P., Roy, R., & Bettinger, J. A. (2013). Vaccine hesitancy. *Human Vaccines & Immunotherapeutics*, 9(8), 1763–1773.
- Duchsherer, A., Jason, M., Platt, C. A., & Majdik, Z. P. (2020). Immunized against science: Narrative community building among vaccine refusing/hesitant parents. *Public Understanding of Science*, 29(4), 419–435.
- Duong, H. T., Nguyen, T. T., & Trieu, L. T. (2022). When Vaccine Uncertainty Prevails: Association Between Online Social Influence and Covid-19 Vaccine Intentions. *International Journal of Communication*, 16, 2345-2369.
- Elmacı, İ. (2015). Bilimsel ve Teknolojik Açıdan Osmanlı İmparatorluğu'nda XVIII. Yüzyıldan XIX. Yüzyıla Çiçek Aşısı ve Kuduz Aşısı. *Belleten*, 79, 611-626.
- Emre, İ. (2020). Tereddüt. *Türk Dili*, 69(820), 24-27.

- Eroğlu, H., Dinç, G., Şimşek, F. (2014). Osmanlı imparatorluğunda telkîh-i cüderî (çiçek aşısı)*. *Milli Folklor Dergisi*, 13(101), 193 - 208.
- Evered, E. Ö., & Evered, K. T. (2020). Mandating immunity in the Ottoman Empire: A history of public health education and compulsory vaccination. *Heliyon*, 6(11), e05488.
- Ezema, I. J., & Onyancha, O. B. (2016). A Bibliometric Analysis of Health and Medical Journals: Issues in Medical Scholarly Communication in Africa. *Serials Review*, 42(2), 116–128.
- Feeley, T. H. (2008). A bibliometric analysis of communication journals from 2002 to 2005. *Human Communication Research*, 34(3), 505–520.
- Fernández-Quijada, D. (2012). Two decades of scientific communication: a bibliometric analysis of the journals of the Catalan Communication Society (1989-2009). *Comunicació. Revista De Recerca I d'Ànàlisi*, 29(1), 125–151.
- Fernando, P., Ranwala, R. A. D. L. M. K., Ashoranga, I. K. R., De Silva, M., & Lunuwila, S. A. (2023). Analysis of the Engagement with Covid-19 Vaccination-Related Posts in Sri Lankan Health-Oriented Social Media: A Social Listening Approach. *Journal of Creative Communications*, 18(2), 183–198.
- Fesshaye, B., Lee, C., Paul, A. M., Zavala, E., Singh, P., Karron, R. A., & Limaye, R. J. (2023). A qualitative inquiry in understanding trusted media sources to reduce vaccine hesitancy among Kenyans. *Frontiers in Communication*, 8.
- Fiske, J. (1996). *İletişim çalışmalarına giriş*. (S. İrvan, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Glanzel, W. (2003). *Bibliometrics as a research field a course on theory and application of bibliometric indicators*.
- González-Díaz, C., Iglesias-García, M., & Codina, L. (2015). Presencia de las universidades españolas en las redes sociales digitales científicas: caso de los estudios de comunicación. *El Profesional de la Información*, 24(5), 640.
- Gross, C. P., & Sepkowitz, K. A. (1998). The myth of the medical breakthrough: smallpox, vaccination, and Jenner reconsidered. *International journal of*

infectious diseases : IJID : official publication of the International Society for Infectious Diseases, 3(1), 54–60.

- Gutiérrez-Salcedo, M., Martínez, M. Á., Moral-Munoz, J. A., Herrera-Viedma, E., & Cobo, M. J. (2018). Some bibliometric procedures for analyzing and evaluating research fields. *Applied intelligence*, 48, 1275-1287.
- Gürbüz, S., Aydın, S., & Çöl, M. (2021). Bağışıklama çalışmalarının Covid-19 salgınına etkisi. *Türk Tabipler Birliği - Yeni Koronavirüs Pandemisi Sürecinde Türkiye'de Covid-19 Aşılması ve Bağışıklama Hizmetlerinin Durumu*, 45-60.
- Hameleers, M., & Meer, T. v. d. (2023). With time comes trust? The development of misinformation perceptions related to Covid-19 over a six-month period: Evidence from a five-wave panel survey study in the Netherlands. *Communications*.
- Han, P. K. J., Zikmund-Fisher, B. J., Duarte, C. W., Knaus, M., Black, A., Scherer, A. M., & Fagerlin, A. (2018). Communication of Scientific Uncertainty about a Novel Pandemic Health Threat: Ambiguity Aversion and Its Mechanisms. *Journal of Health Communication*, 23(5), 435–444.
- Harding, A. I., Escamilla Fajardo, P., & Aguado Berenguer, S. (2021). Tecnologías de la Información y la Comunicación en Educación Física: un análisis bibliométrico (Information and Communication Technologies in Physical Education: bibliometric analysis). *Retos*, 42, 89–99.
- Harker, J. L., & Saffer, A. J. (2018). Mapping a Subfield's Sociology of Science: A 25-Year Network and Bibliometric Analysis of the Knowledge Construction of Sports Crisis Communication. *Journal of Sport and Social Issues*, 42(5), 369–392.
- Hirsch, J. E. (2005). An index to quantify an individual's scientific research output. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 102(46), 16569–16572.
- Hiscott, J., Alexandridi, M., Muscolini, M., Tassone, E., Palermo, E., Soultsioti, M., & Zevini, A. (2020). The global impact of the coronavirus pandemic. *Cytokine & growth factor reviews*, 53, 1–9.

- Hopkins, D.R. (1983). *Princes and peasants: Smallpox in history*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Horton R. (1995). Myths in medicine. Jenner did not discover vaccination. *BMJ (Clinical research ed.)*, 310(6971), 62.
- Ihlen, Ø. (2020). Science communication, strategic communication and rhetoric: the case of health authorities, vaccine hesitancy, trust and credibility. *Journal of Communication Management*, 24(3), 163–167.
- Ihlen, Ø., Toledano, M., & Just, S. N. (2021). Using Rhetorical Situations to Examine and Improve Vaccination Communication. *Frontiers in Communication*, 6.
- Jacobson, R. M., St. Sauver, J. L., & Finney Rutten, L. J. (2015). Vaccine Hesitancy. *Mayo Clinic Proceedings*, 90(11), 1562–1568.
- Jenner, E. (1798) An inquiry into the causes and effects of the variolæ vaccinæ, a disease discovered in some of the western counties of England, particularly Gloucestershire, and known by the name of the cow pox. Londra: Sampson Low.
- Ji, Y. G., Tao, W., & Rim, H. (2020). Mapping corporate social responsibility research in communication: A network and bibliometric analysis. *Public Relations Review*, 46(5), 101963.
- Jiang, X., Su, M.-H., Hwang, J., Lian, R., Brauer, M., Kim, S., & Shah, D. (2021). Polarization Over Vaccination: Ideological Differences in Twitter Expression About Covid-19 Vaccine Favorability and Specific Hesitancy Concerns. *Social Media + Society*, 7(3), 205630512110484.
- Jones-Jang, S. M., & Chung, M. (2022). Can we blame social media for polarization? Counter-evidence against filter bubble claims during the Covid-19 pandemic. *New Media & Society*, 146144482210995.
- Jun, J., Wickersham, K., Zain, A., Ford, R., Zhang, N., Ciccarelli, C., Kim, S.-H., & Liang, C. (2023). Cancer and Covid-19 vaccines on Twitter: The voice and vaccine attitude of cancer community. *Journal of Health Communication*, 28 (1), 1-14.

- Kader, Ç. (2019). Aşı Karşıtlığı: Aşı Kararsızlığı ve Aşı Reddi. *Eskişehir Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Halk Sağlığı Dergisi*, 4(3), 377–388.
- Kant, R., Varea, R., & Titifanue, J. (2021). Covid-19 vaccine online misinformation in Fiji: Preliminary findings. *Pacific Journalism Review : Te Koakoa*, 27 (1-2), 47–62.
- Kashyap, A., Shrivastava, S., & Krishnatray, P. (2019). Vaccine Hesitancy: The Growing Parent–Provider Divide. *Asia Pacific Media Educator*, 29(2), 259–278.
- Katz, E. (1957). The Two-Step Flow of Communication: an Up-To Date Report on a Hypothesis. *The Public Opinion Quarterly*, 21 (1), 61-78.
- Kikut-Stein, A. (2023). Behavioral Beliefs Predict Recommended Behaviors, Especially When Trust in Public Health Sources is Low: Evidence from a Longitudinal Study of Three Covid-19 Prevention Behaviors Among U.S. Adults. *Journal of Health Communication*, 1–11.
- Kim, J., Kang, S., & Lee, K. H. (2019). Evolution of digital marketing communication: Bibliometric analysis and network visualization from key articles. *Journal of Business Research*.
- Koçak, A. ve Arun, Ö. (2006). İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu. *Selçuk İletişim Dergisi*, 4 (3), 21-28.
- Kohler, S., & Koinig, I. (2020). Health and Scientific Frames in Online Communication of Tick-Borne Encephalitis: Antecedents of Frame Recognition. *Media and Communication*, 8(2), 413–424.
- Kolle, S. R., Shankarappa, T. H., Manjunatha Reddy, T. B., & Muniyappa, A. (2015). Scholarly Communication in the International Journal of Pest Management: A Bibliometric Analysis from 2005 to 2014. *Journal of Agricultural & Food Information*, 16(4), 301–314.
- Kreps, G. L., Bonaguro, E. W. & Query, J. L. (1998). The History and Development of the Field of Health Communication. L. D. Jackson & B. K. Duffy (Ed.). *In Health Communication Research: Guide to Developments and Directions*. (1 – 15). Westport, CT: Greenwood Press.

- Langford, A. T. (2020). Health Communication and Decision Making about Vaccine Clinical Trials during a Pandemic. *Journal of Health Communication*, 25(10), 780–789.
- Ledford, C. J. W., Cafferty, L. A., Moore, J. X., Roberts, C., Whisenant, E. B., Garcia Rychtarikova, A., & Seehusen, D. A. (2022). The dynamics of trust and communication in Covid-19 vaccine decision making: A qualitative inquiry. *Journal of Health Communication*, 27 (1), 17-26.
- Lee, C.-j., & Sohn, D. (2016). Mapping the Social Capital Research in Communication. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 93(4), 728–749.
- Li, J.-Y., Tao, W., & Lee, Y. (2023). Collective Responsibility in the Workplace and its Effects on Covid-19 Vaccine Acceptance Among Employees: The Role of Strategic Internal Communication. *International Journal of Business Communication*, 232948842311717.
- Li, W., Yan, H. Y., & Shanahan, J. (2023). The moderating role of partisanship in the relationship between perceptions of media bias and Covid-19 vaccine hesitancy in the U.S. *Communication Research Reports*, 1–11.
- Luong, K. T., & Moyer-Gusé, E. (2021). Can Altruistic Emotions Promote Vaccine Advocacy? Examining the Use of Empathy and Elevation in Vaccine Messages. *Journal of Health Communication*, 26(11), 753–763.
- MacDonald, N. E., & SAGE Working Group on Vaccine Hesitancy (2015). Vaccine hesitancy: Definition, scope and determinants. *Vaccine*, 33(34), 4161–4164.
- MacDonald, L., Cairns, G., Angus, K., & de Andrade, M. (2013). Promotional Communications for Influenza Vaccination: A Systematic Review. *Journal of Health Communication*, 18(12), 1523–1549.
- MacDonald, N. E., & Dubé, E. (2020). Promoting immunization resiliency in the digital information age. *Canada Communicable Disease Report*, 46(01), 20–24.
- Malova, E. (2021). Understanding online conversations about Covid-19 vaccine on Twitter: vaccine hesitancy amid the public health crisis. *Communication Research Reports*, 38(5), 346–356.

- Männikkö N. (2011). Etymologia: Variola and Vaccination. *Emerging Infectious Diseases*, 17(4), 680.
- Marí-Sáez, V. M., & Ceballos-Castro, G. (2015). Análisis bibliométrico sobre “Comunicación, Desarrollo y Cambio Social” en las diez primeras revistas de Comunicación de España. *Cuadernos.info*, (37), 201–212.
- McCrea, S. M., Thürmer, J. L., Helm, M. R., Erion, C., & Krueger, K. (2023). Respecting Conversational Norms Improves Reception of Expert Messages Among Unvaccinated Individuals. *Health Communication*, 1–12.
- McFarlane, S. J., Yook, B., & Wicke, R. (2023). Knowledge Gaps, Cognition and Media Learning: Designing Tailored Messages to Address Covid-19 Communication Inequalities. *Journal of Health Communication*, 28(1), 97–106.
- McKinnon, M. and Orthia, L. A. (2017). Vaccination communication strategies: What have we learned, and lost, in 200 years? *JCOM*, 16 (3), A08.
- McNeill, W. H. (1976). *Plagues and peoples*. Garden City, N.Y.: Anchor Press
- Melki, J., Hamzeh, D. Itani, J., Hariri, M., Daou, P., Al-Shami, A., El Bour, H., Khalifa Salim, S., Masharqa, S., Othman, S., & Durra, Y. (2023). The role of media literacy in mitigating Covid-19 vaccine hesitancy and conspiracy theories. *International Journal of Communication*, 17, 4364–4386.
- Meyer, S. B., & Lum, R. (2017). Explanations for Not Receiving the Seasonal Influenza Vaccine: An Ontario Canada Based Survey. *Journal of Health Communication*, 22(6), 506–514.
- Mills, M., Rahal, C., Brazel, D., Yan, J. & Gieysztor, S. (2020). Covid-19 Vaccine Deployment: Behaviour, Ethics, Misinformation and Policy Strategies. *Lond. R. Soc. Br. Acad.*
- Mo, P. K.-h., Luo, S., Wang, S., Zhao, J., Zhang, G., Li, L., Li, L., Xie, L., & Lau, J. T. F. (2021). Intention to Receive the Covid-19 Vaccination in China: Application of the Diffusion of Innovations Theory and the Moderating Role of Openness to Experience. *Vaccines*, 9(2), 129.

- Montagu, L. M. W. (1763). *The Turkish Embassy Letters*. T. Heffernan & D. O'Quinn (Ed.) Toronto, Broadview Editions, 2013.
- Moore, R., Purvis, R. S., CarlLee, S., Hallgren, E., Kraleti, S., Willis, D. E., & McElfish, P. A. (2023). Understanding Vaccination Among Hesitant Adopters of the Covid-19 Vaccine Using the Increasing Vaccination Model. *Journal of Health Communication, 28*(7), 458–476.
- Motta, M., & Stecula, D. (2023). The Effects of Partisan Media in the Face of Global Pandemic: How News Shaped Covid-19 Vaccine Hesitancy. *Political Communication, 40* (5), 505-526.
- Moyer-Gusé, E., Robinson, M. J., & Mcknight, J. (2018). The Role of Humor in Messaging about the MMR Vaccine. *Journal of Health Communication, 23*(6), 514–522.
- Muresan, R., & Salcudean, M. (2022). “We Write to Dismantle Prejudices, Myths and Lies”: The Role of Journalists in the Covid-19 Vaccination Campaign in Romania. *Journalism Studies, 24*(1), 108-127.
- Nah, S., Williamson, L. D., Kahlor, L. A., Atkinson, L., Upshaw, S. J., & Ntang-Beb, J.-L. (2023). The Roles of Social Media Use and Medical Mistrust in Black Americans' Covid-19 Vaccine Hesitancy: The RISP Model Perspective. *Health Communication, 1–14*.
- Nan, X., Wang, Y., Thier, K., Adebamowo, C., Quinn, S., & Ntiri, S. (2022). Moral Foundations Predict Covid-19 Vaccine Hesitancy: Evidence from a National Survey of Black Americans. *Journal of Health Communication, 27* (11-12), 801-811.
- Obregon, R., Mosquera, M., Tomsa, S., & Chitnis, K. (2020). Vaccine Hesitancy and Demand for Immunization in Eastern Europe and Central Asia: Implications for the Region and Beyond. *Journal of Health Communication, 25*(10), 808–815.
- Okay, A. (2009). *Sağlık İletişimi*, İstanbul: MediaCat Kitapları.
- Oskay, Ü. (2011). *İletişimin ABC'si*, İstanbul: Der Yayınları.

- Ozcinar, M. (2021). A Bibliometric Analysis of Communication Education Research (1990-2020). *Online Journal of Communication and Media Technologies*, 11(4), Article e202117.
- Parrott, R. (2004). Emphasizing “Communication” in Health Communication. *Journal of Communication*, 54(4), 751–787.
- Pead, P. J. (2003). Benjamin Jesty: new light in the dawn of vaccination. *Lancet (London, England)*, 362(9401), 2104–2109.
- Pertwee, E., Simas, C., & Larson, H. J. (2022). An epidemic of uncertainty: rumors, conspiracy theories and vaccine hesitancy. *Nature Medicine*, 28(3), 456–459.
- Peterson, G. M. (2019). The effectiveness of correction & republication as quality control in scholarly communication – A bibliometric analysis. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 70(3), 293–295.
- Piltch-Loeb, R., James, R., Albrecht, S. S., Bittenheim, A. M., Dowd, J. B., Kumar, A., Jones, M., Leininger, L. J., Simanek, A., & Aronowitz, S. (2023). What Were the Information Voids? A Qualitative Analysis of Questions Asked by Dear Pandemic Readers between August 2020-August 2021. *Journal of Health Communication*, 28(1), 25–33.
- Pritchard, A. (1969) Statistical Bibliography or Bibliometrics. *Journal of Documentation*, 25, 348-349.
- Privor-Dumm, L., & King, T. (2020). Community-based Strategies to Engage Pastors Can Help Address Vaccine Hesitancy and Health Disparities in Black Communities. *Journal of Health Communication*, 25(10), 827–830.
- Puri, N., Coomes, E. A., Haghbayan, H., & Gunaratne, K. (2020). Social media and vaccine hesitancy: new updates for the era of Covid-19 and globalized infectious diseases. *Human Vaccines & Immunotherapeutics*, 16(11), 2586–2593.
- Reno, J. E., O’Leary, S., Garrett, K., Pyrzanowski, J., Lockhart, S., Campagna, E., Barnard, J., & Dempsey, A. F. (2018). Improving Provider Communication about HPV Vaccines for Vaccine-Hesitant Parents Through the Use of Motivational Interviewing. *Journal of Health Communication*, 23(4), 313–320.

- Rhodes, M. E., Sundstrom, B., Ritter, E., McKeever, B. W., & McKeever, R. (2020). Preparing for A Covid-19 Vaccine: A Mixed Methods Study of Vaccine Hesitant Parents. *Journal of Health Communication, 25*(10), 831–837.
- Riedel S. (2005). Edward Jenner and the history of smallpox and vaccination. *Proceedings (Baylor University. Medical Center), 18*(1), 21–25.
- Rogers, E. (2003). *Diffusion of Innovations*. Fifth edition. Free Press: New York.
- Rogers, E.M. (1995). *Diffusion of innovations*. New York: The Free Press.
- Ryan & Gross (1943), The Diffusion of Hybrid Seed Corn in Two Iowa Communities, *Rural Sociology 8* (March): 15.
- Sastry, S., Siegenthaler, B., Mukherjee, P., Abdul Raheem, S., & Basu, A. (2023). The (mis)uses of community: a critical analysis of public health communication for Covid-19 vaccination in the United States. *Human Communication Research, 49* (4), 396-407.
- Schieferdecker, D., Pfuhl, G., & Kothari, A. (2022). The Authorization of the First Covid-19 Vaccines Changed the Level and Nature of Intend to Get Vaccinated. *Journal of Health Communication, 27* (9), 633-643.
- Schmid, P., & Betsch, C. (2022). Benefits and Pitfalls of Debunking Interventions to Counter mRNA Vaccination Misinformation During the Covid-19 Pandemic. *Science Communication, 44*(5), 531-558.
- Segarra-Saavedra, J., Cascales-González, B., & Carretón-Ballester, C. (2021). Análisis bibliométrico de las tesis doctorales españolas sobre “comunicación interna” (1986/2019) / Bibliometric analysis of the spanish doctoral theses on "internal communication” (1986/2019). *Revista Internacional de Relaciones Públicas, XI*(21), 69–96.
- Selby, C. N., Carter, E. L., & Holody, K. J. (2023). Dangling Carrots and Twisting Arms: Incentivizing Covid-19 Vaccination for Community Benefit. *Journal of Health Communication, 28* (6), 375-383.

- Semino, E., Coltman-Patel, T., Dance, W., Demjén, Z., & Hardaker, C. (2023). Pro-vaccination personal narratives in response to online hesitancy about the HPV vaccine: The challenge of tellability. *Discourse & Society*, 34 (6), 752-771.
- Sendra, A., Torkkola, S., & Parviainen, J. (2023). AstraZeneca Vaccine Controversies in the Media: Theorizing About the Mediatization of Ignorance in the Context of the Covid-19 Vaccination Campaign. *Health Communication*, 1–11.
- Sengupta, I. N. (1992). Bibliometrics, Informetrics, Scientometrics and Librametrics: An Overview. *Libri*, 42(2).
- Sherry, L. & Gibson, D. (2002). The Path to Teacher Leadership in Educational Technology. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 2(2), 178-203. Norfolk, VA: Society for Information Technology & Teacher Education.
- Silva, E. O., Dick, B., & Flynn, M. B. (2022). The evil corporation master frame: The cases of vaccines and genetic modification. *Public Understanding of Science*, 32 (3), 340-356.
- Sinclair, S., & Agerström, J. (2021). Do Social Norms Influence Young People's Willingness to Take the Covid-19 Vaccine? *Health Communication*, 38 (1), 152-159.
- Song, M. Y. J., & Abelson, J. (2016). Public Engagement and Policy Entrepreneurship on Social Media in the Time of Anti-Vaccination Movements. *Handbook of Research on Citizen Engagement and Public Participation in the Era of New Media*, 38.
- Stern, A. M., & Markel, H. (2005). The history of vaccines and immunization: familiar patterns, new challenges. *Health affairs (Project Hope)*, 24(3), 611–621.
- Şeker S. A. (2014) Innovation. *YBS Ansiklopedisi*, 1(2), 26-31.
- Şimşir, İ. (2021). Bibliyometri ve Bibliyometrik analize ilişkin kavramsal çerçeve. O. Öztürk ve G. Gürler (Ed.), *Bir Literatür İncelemesi Aracı Olarak Bibliyometrik Analiz* içinde (s. 7-32). Ankara: Nobel yayınevi.
- Tabak, R. S. (2006). *Sağlık İletişimi*, İstanbul: Literatür Yayıncılık.

- Tagat, A., Kapoor, H., Arora, V., Chakravarty, S., Mukherjee, S., & Roy, S. (2022). Double Jab: Survey Evidence on Vaccine Hesitancy, Beliefs, and Attitudes in India. *Health Communication*, 38 (8), 1697-1708.
- Thaker, J. (2021). The Persistence of Vaccine Hesitancy: Covid-19 Vaccination Intention in New Zealand. *Journal of Health Communication*, 26(2), 104–111.
- Thaker, J., & Subramanian, A. (2021). Exposure to Covid-19 Vaccine Hesitancy Is as Impactful as Vaccine Misinformation in Inducing a Decline in Vaccination Intentions in New Zealand: Results from Pre-Post Between-Groups Randomized Block Experiment. *Frontiers in Communication*, 6.
- Tijssen, R.J.W., Van Wijk, E. The global science base of information and communication technologiges: Bibliometric analysis of ICT research papers. *Scientometrics*, 42, 41–60 (1998).
- Tippins, E., Ysseldyk, R., Peneycad, C., & Anisman, H. (2023). Believing in science: Linking religious beliefs and identity with vaccination intentions and trust in science during the Covid-19 pandemic. *Public Understanding of Science*, 32 (8), 1003-1020.
- Toews, D. (2003) The New Tarde: Sociology after the End of the Social *Theory Culture & Society* 20 (5), 81-98.
- Tollison, A. C., & LoPresti, A. (2023). Media consumption and Covid-19 vaccination hesitancy: Health literacy as a response. *Communication Research Reports*, 1–11.
- Topçu, İ., & Nasuhbeyoğlu, N. (2020). Covid-19 Vaccine Studies and Ethical Issues in the Context of Gene Editing Technologies. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi* 25 (3), 274-284.
- Uçak, N. & Al, U. (2009). The Differences Among Disciplines in Scholarly Communication. A Bibliometric Analysis of Theses. *Libri*, 59(3), 166-179.
- Ünlü, M., Albayrak, Z. (2021). Osmanlı Devleti'nde Çiçek Hastalığı Üzerine Bir Değerlendirme, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 301-324.
- Ünver, A. S. (1948). *Türkiyede Çiçek Aşısı ve Tarihi*. İsmail Akgün Matbaası.

- Vuolanto, P., Bergroth, H., Nurmi, J., & Salmenniemi, S. (2020). Reconfiguring health knowledges? Contemporary modes of self-care as 'everyday fringe medicine'. *Public Understanding of Science*, 29(5), 508–523.
- Weber, R. P. (1989) *Basic Content Analysis*. Sage, London.
- Wilson, S. L., & Wiysonge, C. (2020). Social media and vaccine hesitancy. *BMJ Global Health*, 5(10), Article e004206.
- Wilson, S. R., DeBeck, D. P., Worwood, J. V., Scacco, J. M., Anderson, A., McCormick, M., & Margulies, S. (2023). A goals-plans-action model analysis of messages encouraging hesitant family members in the United States to get vaccinated for Covid-19. *Communication Monographs*, 1–24.
- Wong, J. C., & Yang, J. Z. (2022). Misinformation, Anticipated Regret, and Vaccine-Related Behaviors. *Journal of Health Communication*, 27 (9), 644-653.
- World Health Organization. (2013). Global vaccine action plan 2011-2020.
- World Health Organization. (2014). Report of the Sage Working Group on Vaccine Hesitancy.
- Xu, Y., Margolin, D., & Niederdeppe, J. (2020). Testing Strategies to Increase Source Credibility through Strategic Message Design in the Context of Vaccination and Vaccine Hesitancy. *Health Communication*, 36 (11), 1354-1367.
- Yang, C. (2022). Exploring Communication Strategies to Encourage Covid-19 Vaccination: Motivation-Based Message Appeals, Incidental Emotions, and Risk Perception. *Health Communication*, 38 (9), 1731-1743.
- Yang, S., Shen, L., Gregory, S., Probst, B., Farrar-Edwards, D., & Passmore, S. R. (2023). Applying the Hornik & Woolf Approach to Identify Messaging Themes and Improve Covid-19 Vaccine Confidence Among Federally Qualified Health Centers' Workforce in Wisconsin. *Journal of Health Communication*, 28 (8), 507-525.
- Yenen, O. Ş. (2014). History and eradication of smallpox in Turkey. *Microbiology Australia*, 35, 156-164.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yıldırım, N. (1979). Türkçe Basılı İlk Tıp Kitapları Hakkında. *Journal of Turkish Studies*, 3, 443–459.
- Yıldırım, N. (2010). *A History of Healthcare in Istanbul*. İstanbul Üniversitesi.
- Yılmaz, G., & Bilen, M. (2022). Sensemaking in a Networked World: Covid-19 Vaccine Hesitancy in Turkey. *Communication Studies*, 73 (4), 347-363.
- Zhao, X., Ma, Z., Xu, S., & Austin, L. L. (2022). How Information Repertoire Affects Vaccine Hesitancy: Processes of Information Verification and Cognitive Elaboration. *Health Communication*, 39 (1), 62-72.
- Zin, Z. M., Krishnan, M., Ilman, S. S. S., Jaafar, N., Zulkepli, M. Z., Kadir, K. A., & Ahmad, N. (2022). Exploring parental refusal of vaccine in Selangor. *The Journal of the South East Asia Research Centre for Communication and Humanities*, 14(2), 105-118.

İnternet Kaynakları

- http-1: <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 06.12.2023)
- http-2: <https://covid19asi.saglik.gov.tr/TR-77801/turkiyede-asinin-tarihcesi.html> (Erişim Tarihi: 15.09.2023)
- http-3: <https://covid19asi.saglik.gov.tr/TR-77805/asi-turleri.html> (Erişim Tarihi: 20.09.2023)
- http-4: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/Covid-19-nedir-.html> (Erişim Tarihi: 05.12.2023)
- http-5: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/interactive-timeline> (Erişim Tarihi: 05.12.2023)
- http-6: <https://covid19.who.int> (Erişim Tarihi: 05.12.2023)

EKLER

Ek-1. İçerik Analizi Gerçekleştirilen İletişim Alanındaki Çalışmalar

Makale Başlığı	Dergi Adı	Anahtar Kelimeler	Yayın Yılı	Web of Science Index	Araştırma Alanı	Yöntem	Çalışma Tasarımı	Araştırma Konusu	Sonuç
A goals-plans-action model analysis of messages encouraging hesitant family members in the United States to get vaccinated for Covid-19	COMMUNICATION MONOGRAPHS	difficult conversations; goals-plans-action model; vaccine hesitancy; family communication; political ideology	2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication	Anket	NİCEL	Goals-Plans-Action (GPA) modelinden yararlanarak bireylerin tereddütlü aile üyelerini Covid-19 aşısı olmaya nasıl teşvik ettiğini araştırmak.	Daha büyük bir tehdit algılayan, daha fazla direnç öngören ve daha liberal olan katılımcılar, birincil hedefe daha fazla vurgu yaparlar, bu da daha fazla çaba, doğrudanlık ve akıl yürütme anlamına gelir. Liberal katılımcılar ayrıca ikincil hedeflere daha az vurgu yapıyorlar ve dolayısıyla daha fazla baskı uyguluyorlar.
A qualitative inquiry in understanding trusted media sources to reduce vaccine hesitancy among Kenyans	FRONTIERS IN COMMUNICATION	Covid-19; media; vaccine hesitancy; maternal health; qualitative; Kenya	2023	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Görüşme	NİTEL	Kenya'da Covid-19 aşısının uygulanmasında karşılaşılan zorluklar, aşıların tedarik edilmesi ve aşı talebi çalışmanın ana konusu olmuştur.	Hamile ve emziren kadınlar, diğer sağlık çalışanları ve topluluk üyeleri için en sık başvurulan bilgi kaynağı sağlık çalışanları olurken, bulgular aynı zamanda medyanın bu gruplar için Covid-19 hakkında bilgi edinmede önemli bir kaynak olduğunu da gösteriyor.
Analysis of the Engagement with Covid-19 Vaccination-Related Posts in Sri Lankan Health-Oriented Social Media: A Social Listening Approach	JOURNAL OF CREATIVE COMMUNICATIONS	Misinformation; anti-vaccine; vaccine hesitancy; social media; social listening	2023	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	İçerik Analizi	NİTEL	Çalışmanın amaçları, resmi sağlık odaklı Facebook sayfasında dolaşan Covid-19 aşı karşıtı anlatıları belirlemek ve bu anlatıların sergilediği eğilimleri analiz etmektir.	Sonuç olarak aşı tereddütü; aşının etkinliğine ve güvenliğine olan inanç eksikliği, yanlış bilgi, kültürel veya dini görüşler, önceki olumsuz tepkiler ve sosyal ve politik nedenler gibi çeşitli faktörlerden etkilenir.

Applying the Hornik & Woolf Approach to Identify Messaging Themes and Improve Covid-19 Vaccine Confidence Among Federally Qualified Health Centers' Workforce in Wisconsin	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Anket	NİCEL	Wisconsin'deki Federal Nitelikli Sağlık Merkezleri (FQHC'ler) eyaletteki en yetersiz kaynaklara sahip topluluklara hizmet vermektedir ve yerel topluluklarda güvenilir kaynaklardır. Covid-19 aşılarını desteklemek için sağlık çalışanlarından yararlanılabile de, FQHC işgücü arasındaki mevcut aşı tereddütleri, aşı güvenlerini artırabilecek umut verici mesaj temalarını belirlemek için araştırma yapılmasını gerektirmektedir.	Bu çalışma, aşı tanıtımına yönelik sağlık mesajlarını iyileştirmek için H&W yaklaşımının yerel sağlık sistemleriyle toplum katımlı araştırmaya dahil edilmesinin yararlılığını göstermektedir.
AstraZeneca Vaccine Controversies in the Media: Theorizing About the Mediatization of Ignorance in the Context of the Covid-19 Vaccination Campaign	HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Health Care Sciences & Services	İçerik Analizi	NİTEL	Bu çalışmada Covid-19 pandemisiyle ilgili belirsizliklerin, medya üzerinde nasıl bir etki yarattığı ve AstraZeneca aşısıyla ilgili tartışmaların medya tarafından nasıl ele alındığı incelenmektedir.	Bilgisizliğin yalnızca Covid-19 krizinin yönetiminde değil, aynı zamanda toplumun farklı alanlarında oynadığı rol bağlamında daha ayrıntılı olarak araştırılması gerekmektedir.
Behavioral Beliefs Predict Recommended Behaviors, Especially When Trust in Public Health Sources is Low: Evidence from a Longitudinal Study of Three Covid-19 Prevention Behaviors Among US Adults	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Anket	NİCEL	Bu çalışma, olumlu davranışsal sonuçlara güven oluşturma, öneri kaynaklarına duyulan güvenin düşük olduğu durumlarda bile öneri takibini destekleyebileceği hipotezini test etmektedir.	Hipotezleri destekleyecek şekilde, öneri kaynaklarına duyulan güven, davranışsal sonuçlardan daha az emin olanlar arasında davranış en fazla yordayan faktördür ve davranışsal faydalara duyulan güven, tavsiye kaynaklarına güveni düşük olanlar arasında davranış en fazla yordayan faktördür.

<p>Believing in science: Linking religious beliefs and identity with vaccination intentions and trust in science during the Covid-19 pandemic</p>	<p>PUBLIC UNDERSTANDING OF SCIENCE</p>	<p>perceptions; public understanding of science; religiosity; religious identity; science and religion; science attitudes; science; trust; vaccination intentions</p>	<p>2023</p>	<p>Social Science Citation Index (SSCI); Arts & Humanities Citation Index (A&HCI)</p>	<p>Communication; History & Philosophy of Science</p>	<p>Anket</p>	<p>NİCEL</p>	<p>Bu çalışmada, bilime olan güvenin (ayrıca hükümet ve medyada güvenin) ve Covid-19 aşılama niyetlerinin (dini olmayan) grup kimliğinin, dindarlığın, din-bilim uyumluluk inançlarının ve / veya siyasi yönelimin bir işlevi olarak değişip değişmediği araştırılmıştır.</p>	<p>Sonuç olarak, aşıya yönelik niyetler ve bilime olan güven, dini gruplara ve inançlara bağlı olarak değişebilir. Aşı tereddüdü, bilime güven eksikliği ile bağlantılıdır. Bu çalışmanın sonuçları, pandeminin yarattığı ideolojik farklılıklar göz önüne alındığında, halk sağlığı stratejilerini bilgilendirmek ve aşı alımını kültürel olarak uygun şekilde teşvik etmek için halka aktarılması gerektiğini göstermektedir.</p>
<p>Benefits and Pitfalls of Debunking Interventions to Counter mRNA Vaccination Misinformation During the Covid-19 Pandemic</p>	<p>SCIENCE COMMUNICATION</p>	<p>persuasion; genetics; spirituality; vaccine hesitancy; inoculation theory</p>	<p>2022</p>	<p>Social Science Citation Index (SSCI)</p>	<p>Communication</p>	<p>Deneysel/Anket</p>	<p>NİCEL</p>	<p>Çalışmada, Covid-19 pandemisini yönetmek için mRNA aşıları hakkındaki yanlış bilgilerin bir engel olduğu ve bu yanlış bilgilerle mücadele etmek için metin tabanlı çürütme tekniklerinin kullanımı tartışılmıştır.</p>	<p>Sonuç olarak, metin tabanlı çürütme yöntemlerinin yanlış bilgilere inanç düzeyini düşürmede ve yanıltıcı sosyal medya gönderilerinin etkilerinden korunmada etkili olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bununla birlikte, takip çalışması, önceden bilgilendirme ve çürütme etkilerinin ne kadar uzun süre devam ettiği konusunda belirsizlikler ortaya koymuştur. Çalışma, çürütme girişimlerinin bazı durumlarda istenmeyen sonuçlara yol açabileceğini göstermiştir. Bunlar, niyetler üzerinde etkisizlik, dini gruplar üzerinde olumsuz etkiler ve aşı yan etkileri hakkında bilgi verilmemesi durumunda önyargılı değerlendirmelerdir.</p>

Can Altruistic Emotions Promote Vaccine Advocacy? Examining the Use of Empathy and Elevation in Vaccine Messages	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2021	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Deney/Anket	NİCEL	Bu çalışma, aşı savunuculuğu davranışlarını teşvik etmek için aşı mesajlarında diğer yönelimli duyguları uyandırmanın etkinliğini incelemektedir.	Sonuçlar, mağdur örneklerinin daha fazla empatiye, ahlaki örneklerin ise daha fazla yükselmeye yol açtığını ve her ikisinin de aşı savunuculuğu tepkilerini öngördüğünü göstermiştir.
Can we blame social media for polarization? Counter-evidence against filter bubble claims during the Covid-19 pandemic	NEW MEDIA & SOCIETY	Affective partisan polarization; Covid-19; polarization; social media; vaccine hesitancy	2022	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication	Anket	NİCEL	Medya kullanımının kutuplaşmayı kolaylaştırdığı endişesine değinen bu çalışma, Covid-19 bilgileri için sosyal ve geleneksel medya kullanımının mevcut eşitsizlikleri azaltıp azaltmadığını veya güçlendirip güçlendirmedığını araştırmıştır.	Bu çalışma, sosyal medya kullanımının insanları hem partizan etkisinde hem de aşı tereddütünde daha az kutuplaştırdığını ortaya koydu. Buna karşılık, geleneksel medya kullanımı insanları partizan etkisinde daha kutuplaşmış hale getirdi. Bu bulgular, sosyal medyanın çeşitli bakış açıları ve tesadüfi öğrenme sağladığına dair artan kanıtları doğrulamaktadır.
Cancer and Covid-19 vaccines on Twitter: The voice and vaccine attitude of cancer community	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	İçerik Analizi	KARMA	Bu çalışmada, kanser ve Covid-19 aşuları arasındaki ilişkiye dair sosyal medya söylemleri, temel metinsel konular, kanser topluluğunun sesini yansıtan temalar, söyleme katkıda bulunan yazarlar ve aşılara yönelik değerler araştırılmıştır.	Hükümetler ve hizmet sağlayıcılar kanser taraması ve tedavisinin gecikmesi riskini aktif olarak bilgilendirmek ve güvenli tarama ve tedaviyi iyileştirmek ve teşvik etmek için iletişimlerini genişletmelidir. Covid-19'un aşılamanın ötesinde kanser sürekliliği üzerindeki sürekli etkilerini çevreleyen faktörleri anlamak için, kanser topluluğunun sesine ve endişelerine özellikle dikkat ederek daha fazla çalışma yapılmalıdır.

Challenges, Inquiry, and Recommendations: Effective Covid-19 Vaccine Management in the Face of Public Mistrust and Concern	FRONTIERS IN COMMUNICATION	Covid-19; vaccine; safety; compliance; distribution	2022	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Literatür Taraması	NİTEL	Bu çalışmada, ABD'de Covid-19 aşısına karşı duyulan güvensizlik konusu ele alınmıştır ve aşı programının etkili bir şekilde yönetilebilmesi için öneriler sunulmaktadır.	Bu çalışma sonucunda, bir aşı programının başarılı bir şekilde yönetilmesini desteklemek adına, bir yandan Covid-19 aşısının etkinliğine ilişkin gerçekçi toplumsal beklentiler hazırlanırken, diğer yandan yerel toplumun ihtiyaçlarına göre uyarlanabilecek bir halk sağlığı eğitimi ve iletişim önlemleri önerilmektedir.
Collective Responsibility in the Workplace and its Effects on Covid-19 Vaccine Acceptance Among Employees: The Role of Strategic Internal Communication	INTERNATIONAL JOURNAL OF BUSINESS COMMUNICATION	strategic internal communication; communal relationships; collective responsibility; vaccine hesitancy; pandemic management	2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Business & Economics; Communication	Anket	NİCEL	Toplumdaki en büyük birimlerden biri olan işletmelerin, Covid-19 pandemisinden kurtulmaya yardımcı olmak için sosyal olarak sorumlu olmaları ve aşı savunucusu olmaları beklenmektedir. Bu beklenti üzerine inşa edilen bu çalışma, kuruluşların çalışanları dayanışma içinde durmaya ve prososyal davranışları benimsemeye motive etmedeki rolünü Covid-19 pandemisiyle mücadelede araştırmak için bir iletişim perspektifi benimsiyor.	Bu çalışmanın bulguları, mevcut pandemi sırasında aşı tereddütü ve direncinin ele alınmasında kuruluşların az araştırılan rolünü ortaya koyarak örgütsel iletişimin etik uygulamalarına katkıda bulunmaktadır.
Communication of Scientific Uncertainty about a Novel Pandemic Health Threat: Ambiguity Aversion and Its Mechanisms	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2018	Social Science Citation Index (SSCI); Conference Proceedings Citation Index - Social Science & Humanities	Communication; Information Science & Library Science	Deney/Anket	NİCEL	Bu çalışmada, belirsizlikten kaçınma olgusunun potansiyel büyüklüğü, farklı iletişim stratejilerine verdiği yanıtlar ve mekanizmaları incelenmiştir.	Belirsizlik ve Normalleştirilmiş Belirsizlik grupları için aşılama niyetleri belirsizlikten kaçınma ile tutarlı olarak Belirsiz Olmayan gruba göre daha düşüktü; Belirsizlik ve Normalleştirilmiş Belirsizlik grupları farklılık göstermedi.

				(CPCI-SSH)					
Community-based Strategies to Engage Pastors Can Help Address Vaccine Hesitancy and Health Disparities in Black Communities	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2020	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Literatür Taraması	NİTEL	Bu çalışmada, Afro-Amerikan topluluğu çerçevesinde ve Covid-19 aşılı bağlamında; papazları güvenilir haberciler olarak dahil etmek, ortak sorumluluk ve güçle ortaklıklar kurmak, sürdürülebilir değişim yaratmak için inanç liderleri, hükümetler ve kurumlara birlikte çözümler üretmek gibi güven ve kabul oluşturmak için bir çerçeve sunulmuştur.	Çalışmada, Afro-Amerikan topluluğun çeşitli ihtiyaçları dikkate alınarak Covid-19 aşılına yönelik kabulü desteklemek için özelleştirilmiş çaba gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
Considering Emotion in Covid-19 Vaccine Communication: Addressing Vaccine Hesitancy and Fostering Vaccine Confidence	HEALTH COMMUNICATION		2020	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Health Care Sciences & Services	Literatür Taraması	NİTEL	Aşı tereddütünü gidermek ve aşı güvenini artırmak için yapılan çeşitli çabalar arasında kanıta dayalı iletişim stratejileri kritik öneme sahiptir. İletişim çabalarında duygunun rolünü göz önünde bulundurulabilir ve bu çalışmada olumlu duyguların yanı sıra olumsuz duyguların da dikkate alınabileceği ve yararlanılabileceği çeşitli yollar araştırılmıştır.	Covid-19 aşılı geliştirme sürecinin katı güvenlik ve etkinlik standartlarını vurgularken korkuları, öfkeyi ve diğer olumsuz duyguları kabul etmek ve aşılama yoluyla bireylerin öz yeterliliğini teşvik etmek aşılı güvenini artırmaya yardımcı olabilir. Covid-19 aşılı geliştirme sürecinde "herkese uyan tek beden" yaklaşımından ziyade izleyicilerinin mevcut duygusal durumuna uyarlanmış aşılı eğitimi etkili olabilir.

Covid-19 Vaccination Attitudes and Intention: Message Framing and the Moderating Role of Perceived Vaccine Benefits	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2021	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Deney/Anket	NİCEL	Aşı tereddütünü gidermek ve halkın Covid-19 aşısını anlamasını teşvik etmek için halk sağlığı mesajlarını kanıtlara dayalı olarak strateji haline getirmek gerekir. Bu amaçla, dört mesaj çerçevesinin katılımcıların Covid-19 aşısına yönelik tutumları ve aşı niyetleri üzerindeki etkilerini incelenmiştir.	Bulgular, algılanan faydaları daha yüksek olan ve kayıp çerçevesine maruz kalan katılımcıların Covid-19 aşısına karşı daha yüksek olumlu tutumlar ve aşılama niyetinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.
Covid-19 Vaccine Hesitancy in Three Latin American Countries: Reasons Given for Not Becoming Vaccinated in Colombia, Ecuador, and Venezuela	HEALTH COMMUNICATION		2022	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Health Care Sciences & Services	Anket	NİCEL	Çalışmanın konusu, Latin Amerika ekseninde (Kolombiya, Ekvador, Venezüella) Covid-19 aşılara karşı tereddüt ve bu tereddütün nedenleridir.	Veriler, Ekvador'da kişilerarası iletişimin ve Venezüella'da yapısal kaygıların ele alınmasının aşı alımı üzerinde en büyük etkiye sahip olacağını göstermektedir.
Covid-19 Vaccine Intention and Social Cognitive Theory: The Role of Individual Responsibility and Partisan Media Use in a Moderated Moderated Mediation Model	HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Health Care Sciences & Services	Anket	NİCEL	Çalışmada iki moderatör kullanılarak Covid-19 aşı niyeti ile beklentiler ve etkililik arasındaki ilişki incelenmiştir.	Bulgular, etkinlikten beklentilere giden yolun bireysel sorumlulukla yönetildiğini, beklentilerden aşı niyetine giden yolun ise liberal medya kullanımıyla yönetildiğini göstermektedir.
Covid-19 vaccine online misinformation in Fiji Preliminary findings	PACIFIC JOURNALISM REVIEW	Covid-19; disinformation; Facebook; Fiji; misinformation; social media; vaccine; vaccine hesitancy; vaccination	2021	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	İçerik Analizi	NİTEL	Bu makale, Fiji Facebook Forumlarında dolaşan Covid-19 aşısıyla ilgili yanlış bilgilere ilişkin ön araştırma bulgularını sunmakta ve incelemektedir.	Komple teorileri; gerçekleri kontrol ederek ve kanıta dayalı bilimsel bilgilerle ele almazsa, halk sağlığına yönelik yansımaları daha vahim olabilir.

Covid-19 vaccine hesitancy on English-language Twitter	PROFESIONAL DE LA INFORMACION	Covid-19; Vaccination; Vaccine hesitancy; Vaccine refusers; Antivax; Antivaxxers; Twitter; Social media; Echo chambers; Misinformation; Misleading attitudes; Conspiracies; Fears	2021	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	İçerik Analizi	NİTEL	Bu çalışmanın temel amacı, sağlık kampanyalarının Twitter üzerindeki olumsuz etkileri ele almasına ve bunların nasıl yayıldığını anlamasına yardımcı olmak için Twitter'da İngilizce olarak paylaşılan Covid-19 aşısı tereddüt bilgisi türlerini belirlemektir.	Sonuçlar, aşı tereddütünün Twitter'da ifade edildiğini doğruluyor ve bunun birçok biçimde ortaya çıktığını gösteriyor. Komplo teorilerinin dahil edilmesi, bunların kısmen yayılma olasılığını artırıyor.
Dangling Carrots and Twisting Arms: Incentivizing Covid-19 Vaccination for Community Benefit	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Anket	NİCEL	Çalışmanın konusu, davranışsal ekonomi çerçevesi kullanılarak, aşı tereddütünü azaltmak ve aşı olma davranışını arttırmak amacıyla uyum sağlama teknikleri ve sosyal normatif etkilerin etkililiğini değerlendirmektir.	Bulgular, kadın, renkli ve politik olarak liberal olmanın aşı davranışı olasılığının artmasıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Aşı olma olasılığı, önceki grip aşısı davranışından ve ebeveynlerin aşı durumundan etkilenecek ebeveyn sosyal normlarının önemini ortaya koymuştur.
Digital inequalities and public health during Covid-19: media dependency and vaccination	INFORMATION COMMUNICATION & SOCIETY	Digital inequalities; Covid-19; media dependency; public health; digital divide	2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Sociology	Anket	NİCEL	Bu çalışmada, üç araştırma akışına dayanarak – aşı tereddütü, bilgi arama ve dijital eşitsizlikler - dijital eşitsizliklerin, sağlık medyasının ve kitle iletişim araçlarının COVID-19 aşısı tereddütünü nasıl etkilediği incelenmiştir.	İnsanların halk sağlığı sorunları hakkında nerede ve nasıl bilgi bulduğu demografik bilgiler kadar önemli görünmektedir.

Discourse and Social Cohesion in and After the Covid-19 Pandemic	MEDIA AND COMMUNICATION	Covid-19; discourse studies; Foucault; ideology; legitimisation; polarisation; political communication; power; progressive neoliberalism; social media	2022	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication	Literatür Taraması	NİTEL	Bu kavramsal çalışma, sınıf kavramının, Covid-19 salgını sonrası toplumsal bölünme ve kutuplaşmanın temel nedenlerinden biri olduğunu iddia etmektedir.	Çalışma sonucunda, eğer sosyal uyum devam eden iklim acil durumuyla korunacaksa, ilerici neoliberalizmin etkilerini ve dışlayıcı söylemsel uygulamalarda küçümsemenin rolünü anlamının son derece önemli olduğu tespit edilmiştir.
Do Social Norms Influence Young People's Willingness to Take the Covid-19 Vaccine?	HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Health Care Sciences & Services	Deneysel/Anket	NİCEL	Bu makale, tanımlayıcı sosyal normların (çoğu insanın ne yaptığı hakkında bilgi) iletilmesinin, gençlerin niyetlerini etkilemenin ve Covid-19 aşısını alma konusundaki tereddütlerini azaltmanın etkili bir yolu olup olmadığını inceleyen, önceden kayıtlı bir deneyi (N = 654) rapor etmektedir.	Bulgular, tanımlayıcı normları işaret etmenin pratik faydasının oldukça sınırlı olduğunu ve genç yetişkinleri yeni bir aşıya güvenmeye ve kabul etmeye teşvik etme arayışındaki standart temyizlerden daha etkili olmayabileceğini göstermektedir.
Double Jab: Survey Evidence on Vaccine Hesitancy, Beliefs, and Attitudes in India	HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Health Care Sciences & Services	Anket	NİCEL	Bu çalışma, dokuz Hindistan şehrinde Şubat ve Mart 2021 arasında yapılan çevrimiçi bir anketten aşı tereddütü, tutumları ve davranışları hakkındaki sonuçları bildirmektedir (N = 518).	Bu çalışmada, aşı tereddütünün, aşı alma isteğini olumsuz yönde etkilediğini ve aşının etkinliğine ilişkin inançların, aşı alımını açıklamada tereddütün yerini aldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Explanations for Not Receiving the Seasonal Influenza Vaccine: An Ontario Canada Based Survey	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2017	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Anket	KARMA	Bu çalışmada, Ontario'daki birey ve toplum sağlığı için mevsimsel grip aşısının önemiyle ilgili kanıtlara rağmen 2013/2014'te nüfusun yalnızca 3'te 1'inin aşığı yaptırmamasından yola çıkarak Ontario halkının neden mevsimsel grip aşısı yaptırmadıkları araştırılmıştır.	Çalışmadaki veriler, mevsimsel grip aşısının düşük alımını araştıran Kanada araştırmalarına katkıda bulunarak tanıtım kampanyalarına bilgi sağlayacak veriler sunmaktadır. Veriler aynı zamanda mevsimsel grip aşısının reddedilmesini veya ertelenmesini araştıran araştırmaların tasarımı ve analizi için Kavramsal Aşı Tereddüdü Modeli'nin faydasını da vurgulamaktadır.
Exploring Communication Strategies to Encourage Covid-19 Vaccination: Motivation-Based Message Appeals, Incidental Emotions, and Risk Perception	HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Health Care Sciences & Services	Deneysel/Anket	NİCEL	Bu çalışmada Covid-19 aşılılarıyla ilgili motivasyon temelli çekicilik ve tesadüfi duyguların aşı yaptırmaya niyetine etkisi araştırılmıştır.	Elde edilen sonuçlar, özgeçil bir mesaja maruz kaldıklarında, kendini aşan duygular yaşayanların, eğlenceli veya duygusal olarak etkileşime geçmeyenlere göre daha yüksek COVID aşılama niyeti bildirdiklerini göstermektedir.
Exploring parental refusal of vaccine in Selangor	SEARCH-JOURNAL OF MEDIA AND COMMUNICATION RESEARCH	Vaccination; vaccine refusal; vaccine hesitancy; refusal factors; refusal reasons	2022	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Görüşme	NİTEL	Çalışmada, Malezya'da aşı reddi nedenleri araştırılmış olup, özellikle çocuklarıyla ilgili aşıları reddeden ebeveynlerin reddetme nedenlerini anlamak hedeflenmiştir.	Araştırma sonuçlarında iki ana tema ortaya çıkmıştır: içsel ve dışsal etkenler. İçsel etkenler arasında sağlık profesyonellerine karşı güvensizlik ve alternatif uygulamalara karşı kişisel inanç yer almaktadır. Dışsal etkenlerde ise aşının etkileri ve medya etkisi gibi etkenler yer almaktadır.

Exposure to Covid-19 Vaccine Hesitancy Is as Impactful as Vaccine Misinformation in Inducing a Decline in Vaccination Intentions in New Zealand: Results from Pre-Post Between-Groups Randomized Block Experiment	FRONTIERS IN COMMUNICATION	Covid-19 vaccination intentions; vaccine hesitancy; misinformation; experiment; Covid-19	2021	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Anket	NİCEL	Bu çalışmada, Yeni Zelanda'da, Covid-19 aşısıyla ilgili yaygın paylaşılan yanlış bilgiler ve aşı tereddütü faktörlerinin Covid-19 aşısı kabulü üzerindeki etkileri incelenmiştir.	Bu çalışma sonucunda, yalnızca Covid-19 aşıları hakkında yanlış bilgiye maruz kalmanın değil aynı zamanda aşı tereddütüne maruz kalmanın da Covid-19 aşılamaya niyetlerini azaltabildiği tespit edilmiştir.
Facing the Strain: The Persuasive Effects of Conversion Messages on Covid-19 Vaccination Attitudes and Behavioral Intentions	HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Health Care Sciences & Services	Deneysel/Anket	NİCEL	Bu çalışmada, Covid-19 aşısıyla ilgili aşı tereddütünü azaltmaya yönelik tek taraflı savunma mesajlarıyla ilgili olarak iki taraflı dönüşüm mesajları incelenmiştir.	Sonuçlar, aşı konusunda tereddütlü katılımcılar için dönüşüm mesajlarının Covid-19 yanlış aşı tutumlarını ve davranışsal niyetlerini artırdığını göstermektedir.
Health and Scientific Frames in Online Communication of Tick-Borne Encephalitis: Antecedents of Frame Recognition	MEDIA AND COMMUNICATION	framing; health communication; science communication; tick-borne encephalitis; vaccination	2020	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication	Deneysel/Anket	NİCEL	Bu çalışmada çevrimiçi iletişimdeki sağlık ve bilimsel çerçevelerin halk tarafından tanınıp tanınmadığını araştırılmıştır.	Çalışma sonuçları, sağlık çerçevelerinin en kolay tespit edilen çerçeveler olduğunu ve bunların kullanımının aşılamaya gibi sağlık konularıyla ilgili farkındalığın artırılmasında verimli bir strateji olabileceğini göstermektedir.
Health Communication and Decision Making about Vaccine Clinical Trials during a Pandemic	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2020	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Literatür Taraması	NİTEL	Bu çalışmanın amacı, Covid-19 aşısı klinik denemelerine katılımı düşünen yetişkinler için iletişimi ve karar vermeyi iyileştirmeye yönelik stratejileri vurgulamaktır.	Bir aşı onaylandıktan ve halka sunulduktan sonra aşı klinik deneme alımı ve gelecekteki alım için eşitliği, dahil edilmeyi ve verimliliği artırmak için ASK (Assume, Seek, Know) yaklaşımı önerilmektedir.

Health Misinformation on Social Media and its Impact on Covid-19 Vaccine Inoculation in Jordan	COMMUNICATION & SOCIETY-SPAIN	E Misinformation; social media; health Information; infodemic; Covid-19; vaccine hesitancy	2023	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Görüşme	NİTEL	Bu çalışma, Covid-19 aşısı konusunda tereddüt eden 30 Ürdün vatandaşından oluşan bir örneklemin düşünce ve deneyimlerine ilişkin bir araştırma ve içgörü sunmaktadır.	Facebook ve Whatsapp aşısı hakkında yanlış bilgi yayan başlıca sosyal medya ağlarıdır ve örneklemdaki kişiler bu iki platformdaki komplo teorilerine inandıklarını bildirmiştir. Ayrıca yurt dışından etki sahibi kişilerin ve aşısı karşıtı tıp doktorlarının videoları, bireylerin Covid-19 aşısı konusunda yanıtlanmasında rol oynamaktadır.
How Information Repertoire Affects Vaccine Hesitancy: Processes of Information Verification and Cognitive Elaboration	HEALTH COMMUNICATION		2022	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Health Care Sciences & Services	Anket	NİCEL	Bu çalışmada, kanalların ve kaynakların çokluğunu vurgulayan bilgi repertuarı yaklaşımlarına dayanarak, Covid-19 pandemisi ile ilgili farklı bilgi repertuarı modellerini ve bu modellerin farklı bilgi mekanizmaları aracılığıyla aşısı tereddütünü nasıl etkilediği araştırılmıştır.	Bulgular, karmaşık medya ekolojisinde sağlık bilgisi edinimini daha iyi anlamak için repertuar yaklaşımlarının faydasını desteklemektedir.
I feel like the risks far outweigh the benefits of the vaccinations: investigating vaccine risk perceptions, emotions, and the PRISM framework	ATLANTIC JOURNAL OF COMMUNICATION		2023	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Açık Uçlu Anket	NİTEL	Bu çalışmanın amacı, Planlanan Risk Bilgi Arama Modelini (PRISM) hassaslaştırıcı bir çerçeve olarak kullanarak, genel olarak aşılar ve Covid-19 aşısına yönelik risk algıları ve duygusal risk yanıtları hakkında bilgi edinmektir.	Büyük ölçüde 336 katılımcının niteliksel yanıtlarına odaklanan bulgular, bireylerin genel olarak aşısı riskini ve Covid-19 aşısını güvenlik ve yan etki endişeleri açısından algıladıklarını göstermektedir.

Immunized against science: Narrative community building among vaccine refusing/hesitant parents	PUBLIC UNDERSTANDING OF SCIENCE	narratives; online communities; vaccine hesitancy; vaccine refusal	2020	Social Science Citation Index (SSCI); Arts & Humanities Citation Index (A&HCI)	Communication; History & Philosophy of Science	İçerik Analizi	NİTEL	Bu çalışmada, kızamık salgınları çerçevesinde aşı reddi ve aşı tereddütü durumlarını yaşayan ebevenler arasında bireyci epistemolojilerin başkalarıyla iletişimde nasıl dışsallaştırıldığı ve nasıl doğrulandığı belgenelerek, aşılarla ilgili bilim anlayışı üzerine toplumsal bir katkıda bulunmak amaçlanmıştır.	Aşılarla ilgili bilimsel fikir birliğini sorgulamak için kullanılan ortak anlatı stratejilerinin (doktorlara güvensizlik, kendi kendine teşhis, güvenilirlik oluşturma, savunuculuk ve topluluk oluşturma) kişisel uzmanlığa dayalı rakip bir fikir birliğini nasıl oluşturduğu tanımlanmıştır.
Improving Provider Communication about HPV Vaccines for Vaccine-Hesitant Parents Through the Use of Motivational Interviewing	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2018	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Deney/Müdahale	KARMA	Bu makale, HPV aşısı konusunda tereddütü ebevenlerle sağlayıcı iletişimini iyileştirmeyi amaçlayan bir müdahalenin uygulanmasının analizini sunmaktadır.	Sonuç olarak bulgular müdahalenin sağlayıcıların HPV aşısı ile iletişimini iyileştirdiğini göstermektedir
Knowledge Gaps, Cognition and Media Learning: Designing Tailored Messages to Address Covid-19 Communication Inequalities	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Anket	NİCEL	Bu çalışmada, Covid-19 aşısı ile ilgili farklı sosyal medya yayınlarına maruz kaldıktan sonra aşı tereddütlerini, niyetlerini ve medya öğrenme varyasyonlarını anlamak için 651 Siyahi Amerikalı ile anket çalışması yapılmıştır.	Sonuçlar, sosyoekonomik durum nedeniyle bilgi eksikliğinin, Siyah Amerikalılar arasında aşı tereddütünü tetikleyen kilit bir faktör olmadığını göstermektedir. Bunun yerine, halkla iletişim (hükümet) kampanyaları, medya öğrenimini iyileştirmek için Siyahi Amerikalı toplulukları yaşa göre hedefleme stratejilerine odaklanmayı düşünebilir ve aşı yanlısı mesajların bilişsel işlenmesini artırmak için sosyal kontrolü ve toplumsal mesaj işlevlerini artırmayı düşünebilir ve uzun vadede Covid-19 aşısı tereddütünü ve alımını etkileyebilir.

Localizing Covid-19 Misinformation: A Case Study of Tracking Twitter Pandemic Narratives in Pennsylvania Using Computational Network Science	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Duruş Tespit Analizi / Ağ Analizi / İçerik Analizi / Nitel Söylem Analizi)	KARMA	Bu vaka çalışmasında, örnek olarak Pennsylvania eyaletini kullanarak yerel olarak yayılan yanlış bilgileri belirlemek için sosyal medyadaki, özellikle Twitter'daki yerel anlatıları analiz etmek için bir araştırma hattı oluşturulmuştur.	Çalışmadaki işlem hattı; veri toplamayı, Twitter etkileyici analizini, Louvain kümelemesini, BEND manevra analizini, bot tanımlamayı ve aşı duruşu tespitini içermektedir. Kamu sağlığı kuruluşları ve toplum merkezli kuruluşlar, pandemi stratejilerini bilgilendirmek için sağlık iletişimine yönelik bu veri odaklı yaklaşımı uygulayabilirler.
Mapping Perceptual Differences to Understand Covid-19 Beliefs in Those with Vaccine Hesitancy	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2022	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Anket	NİCEL	Çalışmanın ana amacı, Amerika Birleşik Devletleri'nde Covid-19 aşılarına karşı tereddütlü olan yetişkinlerin profilini belirlemek ve bu grup içinde farklı alt grupları belirlemektir. Ayrıca çalışma, demografik verilerin yanı sıra aşı tereddütünü daha iyi anlamayı amaçlamaktadır.	Sonuç olarak, Düşük Güven/Düşük Etki grubu, Covid-19 ile ilgili öğelerin bir aldatmaca olduğu ($p = 0,034$) ve azınlıkların hükümet bilgilerinden şüphelenmesi gerektiği ($p = 0,009$) konusunda daha yüksek düzeyde fikir birliğine vardı. Haritalar, tüm gruplar için aşı mesajlaşmasının bu hususları kabul etmesi gerektiğini söylemektedir. Bununla birlikte, ilaç şirketlerinin güveni, Covid mesajlarının sürekli değiştiği veya aşıların güvenli olmadığı konusundaki şüpheleri ele almak için farklı gruplara ulaşmak için ele alınması gerektiğini söylemektedir. Mevcut mesajlaşma, kişisel sorumluluğu veya başkalarını korumayı vurgulayan bu tür mesajlaşmadan daha az etkili olabilir.

Media consumption and Covid-19 vaccination hesitancy: health literacy as a response	COMMUNICATION RESEARCH REPORTS	Covid-19; vaccination hesitancy; health literacy; media consumption	2023	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Anket	NİCEL	Bu çalışmada, medya tüketiminin ve sağlık okuryazarlığının Covid-19 aşısı tereddütü üzerindeki etkisini araştırılmıştır.	Katılımcıların siyasi bağlılığını ve genel aşı tereddütünü kontrol eden sonuçlar hem sosyal medya tüketiminin hem de sağlık okuryazarlığının Covid-19 aşısı tereddütünü önemli ölçüde öngördüğünü, haber sitelerinin ve televizyon ağlarının ise önemli etkiler yaratmadığını göstermektedir.
Media Exposure to Conspiracy vs. Anti-conspiracy Information. Effects on the Willingness to Accept a Covid-19 Vaccine	CENTRAL EUROPEAN JOURNAL OF COMMUNICATION	vaccine hesitancy; media exposure; disinformation; conspiracy theories; counter-conspiracy narratives	2021	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Anket	NİCEL	Bu çalışma, komplo anlatılarına maruz kalmanın ve bu anlatılara karşı çıkan bilgilerin insanların aşı olma isteklerini nasıl etkilediğini araştırıyor.	Komplo teorilerini çürütmeyi amaçlayan Covid-19 aşılarıyla ilgili gerçek bilgilere maruz kalmak, aşılamada daha yüksek istekliliğe yol açıyor.
Misinformation, Anticipated Regret, and Vaccine-Related Behaviors	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2022	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Anket	NİCEL	Çok sayıda insan kötü bir karar vermekten korkar ve özellikle riskli durumlarda pişmanlık duygusundan etkilenir. Bu nedenle, aşı tereddütüyle başa çıkmak için bu duyguyu analiz etmek ve olası pişmanlığın bilgi yanlışlığına inanç ve aşı ile ilgili kararlar arasındaki ilişkiyi nasıl etkileyebileceğini incelemek, aşı tereddütüyle başa çıkmanın bir yolu olabilir. Böylece bu araştırma, bilgi yanlışlığının bir kamu sağlığı krizi sırasında ortaya çıkardığı zorluklar hakkında bilgi vermektedir.	Yanlış bilginin pandemiyle mi yoksa aşılarla mı ilgili olduğuna bakılmaksızın, yanlış bilgiye daha çok inanan katılımcılar aşı niyetinin azaldığını ve aşı kabulünün azaldığını bildiriyor.

Moral Foundations Predict Covid-19 Vaccine Hesitancy: Evidence from a National Survey of Black Americans	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2022	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Anket	NİCEL	Bu çalışmada, Siyah Amerikalılar arasında Covid-19 aşısı tereddütünü tahmin etmede ahlaki değerlerin rolü incelenmiştir.	Sonuçlar, bakım ve sadakat ahlaki temellerinin, Covid-19 aşısına yönelik genel olarak daha olumlu tutum ve niyetlerle tutarlı bir şekilde daha az aşı tereddütü öngördüğünü, saflık ve özgürlük ahlaki temellerinin ise tutarlı bir şekilde daha fazla aşı tereddütüyle ilişkili olduğunu göstermektedir.
No need for the needle. A qualitative analysis of the antivax movement in Romania	PROFESIONAL DE LA INFORMACION	Qualitative analysis; Vaccines; Anti- vaccines; Anti- vaccination; Antivax; Movements; Vaccine hesitancy; Interviews; Opinions; Responsibility; Health; Communication; Media; Conspiracy theories; Disinformation; Misinformation; False information; Hoaxes; Romania	2022	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Görüşme	NİTEL	Çalışmanın amaçları Romanya'daki aşı karşıtı hareketi araştırmak, aşıya karşı çıkan bireylerin görüşlerinin şekillenmesini analiz etmek, dünya çapındaki benzer durumlarla karşılaştırma için teorik bir bakış açısı sağlamak, açık ve tutarlı aşı karşıtı görüşler sunmak ve aşılama karşı bir başlangıç noktası görevi görmektir.	Bu çalışmanın sonuçlarında dünya çapında yürütülen benzer araştırmalardan kaynaklanan gerekçelerle karşılaştırılmış ve ardından Romanya kamuoyuna özgü görüşler vurgulanmıştır.
Online Social Endorsement and Covid- 19 Vaccine Hesitancy in the United Kingdom	SOCIAL MEDIA + SOCIETY	Covid-19; coronavirus; vaccination; online social endorsement; media diet; social media; news-finds-me; conspiracy mentality	2021	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication	Anket	NİCEL	Bu çalışmada, Birleşik Krallık'taki Covid-19 aşılama programı için çevrimiçi sosyal desteğin etkileri araştırılmıştır.	Bulgular, dört ana yöntemle dayalı halk sağlığı iletişimini desteklemektedir. 1) Posta, işyeri ve topluluk yapıları aracılığıyla doğrudan temas. 2) Tv kamu bilgilendirme reklamları, kamu web siteleri. 3) Bilgilendirici sosyal medya kampanyaları. 4) Sosyal medya şirketleri.

Polarization Over Vaccination: Ideological Differences in Twitter Expression About Covid-19 Vaccine Favorability and Specific Hesitancy Concerns	SOCIAL MEDIA + SOCIETY	Covid-19 vaccine; ideology; Twitter; expression	2021	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication	İçerik Analizi	NİCEL	Bu çalışma Covid-19 aşı tereddüdü bağlamında; olası yan etkiler, tıp uzmanlarına duyulan güvensizlik ve Covid-19 aşılara ilişkin komplo inançları da dahil olmak üzere aşıya elverişliliğin ve aşıyla ilgili spesifik endişelerin Twitter kullanıcıları tarafından karşıt ideolojik kamplardan ve farklı takipçi kapsamlarından nasıl dile getirildiğini ve aktarıldığını anlamayı amaçlamaktadır.	Sonuçlar, Twitterda muhafazakar ve standart kullanıcıların Covid-19 aşısı hakkında daha az olumlu görüş ifade ettiğini, yan etkiler konusunda daha fazla endişe duyduğunu, tıp alanlarına daha fazla güvensizlik duyduğunu ve komplo teorilerine olan inancın daha güçlü olduğunu göstermektedir.
Preparing for A Covid-19 Vaccine: A Mixed Methods Study of Vaccine Hesitant Parents	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2020	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Anket	NİCEL	Bu çalışmada, aşı konusunda tereddütlü ebeveynlerin ulusal bir örneği arasında varsayılan Covid-19 aşılarının aşı kabulü araştırılmıştır.	Katılımcılar, Covid-19 aşısı mevcut olduğunda çocuklarını ve kendilerini aşılamada genel bir isteksizlik belirttiler. Daha eğitimli ebeveynlerin kendilerini ve çocuklarını aşılamayı planlama olasılıkları daha yüksekti.
Promotional Communications for Influenza Vaccination: A Systematic Review	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2013	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Sistemik Literatür Taraması	KARMA	Bu çalışmada, Avrupa'da mevsimsel grip aşısı için tanıtım iletişimlerinde mevcut uygulamaları haritalamak ve etkili uygulamaları belirlemek amaçlanmış ve sistemik bir inceleme yapılmıştır.	Bulgular, kişiselleştirilmiş iletişimin, iyileştirilmiş hizmet sunumu ile birleştiğinde, yaşlı yetişkinler arasında alım oranlarını artırdığını göstermektedir. Aşı tereddüdü giderek yaygınlaşmaktadır ve bu nedenle halkın kabulünü iyileştirmek için daha fazla politika ve araştırma düşünülmelidir.

Pro-vaccination personal narratives in response to online hesitancy about the HPV vaccine: The challenge of tellability	DISCOURSE & SOCIETY	HPV; narrative; online forums; tellability; vaccination	2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Psychology; Sociology	İçerik Analizi	NİTEL	Bu çalışma, çevrimiçi ebeveynlik forumu Mumsnet Talk'tan, başlangıçta kararsız bir "orijinal gönderinin", bir katılımcının paylaşması zor olarak tanımladığı rahim ağzı kanseri hikayesiyle çocuklarını HPV aşılama ikna ettiği bir konunun analizini sunmaktadır.	Anlatılar, özellikle HPV aşısı konusunda, ikna edici niyet konusundaki farkındalığı azaltma ve iknaya karşı direnci azaltma potansiyeli nedeniyle, aşı tereddütünü gidermede etkili bir ikna edici araç olabilir.
Psychological Distance, Construal Level, and Parental Vaccine Hesitancy for Covid-19, HPV, and Monkey Pox Vaccines	SCIENCE COMMUNICATION	psychological distance; construal; vaccine hesitancy; behavioral barrier	2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication	Anket	NİCEL	Yapısal düzey teorisi ve davranışsal engellerin çok boyutlu modeli üzerine inşa edilen bu çalışma, psikolojik mesafenin ve yapısal düzeyin davranışsal niyet ile ebeveyn aşısı tereddütüne yol açabilecek davranışsal engeller arasındaki ilişkiyi açıklayıp açıklamadığını incelemiştir.	Çok düzeyli yapısal eşitlik modellerinin sonuçları, düşük aşılama niyetinin, uzak mesafe algısının ve aşıların soyut yorumunun, aşı güvenliği ve geçerliliği gibi daha küresel kaygılara yol açtığını göstermektedir.
Public Engagement and Policy Entrepreneurship on Social Media in the Time of Anti-Vaccination Movements	HANDBOOK OF RESEARCH ON CITIZEN ENGAGEMENT AND PUBLIC PARTICIPATION IN THE ERA OF NEW MEDIA		2017	Book Citation Index – Social Sciences & Humanities (BKCI-SSH)	Communication; Government & Law	Vaka Analizi	NİTEL	Bu çalışmanın amacı, "Halkın MMR aşısını kabul etmesine veya tereddüt etmesine neden olan nedir?" sorusunu yanıtlamak için halk sağlığı alanında Web 2.0'ı kullanarak yeni çevrimiçi kamusal alanı ve kamusal söylemi keşfetmektir.	Çalışma, aşı karşıtı hareketlerin döngüsel bir söyleme sahip olduğunu belirtiyor. Ayrıca sosyal medyanın public engagement (kamusal katılım) için potansiyeli vurgulanmaktadır. Çalışmada, sosyal medyanın doğasının ideolojik çatışmalara ve gri alanlara hizmet ettiğini belirtmiştir.

Race/ethnicity, online information and Covid-19 vaccination: Study of minority immigrants' internet use for health-related information	CONVERGENCE-THE INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH INTO NEW MEDIA TECHNOLOGIES	Covid-19 vaccine hesitancy; minority immigrants; online health misinformation; race; ethnicity	2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication	Görüşme	NİTEL	Bu çalışmada, ABD'de etnik azınlık göçmenlerin genel sağlık sorunları, Covid-19 ile ilgili çevrimiçi yanlış bilgi edinme yollarını ve aşı olma istekleri incelenmektedir.	Sonuçlar, katılımcıların pandemi hakkında bilgi sahibi olmak için hem ABD'den hem de kendi ülkelerinden çevrimiçi sağlık bilgilerini kullandıklarını, ancak çevrimiçi ortamda sıklıkla yanlış bilgi ve nefret söylemiyle karşılaştıklarını göstermektedir.
Reconfiguring health knowledges? Contemporary modes of self-care as 'everyday fringe medicine'	PUBLIC UNDERSTANDING OF SCIENCE	health and new technologies; lay expertise; patients; public understanding of science; science experts; studies of science and technology	2020	Social Science Citation Index (SSCI); Arts & Humanities Citation Index (A&HCI)	Communication; History & Philosophy of Science	İçerik Analizi	NİTEL	Bu çalışmanın ana konusu, uzmanlık alanındaki çekişmenin sağlık ve iyi olma alanında, özellikle de tıp uzmanlığıyla ilişkili olduğu topluluklar ve uygulamalardır.	Çalışma sonucunda, "everyday fringe medicine" (EFM) terimi; sağlık ve iyi olma uygulamalarındaki çeşitli eleştirel yaklaşımları bir araya getirerek ve bu eleştiriler içinde ifade edilen tıbbi kurum eleştirilerinin karmaşıklığını çözmek amacıyla öne sürülmüştür.
Re-Routing Persuasion: How Conversion Messages Boost Attitudes and Reduce Resistance Among Holdouts Unvaccinated for Covid-19	HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Health Care Sciences & Services	Deneysel/Anket	NİCEL	Bu çalışma, iki taraflı çürütücü dönüşüm mesajlarının, Covid-19 yanlısı aşı tutumlarını artırmada ve aşılınmamış olarak kendini bildiren ABD'li yetişkinler arasında aşılınmaya karşı direnci azaltmada tek taraflı savunuculuk mesajlarına kıyasla ikna edici etkilerini incelemiştir.	Sonuçlar, dönüşüm mesajlarının ana etkilerinin önemli ölçüde daha yüksek tutumlara yol açtığını, ancak aşıya karşı direnci doğrudan azaltmadığını göstermiştir.
Resistance to Persuasion: Examining the Influence of Political Ideology on Covid-19 Vaccine Uptake Hesitancy	FRONTIERS IN COMMUNICATION	inoculation; psychological reactance theory (PRT); Covid-19; vaccine hesitancy; political ideology; threat; attitude certainty	2022	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Deneysel/Anket	NİCEL	Bu çalışmada, Covid-19 aşısıyla ilgili aşı tereddütünün politik ideoloji tarafından nasıl etkilendiği incelenmektedir. Çalışmada iki bölümden oluşan deneysel bir yaklaşım benimsenmiştir.	Çalışmadaki iki deneyin sonuçları, aşılama ve psikolojik reaktansın etkilerinin, COVID19 aşısına karşı tarafsız ve karşı tutumları olan bireyler arasındaki tutumları etkilemek için birlikte çalıştığını göstererek mevcut literatürü genişletmektedir.

Respecting Conversational Norms Improves Reception of Expert Messages Among Unvaccinated Individuals	HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Health Care Sciences & Services	Anket	NİCEL	Çalışmanın ana konusu, Covid-19 salgınının başlangıcında medikal uzmanların politik olarak sol eğilimli şehirler ve eyaletlerle olan ilişkisinin, ABD'deki sağ eğilimli eyaletlerde aşı tereddütünü nasıl kötüleştirdiğini incelemektir.	Araştırmanın sonuçları, medikal uzmanların coğrafi olarak sol eğilimli bölgelerle ilişkilendirilmesinin, sağ eğilimli bölgelerde aşı kararsızlığını artırabileceğini göstermektedir. Ayrıca, intergroup eleştiri standartlarına uygun davetler, bu etkiyi azaltabilir.
Science communication, strategic communication and rhetoric: the case of health authorities, vaccine hesitancy, trust and credibility	JOURNAL OF COMMUNICATION MANAGEMENT	Risk communication; Rhetoric; Public relations; Strategic communication	2020	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Literatür Taraması	NİTEL	Çalışma, stratejik ve bilimsel iletişimi bir araya getirerek, özellikle bilimsel iletişimin kurumsal bağlamlarda nasıl önemli olduğuna odaklanır. Günümüzde bilimsel konularda organizasyonlar ve organizasyonel iletişim etrafında ortaya çıkan zorlukları anlamak için bir örnek olarak aşı tereddütü durumu kullanılmaktadır.	Retorik ve stratejik iletişim, bilim iletişimini güçlendirmek için temel bilgi sağlayabilir. Stratejik ve retorik iletişim, özellikle inandırıcılığı artırmak için kullanılan iletişim stratejilerinin stratejik sonuçlarını göstermektedir. Retorik, inandırıcılığın (ethos) sürekli olarak müzakere edilen bir özellik olduğunu vurgular.

Sensemaking in a Networked World: Covid-19 Vaccine Hesitancy in Turkey	COMMUNICATION STUDIES	Collective sensemaking; Twitter; vaccine hesitancy; public health	2022	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	İçerik Analizi	NİTEL	Bu çalışma, 13 Ocak - 22 Ocak 2021 tarihleri arasında Türkiye'de Covid-19 aşısına yönelik kolektif duyu oluşturma çabalarını ve duygusal tepkileri anlamayı amaçlamaktadır.	Türkiye'deki Twitter kullanıcıları, aşılarla ilgili ilk belirsizlikleri aşmak için 1) tereddütlerini ve reddini tartışarak, 2) aşıların bulunabilirliği ve öncelikli gruplarla ilgili eleştirilerde bulunarak, 3) aşılana siyasetçileri toplumu "teşvik etme" bahanesiyle eleştirerek, 4) aşı sırasında fotoğrafları alay konusu yaparak, 5) aşı durumu ve yan etkileri hakkında doğru olmayan bilgiler paylaşarak ve 6) aşılar ve yan etkileri hakkında şaka yaparak anlam oluşturmuşlardır.
Shot Talk: Development and Pilot Test of a Theory of Planned Behavior Campaign to Combat College Student Covid-19 Vaccine Hesitancy	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Ödak Grup/Pilot Test	KARMA	Çalışmanın ana konusu, üniversite öğrencilerinin Covid-19 aşısı konusundaki tereddütünü azaltmaya yönelik bir kampanyanın oluşturulması ve pilot testtir.	Sonuç olarak, algılanan davranış kontrolü, Covid-19 aşıları ve güvenlikle ilgili tutumlar artırmıştır. Teori temelli kampanyalar ve temel Covid-19 aşısı dışında stratejik iletişim için pratik sonuçlar ele alınmıştır.
Testing Strategies to Increase Source Credibility through Strategic Message Design in the Context of Vaccination and Vaccine Hesitancy	HEALTH COMMUNICATION		2021	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Health Care Sciences & Services	Anket	NİCEL	Bu araştırma, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ebeveynlerin çocukları için kızamık, kızamıkçık ve kabakulak (KKK) aşısını alma konusundaki tereddütleriyle ilgili sorunları ele almaktadır.	Çalışmanın önceden kayıtlı hipotezleri desteklenmemiştir. Ancak sonradan yapılan analizler, aşı tereddütü bağlamında kaynak inandırıcılığını artırmak için gelecekteki çalışmalar için stratejik iletişimde çeşitli umut verici yönlere işaret ediyor.

The (mis)uses of community: a critical analysis of public health communication for Covid-19 vaccination in the United States	HUMAN COMMUNICATION RESEARCH	Covid-19 vaccine; culture-centered approach; critical-cultural; textual analysis	2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication	Eleştirel Söylem Analizi	NİTEL	Bu çalışmanın amacı, Amerika Birleşik Devletleri'nde Covid-19 aşısı planlaması için topluluk katılımının, marjinalleştirilmiş grupların aşısı morbidite ve ölüm oranları ile başa çıkmak, aşısı tereddütü, bilimsel yanlış bilgi ve kamu sağlığına olan güvensizlikle mücadele etmek için bir kalkan olarak nasıl ortaya çıktığını incelemektir.	Sonuç olarak, "topluluk" kavramını, hem mücadele dolu bir anlam mekanı hem de sorumlulukların ahlaki bir yapısına işaret etmektedir. Çalışma, "topluluk" kavramını bu şekillerde kavramın zorluklarını ve fırsatlarını tartışmaktadır.
The Authorization of the First Covid-19 Vaccines Changed the Level and Nature of Intent to Get Vaccinated	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2022	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Anket	NİCEL	Bu çalışmada, halkın aşısı olma niyetinin ilk Covid-19 aşısının acil durum yetkileri etrafında nasıl değiştiğini anlamak için, Temmuz 2020 ile Nisan 2021 arasında 23 ülkede Facebook kullanıcılarının yuvarlanan kesitlerinden oluşan ikincil bir anket verisi analizi yapılmıştır.	Sonuçlar, ilk Covid-19 aşısının yetkilendirilmesi döneminde aşısı almaya yönelik niyetin azaldığını, ancak daha sonra tekrar arttığını göstermektedir.
The dynamics of trust and communication in Covid-19 vaccine decision making: A qualitative inquiry	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2022	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Görüşme	NİTEL	Bu çalışmada, hastalarla ve kamuoyuyla aşısı iletişimini bilgilendirmek amacıyla COVID 19 aşısı karar verme sürecini açıklamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda bir aşısı karar verme model tasarlanmıştır.	Katılımcılar, aşısı almayı seçenler ve almayanlar olarak, karar alma süreçlerini etkileyen beş faktörü açıklamışlardır: duygusal tepki, anlama, kişisel değerler, kültür ve sosyal normlar. Bu faktörlerin üzerinden, zaman, güven ve iletişim taktikleri olmak üzere üç ana tema belirlenmiştir. Katılımcılar için, gelişmekte olan bilim ve değişen cevaplar karşısında sürekli yeni bilgilerin ortaya çıkması,

									bilgi yüklenmesine neden olmuştur.
The Effects of Partisan Media in the Face of Global Pandemic: How News Shaped Covid-19 Vaccine Hesitancy	POLITICAL COMMUNICATION	Media effects; partisan media; Covid-19; health politics; public opinion	2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Government & Law	İçerik Analizi/Anket	KARMA	Bu çalışmanın araştırma konusu, Covid-19 aşılara yönelik medya etkileri süreçlerini ve partizan haber kaynaklarının aşı konusundaki habercilik yaklaşımlarının ve bu yaklaşımların aşı tereddütünü artırıp artırmadığını incelemektir.	Fox News'un diğer haber kaynaklarına göre daha olumsuz bir içeriğe sahip olduğunu gösteren bulgular, bu içeriğin halk arasında daha olumsuz bir algıya yol açtığını göstermektedir. Genel olarak, FXNWS'deki artan negatifliğin ardından kötü olay raporları arttı. Bireysel düzeyde, FXNWS maruziyeti aşı reddiyle ilişkilidir. Sonuçlar, aşı politikalarının kamu sağlığını nasıl etkileyebileceğine dair yeni bir anlayış sağlamaktadır.

The evil corporation master frame: The cases of vaccines and genetic modification	PUBLIC UNDERSTANDING OF SCIENCE	anti-genetically modified organism movement; anti-vaccine movement; biotechnology and culture; biotechnology corporations; discourses of science; framing risk; genetically modified food; health communication; vaccine hesitancy	2023	Social Science Citation Index (SSCI); Arts & Humanities Citation Index (A&HCI)	Communication; History & Philosophy of Science	İçerik Analizi	NİTEL	Bu çalışmada, YouTube'da yapılan çevrimiçi yorumların ve ABD gazetelerinde yayımlanan editöre mektupların niteliksel içerik analizini kullanarak, iki farklı biyoteknoloji, aşılarda ve genetiği değiştirilmiş organizmalar hakkındaki tartışmalarda kötü şirket ana çerçevesinin konuşlandırılması ve etkisiz hale getirilmesi incelenmiştir. Bu çalışma, kötü şirket ana çerçevesinin üç teşhis bileşeninin ana hatlarını çizerek önceki araştırmalara dayanmaktadır: sahtekârlık, açgözlülük ve otoritenin kirlenmesi.	Sonuç olarak bu çalışmada, tartışmalı biyoteknolojinin inşa edilme biçimlerine ilişkin ek ayrıntılar sunulmaktadır. Özellikle aşı karşıtı hareketin, ana akım bilime yönelik diğer meydan okumalardan farklı olmadığı görülmüştür.
The impact of Covid-19-related information scanning via social media on Chinese intentions regarding coronavirus vaccinations	FRONTIERS IN COMMUNICATION	information scanning; Covid-19 vaccination intentions; social media; protection motivation theory; health communication strategies	2023	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Anket	NİCEL	Bu çalışma, sosyal medya aracılığıyla Covid-19 ile ilgili bilgi taramasının Çin'de Covid-19 aşısı dozlarını almaya yönelik sağlık algıları ve davranışsal niyetler üzerindeki etkisini araştırmayı ve açıklamayı amaçlamaktadır.	Çalışmanın sonuçları, Covid-19 ile ilgili taranan bilgilerin halk sağlığı algıları ve davranışsal niyetler üzerindeki kilit rollerini vurgulamaktadır. Kişiyi özel sağlık iletişimi olgusal bilgiler sunmalı, Covid-19 aşısının olumsuz etkisine ilişkin kamuoyundaki belirsizliği gidermeli ve aşı programlarını netleştirmelidir.
The moderating role of partisanship in the relationship between perceptions of media bias and Covid-19 vaccine hesitancy in the US	COMMUNICATION RESEARCH REPORTS	Perceptions of media bias; partisanship; Covid-19; vaccine hesitancy	2023	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Anket	NİCEL	Bu çalışmada, ABD'de medya yanlılığı algıları arasındaki siyasi partizanlığın olumlu rolü incelenmektedir.	Sonuçlar, medya yanlılığı algısındaki değişimin, Demokratlara kıyasla Cumhuriyetçiler arasında aşı tereddütüne daha fazla katkıda bulunduğunu göstermektedir.

The Persistence of Vaccine Hesitancy: Covid-19 Vaccination Intention in New Zealand	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2021	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Anket	NİCEL	Bu çalışmanın araştırma konusu, Yeni Zelanda'da Covid-19 aşısı niyeti ile ilişkili faktörleri belirlemektir.	Çalışma, güvenilir bilim uzmanları tarafından yürütülen bir iletişim kampanyasının, aşılarla ilgili mevcut endişeleri ele alan bilgilerle Covid-19 aşılarının kabulünü artırma potansiyeline sahip olduğunu göstermiştir.
The Role of Humor in Messaging about the MMR Vaccine	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2018	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Deney/Anket	NİCEL	Bu çalışmanın amacı, aşı güvensizliği konusundaki yanlış inançları düzeltmek ve ebeveynleri çocuklarını aşılamaya teşvik etmek için tasarlanmış mesajların etkilerini incelemektir.	Sonuçlar, ciddi bir mesaja kıyasla alaycı bir mesajın reaktansı azalttığını ve kızamık şiddetinin daha fazla algılanmasına neden olduğunu göstermiştir. Bu durum aşı tereddütünü azaltmaktadır.
The Role of Media Literacy in Mitigating Covid-19 Vaccine Hesitancy and Conspiracy Theories	INTERNATIONAL JOURNAL OF COMMUNICATION	media literacy; vaccine hesitancy; media education; Covid-19; infodemics; conspiracy theories; Arab media	2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication	Anket	NİCEL	Bu çalışma, 8 Arap ülkesinde 3.009 üniversite öğrencisinin katıldığı bir anket aracılığıyla medya okuryazarlığı, komplo teorilerine inanç ve aşı tereddütü arasındaki ilişkiyi incelemektedir.	Çalışma, medya okuryazarlığının pandemilerdeki rolü hakkında teori oluşturmanın yanı sıra, pandemi durumlarında hızla uygulanabilecek medya okuryazarlığı için etkili bir önlem sunuyor.
The Roles of Social Media Use and Medical Mistrust in Black Americans' Covid-19 Vaccine Hesitancy: The RISP Model Perspective	HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Health Care Sciences & Services	Anket	NİCEL	Risk Bilgisi Arama ve İşleme Modeli tarafından yönlendirilen bu çalışma, Siyahi Amerikalıların aşı tereddütlerinde bir risk bilgisi kaynağı olarak tıbbi güvensizliğin ve sosyal medyanın rollerini araştırdı.	Sonuçlar, sosyal medya kullanımının ve tıbbi güvensizliğin, Covid-19 aşısıyla ilgili yanlış bilgiye duyulan inançla pozitif yönde ilişkili olduğunu, bunun da algılanan bilgi yetersizliği ve bilgi arama niyetleri yoluyla aşı tereddütüyle pozitif yönde ilişkili olduğunu gösterdi.

To get or not to get vaccinated against Covid-19: Saudi women, vaccine hesitancy, and framing effects	DISCOURSE & COMMUNICATION	Covid-19; hesitancy and framing effects; misinformation; news reports versus political cartoons; Saudi women; vaccine	2022	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication	Deneysel/Anket	NİCEL	Bu makale, halkın yeni koronavirüse karşı aşı olma isteğinin kendilerine sunulan çerçevelere bağlı olduğu hipotezini iki deneyde test ediyor.	Sonuçlar, karikatür okuyucularının değil, haber makalelerinin okuyucularının çerçeveleme etkilerine duyarlı olduğunu göstermektedir.
Tracing a historical development of conspiracy theory networks on the web: The hyperlink network of vaccine hesitancy on the Danish web 2006-2015	CONVERGENCE-THE INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH INTO NEW MEDIA TECHNOLOGIES	web; history; web archive; conspiracy theory; hyperlink; network analysis; vaccine hesitancy; media	2022	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication	Sosyal Ağ Analizi	NİTEL	Bu çalışmada, aşı kararsızlığı ile ilgili komplo teorileri örneğine odaklanarak komplo teorileri incelemektedir. Bu makale, World Wide Web'e ve Danimarka web'inde komplo teorileri ve aşı kararsızlığı ile ilgili hyperlink ağlarının 2006'dan 2015'e nasıl geliştiğine odaklanmaktadır.	Ağ analizi, uzmanlar ve uzman olmayanlar arasında aşılama konusundaki potansiyel fikir alışverişinin medya materyal yapıları tarafından kolaylaştırılmadığını ortaya koymaktadır, çünkü iki aktör tipi arasında neredeyse hiçbir bağlantı bulunmamaktadır.
Understanding online conversations about Covid-19 vaccine on Twitter: vaccine hesitancy amid the public health crisis	COMMUNICATION RESEARCH REPORTS	Vaccination promotion; health communication; Twitter; online social networks; Covid-19	2021	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Sosyal Ağ Analizi	NİTEL	Bu çalışmanın amacı, Covid-19 aşısıyla ilgili Twitter'daki konuşmaların doğasını ve bu konuşmalara katılan Twitter kullanıcıları arasındaki etkileşim desenlerini anlamaktır.	Bu çalışmanın sonuçları, potansiyel yan etkiler ve aşı güvenliği hakkındaki karışık duyu tepkilerinin ve tartışmaların çevrimiçi sohbetlere hakim olduğunu göstermektedir.
Understanding parental hesitancy toward children's Covid-19 vaccinations: The influence of government, media and interpersonal communication	FRONTIERS IN COMMUNICATION	children; vaccinations; hesitancy; parents; Covid-19; coronavirus; media; government	2023	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Görüşme	NİTEL	Bu çalışmada, Birleşik Krallık'taki ebevenlerin çocuklarıyla ilgili Covid-19 aşılara karşı tereddütlerini anlamak amaçlanmıştır.	Bu çalışmanın sonuçları; hükümet, medya ve kişisel iletişimin, çocukların Covid-19 aşılara yönelik ebeveyn tereddütünün şekillenmesinde üçgen bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Understanding Vaccination Among Hesitant Adopters of the Covid-19 Vaccine Using the Increasing Vaccination Model	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Görüşme	NİTEL	Bu çalışmanın amacı, Covid-19 aşısı konusunda tereddüt yaşayan kişiler ve aşı almaya yönelik motivasyonları incelemektir.	Bu çalışmada, Covid-19 bağlamında infodemi ile mücadelede açık, erişilebilir ve otoriter sağlık iletişiminin bir rolü olduğu sonucuna varılmıştır.
Using Rhetorical Situations to Examine and Improve Vaccination Communication	FRONTIERS IN COMMUNICATION	vaccine communication; trust; rhetoric; vaccine hesitancy; Covid-19	2021	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Literatür Taraması	NİTEL	Aşı şüpheciliği sorununu ele almayı amaçlayan bu makale, aşı tereddütü ve güven inşasına ilişkin araştırmayı retorik durum merceğinden inceliyor ve aşılama ile ilgili halk sağlığı iletişimcileri için bir içerik stratejisi için beş genel ilkeye işaret ediyor.	Bu çalışma, geleneksel epistemik konuların sorgulandığı hibrit bir medya ekolojisinde güvenin nasıl müzakere edildiğini göstermekte ve bu tür müzakerelerin pratik sonuçlarına işaret etmekte, böylece aşı tereddütlerini ele almak isteyen halk sağlığı otoriteleri için yararlı içerik stratejilerine işaret etmektedir.
Vaccination communication strategies: What have we learned, and lost, in 200 years?	JCOM-JOURNAL OF SCIENCE COMMUNICATION	Health communication; History of public communication of science; Science and policy-making	2017	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	İçerik Analizi	NİTEL	Hükümet yetkililerinin ebeveynleri çocuklarını aşılama teşvik etmek için her dönemde kullandıkları retorik tarzları ve çerçeveleri bu araştırmanın ana konusudur.	Sonuçlar, Avustralya hükümetinin aşılama kampanyalarında on dokuzuncu yüzyılın başlarındaki kişisel hikayelere ve duygusal çekiciliğe dayanmaktan yirmi birinci yüzyılın başlarında öncelikli olarak bilimsel gerçeklerin kullanılmasına doğru bir değişimi ortaya koyuyor. Ayrıca aşılama programlarının kalabalık olması ve aşı açısından kritik mesajlara dijital ağlar üzerinden daha fazla erişim sağlanması gibi faktörler nedeniyle aşı tereddütleri artıyor.

Vaccine Confidence in NYC: Thematic Analysis of Community Stories	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Tematik Analiz	NİTEL	Bu çalışmanın amacı, New York'ta Covid-19 pandemisi sırasında BIPOC topluluklarında aşya güveni ve aşya güvenini etkileyen faktörleri anlamaktır.	Bulgular, aşılara yönelik güçlü bir sosyal dayanışma duygusuna işaret ediyor. Başkalarını, arkadaşlarını, aileyi ve geniş toplumu koruma ve olumlu bir şekilde etkileme isteği, aşılara yönelik belirgin itici faktörler olarak ortaya çıkmıştır. Güvenilir mesajların aracılığıyla erişilebilir bilgiler, aşya karar sürecinde önemli bir rol oynamaktadır.
Vaccine Hesitancy and Demand for Immunization in Eastern Europe and Central Asia: Implications for the Region and Beyond	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2020	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	Literatür Taraması	NİTEL	Bu çalışma a) aşılara olan sınırlı talebi ve aşya tereddütünü yönlendiren temel faktörleri inceler, (b) bağışıklama talebinin teşvik edilmesinin ve bu zorlukları ele almak için risk iletişimi ve toplum katılımının rolünü vurgular, (c) Doğu Avrupa ve Orta Asya'daki aşya talebini ve tereddütünü tartışır ve (d) aşya talebini ve tereddütünü tartışmaktadır.	Sonuç olarak aşya tereddütü, özellikle Covid-19 aşılarının tanıtılması bağlamında halk sağlığı çabalarını tehdit eden küresel bir endişedir. Aşılara ve sağlık sistemlerine güven hayati önem taşıyor ve Avrupa ve Orta Asya'da aşya alımını etkileyen faktörler son derece olumsuz bir etkiye sahiptir.

Vaccine Hesitancy and Support for Employer Vaccine Mandates	FRONTIERS IN COMMUNICATION	vaccine hesitancy; Covid-19; employer mandates; multiple regression; New Zealand	2021	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Anket	NİCEL	Bu çalışmada, Yeni Zelanda'daki ulusal bir örnekleme Covid-19 aşısı tereddütü, işverenlerin aşı zorunluluğuna ve aşılanmamış çalışanların işten çıkarılmasına destek düzeyleri değerlendirilmiştir.	Sonuçlar, aşı olabilen katılımcıların, işverenin zorunlu kıldığı aşıları ve işverenlerin aşı olmayı reddeden çalışanları işten çıkarma haklarını destekleme olasılıklarının daha düşük olduğunu gösterdi.
Vaccine Hesitancy: The Growing Parent-Provider Divide	ASIA PACIFIC MEDIA EDUCATOR	Vaccine hesitancy and refusal; parental concerns; role of school authorities; government immunization policies; measles; rubella; polio	2019	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	Communication	Literatür Taraması	NİTEL	Bu araştırma, aşı reddi ve aşı tereddütü fenomenlerini anlamak ve açıklamak için son birkaç yılda yayımlanan literatürü gözden geçirmektedir	Çalışma sonucunda İnsanların aşı tereddütünün 10 nedeni tanımlanmıştır: ebeveyn kaygıları, algılanan hastalığa yakınlık, ebeveyn-sağlayıcı ilişkisi, hükümet politikaları, okul yetkililerinin rolü, sağlık çalışanlarının zayıf kişilerarası iletişim (IPC) becerileri, dini inançlar, medyanın rolü, sosyal medya ve aşılarla ilgili bilgiler ve güven eksikliği.
We Write to Dismantle Prejudices, Myths and Lies: The Role of Journalists in the Covid-19 Vaccination Campaign in Romania	JOURNALISM STUDIES	Journalism; perceived role enactment; health communication; journalism sources; vaccine hesitancy; vaccination; pandemic; Covid-19	2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication	Görüşme	NİTEL	Bu çalışmanın amacı, Romanya'da Covid-19 aşısı kampanyasıyla ilgili olarak medya profesyonellerinin tutumlarını incelemektir.	Çalışmanın en önemli sonucu, birçok gazetecinin ulusal ve küresel sağlık krizi bağlamında doğru bilginin bilimsel kanıtlara dayandığını ve resmi iletişimin kapsamının yanlış bilgi, sözdabilim, komplo teorileri ve sahte haberlere karşı mücadelede profesyonel gazeteciliğin önemli bir rol oynaması gerektiğine inanmalarıdır.

What Were the Information Voids? A Qualitative Analysis of Questions Asked by Dear Pandemic Readers between August 2020-August 2021	JOURNAL OF HEALTH COMMUNICATION		2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication; Information Science & Library Science	İçerik Analizi	NİTEL	Bu çalışmada, Covid-19 ile ilgili soruların "Dear Pandemic" adlı bir risk iletişimi platformu üzerinden analiz edilmesi yoluyla bilimsel iletişimdeki bilgi eksikliklerini ve genel bilgi boşluklarını anlamak amaçlanmıştır.	Çalışma sonuçlarına göre, "Dear Pandemic", Covid-19 infodemisinde bilgi ihtiyaçlarını etkili bir şekilde ele alabilen güvenilir bir bilgi kaynağıdır. Akademik uzmanlar, politik bağlantıları olmayanlar da dahil olmak üzere bilim iletişiminde önemli bir rol oynamaktadır.
When Vaccine Uncertainty Prevails: Association Between Online Social Influence and Covid-19 Vaccine Intentions	INTERNATIONAL JOURNAL OF COMMUNICATION	social influence; integrative model; identification; vaccine; Covid-19	2022	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication	Anket	NİCEL	Bu çalışmada, Covid-19 aşısı haberlerine yapılan kullanıcı yorumlarının maruziyeti ile aşısı niyetleri arasındaki ilişkiyi test etmek amaçlanmıştır.	Sonuçlar, aşısı kabul yorumlarının, aşısı tereddütü yorumlarına kıyasla, öğretilebilir normlar, tepki etkililiği ve tutumlar aracılığıyla aşısı niyetlerini önemli ölçüde artırdığını göstermiştir.
Who's a Vaccine Skeptic? Framing Vaccine Hesitancy in Post-Covid News Coverage	WRITTEN COMMUNICATION	rhetoric of health and medicine; Covid; vaccination; vaccine hesitancy; news media	2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication	İçerik Analizi - Retorik Analiz	KARMA	Bu çalışma, Aralık 2020-Aralık 2021 tarihleri arasında yayınlanan Covid aşısı yaptırmama ve aşısı tereddütleri hakkındaki 334 New York Times metninin karma yöntemlerle incelendiği bir çalışmayı raporlamaktadır.	Bulgular, aşamalı Covid aşısı dağıtımı sırasında yayınlanan metinlerin aşısı yaptırmamayı yapısal eşitsizliklere bir yanıt olarak çerçevelediğini, daha sonraki metinlerin ise tereddütleri için bireyleri suçlamaya geri döndüğünü göstermektedir. Bu bulgular, sağlığa ilişkin bireyci çerçevelerin kalıcılığını kanıtlarken, alternatif çerçevelerin olanaklarını da göstermektedir.
With time comes trust? The development of misinformation perceptions related to Covid-19 over a six-month period: Evidence from a five-wave panel survey study in the Netherlands	COMMUNICATIONS-EUROPEAN JOURNAL OF COMMUNICATION RESEARCH	compliance; Covid-19; fear perceptions; media trust; misinformation; panel survey study; risk-averse behaviors	2023	Social Science Citation Index (SSCI)	Communication	Anket	NİCEL	Bu çalışma, altı aylık bir pandemi döneminde yanlış bilgilendirme inançlarının nasıl geliştiğini ve bunların (dijital) medya tercihleri ve seçici haberlere maruz kalmayla nasıl örtüştüğünü araştırmaktadır.	Pandemi geliştikçe yanlış bilgi algıları daha belirgin hale geliyor.